

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

II ИЗВЕШТАЈ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА - НАЦИОНАЛНОГ ИЗВЕСТИОЦА У ОБЛАСТИ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА ЗА 2024. ГОДИНУ

Београд, 30. јул 2025. године

Издавач

Заштитник грађана

За издавача

Мр Зоран Пашалић

Аутори

Мр Зоран Пашалић

МА Мирјана Лукић

Слободан Симић

Уредници

Слободан Симић

Јована Миловановић

САДРЖАЈ

1. Уводна реч Заштитника грађана, Националног известиоца у области трговине људима	6
2. Увод.....	9
3. Институционални оквир у области трговине људима у Републици Србији	11
3.1 Јачање капацитета Националног известиоца у области трговине људима	13
4. Методологија	16
5. Истрага, кривично гоњење, процесуирање.....	18
5.1 Преглед поступања по препорукама из Првог извештаја Националног известиоца у области трговине људима	18
5.2 Истрага и кривично гоњење	25
5.2.1 Министарство унутрашњих послова	25
5.2.2 Врховно јавно тужилаштво	34
5.2.3 Виша јавна тужилаштва	37
5.3 Процесуирање.....	47
5.3.1 Прекршајни судови	51
5.4 Међународна сарадња	51
5.5 Партнерство и сарадња у оквиру истрага, кривичног гоњења и процесуирања	54
5.6 Информације релевантних удружења	57
5.7 Препоруке за унапређење стања у области истраге, кривичног гоњења и процесуирања	59
6. Идентификација и заштита жртава трговине људима.....	61
6.1 Поступање по препорукама из Првог извештаја Националног известиоца у области трговине људима	61
6.2 Идентификација жртава трговине људима.....	71
6.2.1 Обим пријава и трендови.....	71
6.2.2 Облици експлоатације	75
6.2.3 Структура идентификованих жртава	78
6.2.4 Деца жртве трговине људима.....	81
6.2.5 Начини врбовања и улога друштвених мрежа.....	82
6.3 Заштита, безбедност и права жртава.....	83
6.3.1 Активности Центра за заштиту жртава трговине људима	83

6.3.2 Безбедносна заштита и посебне мере за жртве трговине људима	85
6.3.3 Приступ правди и правна подршка жртвама трговине људима	86
6.3.4 Подршка жртвама у области здравствене заштите и психолошке помоћи.....	88
6.3.5 Изазови у обезбеђивању адекватног смештаја жртава трговине људима.....	88
6.3.6 Улога система социјалне и старатељске заштите у поступку заштите жртава	89
6.3.7 Укључивање на тржиште рада.....	90
6.4 Прихватилиште за жртве трговине људима.....	91
6.5 Сарадња и подизање стручних капацитета за прелиминарну идентификацију и рад са жртвама трговине људима	96
6.5.1 Сарадња у поступку идентификације жртава	96
6.5.2 Активности полиције и правосудних органа у идентификацији и заштити жртава.....	98
6.5.3 Образовни систем у поступку идентификације и заштите жртава.....	102
6.5.4 Улога релевантних удружења у идентификацији и подршци жртвама	103
6.6 Међународна сарадња	106
6.7 Препоруке за унапређење стања у области идентификације и заштите жртава трговине људима	109
7. Превенција, партнерство и сарадња.....	111
7.1 Поступање по препорукама из претходног извештаја у области превенције, партнерства и сарадње.....	111
7.2 Превенција трговине људима	116
7.2.1 Активности Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима	116
7.2.2 Мере превенције усмерене ка ромској популацији	117
7.2.3 Мере превенције у циљу уписа у матичне књиге рођених	119
7.2.4 Мере усмерене ка мигрантској популацији.....	119
7.2.5 Мере превенције у циљу смањења ризика од радне експлоатације.....	121
7.2.6 Тржишна инспекција	122
7.2.7 Подизање свести јавности	123
7.2.8 Медијско извештавање о трговини људима	125
7.3 Сарадња и партнерство	126
7.4 Додатне обуке за изградњу капацитета.....	128
7.5 Информације прикупљене од удружења	129
7.6 Сарадња са међународним организацијама	133

7.7 Активности локалних тимова	137
7.8 Препоруке за унапређење стања у области превенције, партнерства и сарадње	138
8. Анекс I – Препоруке из Другог извештаја Националног известиоца у области трговине људима	140
8.1 Препоруке у области истраге, кривичног гоњења и процесуирања:	140
8.2 Препоруке у области идентификације и заштите жртава трговине људима.....	141
8.3 Препоруке у области превенције, партнерства и сарадње.....	143

1. Уводна реч Заштитника грађана, Националног известиоца у области трговине људима

Трговина људима остаје један од најтежих облика кршења људских права, дубоко укореењен у друштвене, економске и институционалне слабости, и као такав захтева системски, одлучан и координисан одговор државе и друштва. Други извештај Националног известиоца за област трговине људима је резултат тог стремљења — да уместо фрагментарног и реактивног приступа, наставимо са изградњом свеобухватног, ефикасног и ефективног система заштите жртава, процесуирања починилаца¹, извесности кажњавања окривљених и превенције овог кривичног дела. То је изазов у којем Србија није усамљена већ је у корпусу глобалних изазова који се деценијама превазилазе и унапређују у готово свакој земљи на свету.

Република Србија је у претходном периоду начинила видљиве и охрабрујуће кораке у правцу унапређења и ефикасности борбе против трговине људима.

Ове године смо, као Национални извештач, предузели значајан искорак у ширини и анализи прикупљених података и информација. У сарадњи са 107 релевантних актера, шест више него у претходном извештајном периоду — укључујући сва министарства, све релевантне државне органе, Врховно јавно тужилаштво, сва виша јавна тужилаштва, Врховни суд, Прекршајни апелациони суд, Прекршајни суд у Београду, релевантна удружења, међународне организације, адвокатске коморе и друге — сагледали смо стање из различитих углова и у свим фазама: од истраге, кривичног гоњења и процесуирања, идентификације и заштите, превенције и сарадње.

Из овако свеобухватне анализе проистекло је 30 конкретних препорука и анализа поступања по препорукама из претходног извештаја, усмерених на унапређење институционалног одговора, подизање капацитета, међусекторску сарадњу и системску подршку жртвама. Препоруке обухватају наставак унапређења рада полиције и тужилаштва, оснаживање Центра за заштиту жртава, ефикаснију идентификацију жртава у свим секторима — од здравства до образовања — као и јачање улоге медија, локалних заједница и удружења у превенцији и борби против трговине људима.

Трговина људима није изолован проблем једног сектора. Она се протеже кроз систем безбедности, правосуђа, социјалне заштите, здравства, образовања, рада и миграција.

Овај Извештај није само преглед стања већ и проактиван допринос Националног известиоца који је детаљно и пажљиво учествовао у изградњи свих позитивних корака и промена у овој области. Извештај представља и отворени позив свима нама, у институцијама, струци, медијима и друштву, да уложимо заједнички напор како бисмо препознали жртве, заштитили их и оснажили, а починиоце ефикасно и правовремено процесуирали.

¹ Сви термини који су у тексту изражени у граматичком мушком роду, подразумевају природни мушки и женски род лица на које се односи.

Посебно поздрављамо:

- **Поступање по препорукама из Првог извештаја Националног известиоца**, где је, према добијеним подацима и применом интерног механизма за поступање по препорукама Заштитника грађана, по **53% препорука поступљено, или је започето поступање**, што представља усклађеност са циљевима дефинисаним **Програмом за борбу против трговине људима и пратећим Акционим планом**;
- **Поступање Министарства унутрашњих послова и Националног координатора за борбу против трговине људима** за руковођење сложеним и изазовним процесом израде **Нацрта закона о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава**, који представља значајан искорак у правцу изградње целовитог и ефикасног система;
- **Поступање Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања** за оснаживање **Центра за заштиту жртава трговине људима**, кроз кадровско и функционално јачање, као и све активније учешће у координацији мултисекторских поступања;
- **Активности у образовном систему**, пре свега кроз повећање тематских обука и развој програма за препознавање жртава у школском узрасту, као и кроз израду прописа и дигиталних алата који јачају превентивну улогу образовања.

Ове мере су конкретан израз опредељења Републике Србије да заштити људска права, да поштује своје међународне обавезе (пре свега према Конвенцији Савета Европе), обавезе засноване на Уставу, законима, и највишим стандардима људских права и да покаже да нико, а нарочито жртве трговине људима, не смеју остати невидљиве, незаштићене и игнорисане.

Национални извештај истиче и кључна питања за даље унапређење:

- **Доношење Закона о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава**. Овај закон треба да представља темељ за ефикасан, хуман и усклађен систем, од превенције трговине људима до реинтеграције жртава;
- **Стандардне оперативне процедуре (СОП)** за идентификацију, упућивање, заштиту и подршку жртвама морају бити доследно примењиване у свим релевантним институцијама и на свим нивоима;
- **Бесплатна правна помоћ жртвама трговине** не треба да остане само формално загарантована законом, већ да буде стварно доступна и функционална у смислу да жртве у пракси могу лако и без додатних административних баријера да јој приступе;
- **Јачање улоге релевантних удружења и организација** – не само кроз финансијску подршку, већ и кроз институционално укључивање. Оне често представљају прву линију контакта са жртвама и могу имати пресудну улогу у њиховој подршци, оснаживању и реинтеграцији.

Као Заштитник грађана и Национални извештач, позивам све државне органе, носиоце јавних овлашћења и актере у друштву да наставе са предузимањем конкретних, мерљивих и одговорних корака који ће жртвама пружити заштиту, подршку и правду, а друштву поверење у правну државу.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

мр Зоран Пашалић

2. Увод

У току 2024. године у Републици Србији настављене су активности усмерене на јачање институционалног и правног оквира у области трговине људима, уз остварене помаке у појединим сегментима, али и даље присутне изазове. Донет је нови Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2029. године са пратећим Акционим планом за период 2024–2026. године², чиме је постављен стратешки оквир за наредни период.

У циљу системског уређења ове области, формирана је Радна група и започет поступак израде Нацрта закона о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава, који ће први пут на јединствен начин дефинисати улоге и надлежности свих релевантних актера.

Министарство унутрашњих послова (у даљем тексту: МУП) је током извештајног периода открило 23 кривична дела трговине људима из члана 388. Кривичног законика³ и поднело 20 кривичних пријава против 42 лица, од којих је 40 држављана Републике Србије и два страна држављана. Најзаступљенији облици експлоатације према евиденцији МУП-а били су сексуална експлоатација, принуда на вршење кривичних дела, радна експлоатација и вишеструка експлоатација.

Врховно јавно тужилаштво извештава да су у току 2024. године поднете кривичне пријаве против 42 лица. На почетку 2024. године у раду су биле и пријаве против 15 лица поднете у претходном периоду, те је укупно у раду било пријава против 57 лица. Током извештајног периода оптужни акти поднети су против 36 лица.

У извештајном периоду донете су осуђујуће пресуде против 19 лица, а казна затвора изречена је у односу на 18 лица која су правноснажно осуђена за кривично дело трговине људима. Ослобађајућих пресуда није било. Виша јавна тужилаштва истичу потребу за унапређењем техничке опремљености, нарочито за спровођење испитивања жртава и посебно осетљивих сведока путем видео-линка.

У току извештајног периода, мериторно је решено укупно 14 предмета пред вишим судовима и 14 предмета пред апелационим судовима.

Центар за заштиту жртава трговине људима формално је идентификовао 71 жртву трговине људима, од чега су 55 држављани Републике Србије, а 16 страни држављани. Посебно је забрињавајуће што су, као и у претходном извештајном периоду, половина идентификованих жртава деца. Центар констатује да сексуална експлоатација није више тако доминантна као до 2023. године, када је била апсолутно најзаступљенији облик експлоатације, али је у последње две године, њена заступљеност приближна радној експлоатацији и случајевима принуде на просјачење. Већ трећу годину за редом расте број идентификованих жртава радне експлоатације, међу којима су и домаћи и страни држављани. Укупан број пријава Центру износио је 184.

² „Службени гласник РС“, број 25/24.

³ „Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19 и 94/24.

У области заштите жртава остварен је напредак кроз рад служби за подршку у више судова и успостављање техничких услова за сведочење из посебних просторија путем видео-линка. Ипак, сва виша јавна тужилаштва још увек нису опремљена овом технологијом, већ зависе од капацитета судова. Забележени су и пропусти у заштити приватности жртава, што у већини случајева доводи до ретрауматизације.

Током извештајног периода, реализован је велики број обука за полицијске службенике, јавне тужиоце и судије, у сарадњи са Правосудном академијом, Врховним јавним тужилаштвом, удружењима и међународним организацијама.

У области превенције настављене су едукативне кампање, активности појединих локалних тимова и сарадња са школама и установама социјалне заштите.

Национални извештај закључује да је у 2024. години постигнут видљив напредак у јачању институционалних капацитета и развоју сарадње, али су и даље присутни изазови у доследној примени препорука, заштити жртава, проактивним активностима и размени информација. У наредном периоду потребно је наставити са унапређењем законодавног и институционалног оквира, обезбеђивањем конзистентне праксе и јачањем механизма заштите жртава.

3. Институционални оквир у области трговине људима у Републици Србији

Савет за борбу против трговине људима, као стручно саветодавно тело Владе Републике Србије, образовано је ради координације националних и међународних активности за борбу против трговине људима, разматрања извештаја релевантних тела међународне заједнице о трговини људима, заузимања ставова и предлагања мера за спровођење препорука од стране међународних тела у борби против трговине људима, праћења и оцењивања напретка у спровођењу националних стратешких докумената у области борбе против трговине људима, усклађивања поступања надлежних државних институција која су од значаја за борбу против трговине људима и предлагање мера за решавање уочених проблема и ангажовања потребних ресурса. У Савет су⁴, током извештајног периода, именовани министар унутрашњих послова, као председник савета, а за чланове министар финансија, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, министар здравља, министар правде, министар за европске интеграције, министар просвете⁵.

Заштитник грађана обавља послове Националног известиоца у области трговине људима (у даљем тексту Национални извештај) у складу са Законом о Заштитнику грађана⁶. Сходно члану 29. тачка 4. Закона о потврђивању Конвенције о борби против трговине људима Савета Европе⁷, Национални извештај је механизам за надгледање активности државних институција у борби против трговине људима и примене захтева које поставља национално законодавство.

Национални координатор за борбу против трговине људима именован је решењем Владе Републике Србије и истовремено обавља послове руководиоца Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима у Кабинету директора полиције, Дирекцији полиције Министарства унутрашњих послова.

Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима основана је у оквиру Кабинета директора полиције, Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова. Канцеларија обављања стручне послове у вези са борбом против трговине људима за потребе Савета за борбу против трговине људима. Такође, непосредно учествује, спроводи и прати активности у борби против трговине људима предвиђеним стратешким документима. Прати, координира, надзире и усмерава примену мера и радњи које за циљ имају борбу против трговине људима, прати примену међународних уговора, законских и других прописа, иницира њихове измене или допуне и учествује у њиховој изради у области борбе против трговине људима. Такође, Канцеларија координира рад организационих јединица Дирекције полиције са државним органима, удружењима, партнерима и међународним организацијама, а у вези са праћењем стања и сузбијањем трговине људима. Канцеларија прати, усмерава и по потреби непосредно ради на прикупљању података у области борбе против трговине људима и врши анализу прикупљених података, води збирке података и врши размену података у оквиру свог

⁴ „Службени гласник РС“, број 92/24.

⁵ Министар просвете није био члан Савета, по претходној Одлуци о образовању Савета за борбу против трговине људима, „Службени гласник РС“, бр. 92/17 и 60/23.

⁶ Члан 2. став 3. Закона о Заштитнику грађана, „Службени гласник РС“, број 105/21.

⁷ „Службени гласник РС - Међународни уговори“, број 19/09.

делокруга. Такође, Канцеларија координира прикупљањем, обрадом и анализом материјала које достављају сви релевантни државни органи и организације и припрема одговоре на националном нивоу на међународне извештаје о области трговине људима у Републици Србији.

Министарство унутрашњих послова пренело је 2019. године надлежност за истраге у области трговине људима из Управе граничне полиције у Управу криминалистичке полиције. Унутар Министарства унутрашњих послова у Дирекцији полиције, Управи криминалистичке полиције, Служби за борбу против организованог криминала формирано је Одељење за сузбијање трговине људима и кријумчарења људи, које обавља послове спречавања, откривања и сузбијања свих облика кривичног дела трговине људима од стране организованих криминалних група, криминалних група и појединаца, као и за координацију, анализу и превенцију трговине људима. Одељење у свом саставу има Одсек за координацију, анализу и превенцију трговине људима, Одсек за сузбијање трговине људима и Одсек за сузбијање кријумчарења људи. Такође, у 27 подручних полицијских управа распоређени су полицијски службеници који обављају послове сузбијања трговине људима.

Центар за заштиту жртава трговине људима⁸ своју делатност обавља у оквиру две организационе јединице, Службе за координацију заштите жртава трговине људима и Прихватилишта за жртве трговине људима. Стручни радници Центра врше формалну идентификацију жртава трговине људима независно од поступка кривичног гоњења. Истовремено, стручни радници Центра раде на изради индивидуалних планова услуга и заштите жртвама трговине људима, прате њихову реализацију и исход, те предузимају активности на координацији приликом пружања услуга социјалне заштите жртвама трговине људима. У Републици Србији, координацију заштите жртава трговине људима спроводи Центар, од момента када се спроведе поступак идентификације, па све док за то постоји потреба. Претпостављене жртве трговине људима током поступка идентификације, у Републици Србији остварују сва права, као и идентификоване жртве трговине људима. Центар је направио план заштите у који је укључио и установе социјалне заштите, релевантна удружења, здравствене установе, образовне установе, полицију. Према плану рада Центра, сваки корисник се информисе о својим правима, установама и организацијама које могу да пруже различите врсте помоћи, корисницима се дају контакти, препоруке и савети. Одрасли корисници сами доносе одлуку коју врсту подршке и од ког релевантног актера ће прихватити.

Виша јавна тужилаштва гоне учioniце кривичног дела Трговина људима према члану 388. Кривичног законика и надлежна су за вођење истрага, подизање оптужница и заступање оптужбе пред вишим судовима. Тужилаштво за организовани криминал је специјализовано тужилаштво које се бави најсложенијим облицима организованог криминала, укључујући трговину људима. Општим обавезним упутством Републичког (сада Врховног) јавног

⁸ Центар за заштиту жртава трговине људима основан је Одлуком Владе Републике Србије, („Службени гласник РС”, број 35/12) као установа социјалне заштите. У складу са наведеном одлуком, Центар пружа услуге смештаја жртвама трговине људима (ургентни смештај), пружа услуге процене и планирања за жртве трговине људима, пружа саветодавно-терапијске и социјално едукативне услуге жртвама трговине људима и обавља друге послове у складу са законом и другим прописима. Имајући у виду да је Закон о социјалној заштити („Службени гласник РС”, бр. 24/11 и 117/22 - одлука УС) донет пре одлуке Владе Републике Србије Центар није у закону наведен као установа социјалне заштите. Међутим, пре оснивања, Центар је препознат у Уредби о мрежи установа социјалне заштите („Службени гласник РС”, бр. 16/12 и 12/13) као установа социјалне заштите.

тужиоца, од 23. јуна 2021. године, у свим апелационим и вишим јавним тужилаштвима одређени су јавни тужиоци – контакт особе за кривична дела трговина људима и трговина малолетним лицима ради усвојења. Јавни тужилац – контакт особа је задужен за поступање у кривичним предметима због кривичног дела трговина људима и трговина малолетним лицима ради усвојења, праћење поступања других јавних тужилаштава ради уједначавања праксе, контакт са жртвом у складу са Стандардним оперативним процедурама, контакт са надлежним полицијским службеницима, Центром за заштиту жртава трговине људима, релевантним удружењима која пружају подршку жртвама трговине људима, похађање специјалистичких обука и друге активности у циљу унапређења ефикасности кривичног гоњења и заштите жртава овог кривичног дела, у складу са међународним стандардима.

3.1 Јачање капацитета Националног известиоца у области трговине људима

У току извештајног периода, положај Националног известиоца ојачан је формирањем Одељења Националног известиоца у области трговине људима у Стручној служби Заштитника грађана који броји четири извршилачка места, од којих је попуњено место начелника Одељења, а до краја извештајног периода у току су били поступци запошљавања три виша саветника.

Национални извештац оријентисан је на оснаживање постојећих институционалних капацитета и учешће на обукама и округлим столовима у организацији релевантних међународних и регионалних организација и домаћих партнера.

Национални извештац је Програмом за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. године и пропратним акционим планом препознат као орган-партнер за одређене активности, а извештаји Националног известиоца као мере провере активности. Једна од предвиђених активности је успостављање механизма за благовремено и свеобухватно достављање података Националном извештају, уз мапирање органа и организација од којих се подаци прикупљају.

Представници Националног известиоца именовани су за чланове Радне групе за спровођење и праћење Програма и Акционог плана за његово спровођење. Такође, Национални извештац је учествовао у поступку доношења Програма и Акционог плана, те је у оквиру својих надлежности упутио Мишљење на нацрте ових докумената.

На значај за доношењем системског закона у области трговине људима Национални извештац посебно указао је и у свом Првом извештају. Након тога, министар унутрашњих послова је образовао Радну групу за израду Нацрта закона.

Кроз овај важан процес, Национални извештац узео је учешће и на тај начин што су његови представници именовани за чланове Радне групе за израду Нацрта закона.

Током рада на Нацрту закона, Национални извештац се снажно залагао за:

1. заступање принципа заштите људских права и успостављања институционалног оквира за борбу против трговине људима, с посебним акцентом на увођење системских решења за идентификацију, заштиту и реинтеграцију жртава.
2. формулисање норми које имају за циљ јачање превентивних механизма и ефикаснији институционални одговор,
3. посебно формулисање норми којима се уређује положај и надлежност Националног известиоца, националног координатора, Савета за борбу против трговине људима.

У актуелном Нацрту закона уређени су положај и надлежности Националног известиоца у области трговине људима.

Национални извештац подржао је принцип „social path“ у поступку идентификације и предложио је двостепеност овог поступка.

Национални извештац бројне своје активности усмерава и на сарадњу и умрежавање са релевантним међународним и регионалним актерима, посебно кроз учешће на стручним састанцима и конференцијама као и кроз пројектне активности у циљу позиционирања као ангажованог партнера и саговорника.

Представници Националног известиоца учествовали су на 24. Конференцији Алијансе против трговине људима, одржане у Бечу, у Аустрији, као и на Годишњем састанку националних координатора и извештаца у области трговине људима, у Бечу, у Аустрији где су на главном заседању, као и пропратним догађајима, упознали све учеснике са налазима из Првог извештаја и упућеним препорукама.

Одржани су састанци са националним известиоцима и еквивалентним механизмима Републике Турске, Републике Италије и Републике Јерменије, током којих су размењена искуства у праћењу случајева трговине људима и договорени кораци за јачање билатералне сарадње. Национални извештац учествовао је у студијској посети⁹ Финској и том приликом се састао са представницима Омбудсмана за недискриминацију Финске, који обавља улогу националног известиоца у области трговине људима.¹⁰

Током извештајног периода, Национални извештац је учествовао у раду Управног одбора заједничког пројекта Европске уније и Савета Европе „Јачање борбе против трговине људима у Србији“.

Национални извештац отворио је регионалну конференцију¹¹ „Либерализација приступа тржишту рада: потенцијали законитих миграција и превенција ризика од прекарних занимања и трговине људима“. Саветница Заштитника грађана имала је излагање на панелу посвећеном праћењу препорука надзорних тела и националних извештаца у области борбе против трговине људима, у домену трговине људима у сврху радне експлоатације.

Национални извештац је, у извештајном периоду, организовао састанак са представницима четири релевантна удружења у области трговине људима, са циљем размене информација о предузетим активностима, дефинисања заједничких корака у одговору на трговину људима, те разматрања потенцијалног формирања Савета Заштитника грађана у области трговине људима.

Потенцијално, задаци Савета би били да разматра стање у области трговине људима, иницира заједничке активности, указује Националном известиоцу на оперативне

⁹ У оквиру пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Србији.“

¹⁰ Размењена су искуства о улози националног известиоца, а разматрано је и функционисање и ефикасност механизма за праћење и извештавање. Састанци су одржани и са представницима националног координатора, полиције, инспектората за рад Финске и релевантних удружења те земље.

¹¹ Организовану од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Центра за заштиту жртава трговине људима, уз подршку Немачке развојне сарадње и Међународне организације за миграције (IOM).

проблеме и изазове у области, као и да даје предлоге и иницијативе за њихово решавање на институционалном нивоу.

Израда другог извештаја Националног известиоца за 2024. годину заснива се на методологији која омогућава свеобухватно сагледавање стања у овој области, праћење поступања по препорукама из првог извештаја, као и утврђивање изазова у области, ради сагледавања стања и упућивања нових препорука.

4. Методологија

Први извештај Националног известиоца објављен је 30. јула 2024. године, на Светски дан борбе против трговине људима, и садржао је 28 системских препорука усмерених на јачање капацитета надлежних органа, унапређење праксе у заштити жртава, подизање свести јавности, информисање жртава о њиховим правима и доступним услугама, као и јачање координације и сарадње између релевантних актера.

Након објављивања извештаја, Национални известилац је организовао састанке са представницима свих релевантних институција и организација, ради непосредног упознавања са налазима и препорукама и подстицања њиховог поступања по истима. Ови састанци одржани су са министром унутрашњих послова, представницима Министарства унутрашњих послова, Националним координатором и Канцеларијом за координацију активности у борби против трговине људима, као и са представницима Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Центра за заштиту жртава трговине људима, Министарства правде, Министарства здравља, Министарства просвете, Правосудне академије, Адвокатске коморе Србије. Такође, ради упознавања и предузимања активности у циљу поступања по препорукама, одржани су састанци и са представницима Врховног суда, Врховног јавног тужилаштва и релевантних удружења у области трговине људима.

За израду другог извештаја коришћени су модификовани упитници, креирани на основу искустава стечених током претходног извештајног периода, са нагласком на праћењу поступања по препорукама из првог извештаја и прикупљању прецизних, циљаних података. Питања су формулисана тако да омогуће свеобухватну анализу стања, односно затражене су информације о свим активностима реализованим у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2024. године, као и статистички подаци и одговори на конкретна питања из упитника.

Укупно је сачињено 107 упитника: 66 посебних упитника са конкретним питањима за актера ком су упућени, као и 41 упитник општег типа. Сва питања груписана су у три тематске целине:

1. истрага, кривично гоњење и процесуирање
2. идентификација и заштита жртава,
3. превенција, партнерство и сарадња.

Дана 24. марта 2025. године упућен је акт свим релевантним актерима. Акти које је Национални известилац упутио органима (39) које је Заштитник грађана надлежан да контролише у складу са Законом о Заштитнику грађана, упућени су у складу са чланом 2. став 3. и чланом 24. став 1. Закона о Заштитнику грађана. Истовремено, акти које је Национални известилац упутио актерима (68), које није надлежан да контролише у складу са Законом о Заштитнику грађана, упућени су у складу са чланом 2. став 3. Закона, како би Национални известилац свеобухватно сагледао све релевантне чињенице и околности у вези са облашћу трговине људима у Републици Србији.

Национални извештац је примио одговоре од 82 актера, док од 25 актера одговори нису достављени. Поред писаних одговора, подаци су прикупљени и кроз непосредне састанке са релевантним актерима, као и кроз поступке које је Национални извештац водио током извештајног периода, на основу информација до којих је долазио у свом раду.

Прикупљени подаци су систематизовани и анализирани ради сагледавања стања у области трговине људима, утврђивања изазова, процене степена поступања по препорукама из првог извештаја, као и упућивања нових препорука.¹²

Применом интерног механизма Заштитника грађана за праћење препорука утврђено је да је по 53% препорука, упућених у Првом извештају Националног извештаца, поступљено или је започето поступање.

Оваквим приступом обезбеђен је аналитички утемељен и свеобухватан приказ напретка и изазова у области борбе против трговине људима, као и основ за формулисање нових препорука ради унапређења система.

¹² Заштитник грађана, Национални извештац у области трговине људима не одговара за тачност података наведених у извештају, које су доставили актери којима су упућени акти са упитницима Националног извештаца, за прикупљање података ради израде извештаја. Истовремено, ставови актера изнети у извештају не представљају нужно и став Заштитника грађана, Националног извештаца.

5. Истрага, кривично гоњење, процесуирање

Ово поглавље извештаја пружа свеобухватан преглед активности надлежних органа у области истраге, кривичног гоњења и процесуирања кривичног дела трговине људима у Републици Србији током 2024. године. Анализа обухвата доступне податке, праксу поступања и изазове у раду, уз указивање на кључне налазе и мере за унапређење.

Истрага, кривично гоњење и судски поступци представљају темељ институционалног одговора на трговину људима. Ефикасна истрага подразумева благовремено прикупљање материјалних и персоналних доказа, утврђивање чињеница, идентификацију осумњичених и документовање комплексних елемената овог кривичног дела. Само таквим приступом могу се створити услови за подизање оптужнице и успешно кривично гоњење.

Кривично гоњење починилаца трговине људима од пресудне је важности за остваривање правде за жртве и очување владавине права. Доношење осуђујућих пресуда не само да санкционише извршиоце, већ има и шири превентивни ефекат, шаљући јасну поруку о недопустивости оваквих дела и доприносећи јачању поверења у надлежне органе.

Процесуирање случајева трговине људима, које подразумева спровођење судског поступка у складу са стандардима правичног суђења, има кључну улогу у обезбеђивању одговорности извршилаца и заштити права жртава. Завршетак поступка и изрицање адекватних санкција утиче на јачање институционалног кредибилитета и охрабрује жртве да сарађују са органима у будућим поступцима.

5.1 Преглед поступања по препорукама из Првог извештаја Националног известиоца у области трговине људима

Национални извештац сматра да је, и поред предузетих активности, потребно наставити са поступањем по препорукама, а њихово спровођење пратиће се и у наредном извештајном периоду:

- **Неопходно је обезбедити континуиране едукације и специјализације полицијских службеника за рад са претпостављеним жртвама трговине људима, укључујући редовне обуке из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица, како би били обезбеђени ефикаснија идентификација жртава и прикупљање доказа за успешно вођење кривичног поступка;**

У току извештајног периода, Министарство унутрашњих послова је спровело низ активности усмерених на унапређење капацитета полицијских службеника за поступање у случајевима трговине људима, посебно у погледу идентификације и заштите претпостављених жртава, укључујући и малолетна лица. Организован је специјализовани семинар¹³ под називом „Малолетни учиниоци кривичног дела и заштита малолетних лица у предистражном и кривичном поступку“, који је похађало укупно 262 полицијска

¹³ У сарадњи Управе за полицијску обуку Сектора за логистику, Правосудне академије и Управе криминалистичке полиције

службеника, укључујући и три запослена из Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима. Поред тога, у оквиру Програма курса за откривање, спречавање и сузбијање трговине људима, који је реализован у сарадњи Канцеларије, Управе криминалистичке полиције и Сектора за логистику, обуку је прошло 15 полицијских службеника, а обрађиване су теме од значаја за правилно поступање са жртвама трговине људима, посебно када је реч о деци.

Такође, у оквиру наставних програма основне полицијске обуке, у модулима „Сузбијање криминала“ и наставној јединици посвећеној трговини људима, сви полазници стичу знања и вештине у вези са препознавањем кривичног дела, идентификацијом претпостављених жртава и предузимањем одговарајућих радњи. Ову обуку је, током извештајног периода, успешно прошло 1.096 полазника.

Правосудна академија¹⁴ у оквиру активности у 2024. години, реализовано је десет обука на тему примене Смерница Савета Европе за саслушање деце – жртава трговине људима и деце у ризику, које је похађало 85 судија, 8 јавних тужилаца, 86 судијских помоћника, 69 тужилачких помоћника и 153 полицијска службеника. Поред тога, у оквиру других реализованих активности, обучено је 38 судија прекршајних судова, 11 судијских помоћника, 15 јавних тужилаца и 31 тужилачки помоћник.

Започета је и израда упутства о начину испитивања жртава трговине људима, намењеног полицијским службеницима, тужиоцима и судијама.¹⁵

У циљу даљег унапређења квалитета и усмерености програма на стварне потребе контакт особа у вишим јавним тужилаштвима, у поступању по предметима трговине људима, Правосудна академија је, одлуком директора од 5. децембра 2024. године, формирала Радну групу за израду програма обуке за јавне тужиоце.

Из достављеног одговора Министарства унутрашњих послова и Правосудне академије произлази да је наведена препорука у значајној мери испуњена, односно да се по њој поступа континуирано, кроз више облика обука, специјализованих семинара и едукативних програма.

- **Неопходно је наставити са спровођењем специјализованих обука за судије, тужиоце и полицијске службенике ради унапређеног разумевања елемената кривичног дела трговине људима и његовог правилног разликовања од других кривичних дела са сличним обележјима;**

Врховно јавно тужилаштво је, током извештајног периода, наставило да спроводи активности у оквиру своје надзорне функције, усмерене на праћење и унапређивање тужилачке праксе у предметима трговине људима. Унапређење разумевања елемената бића кривичног дела трговине људима и његовог јасног разликовања од сродних кривичних дела представљају једну од тема едукативних програма намењених јавним тужиоцима – контакт особама, а обуке се реализују у сарадњи са Правосудном академијом, на основу планова и програма који произилазе из анализе конкретних предмета и праксе.

¹⁴ Правосудна академија Републике Србије је, као институција надлежна за реализацију дела активности дефинисаних Акционим планом за спровођење Програма за борбу против трговине људима за период 2024–2026. године, активно учествовала у спровођењу више обука намењених јавним тужиоцима, полицијским службеницима и судијама

¹⁵ Израду овог упутства подржава Мисија ОЕБС-а у Србији, а његова имплементација ће започети након финализације и званичног усвајања документа.

Поред обука, идентификовани изазови у примени права разматрани су и током редовних консултација са јавним тужиоцима који непосредно поступају у конкретним случајевима. У складу са Општим обавезним упутством Републичког јавног тужиоца из јуна 2021. године (који је у међувремену постао Врховни јавни тужилац), у свим апелационим и вишим јавним тужилаштвима одређене су контакт особе за кривична дела трговине људима из члана 388. Кривичног законика и кривична дела трговине малолетним лицима ради усвојења из члана 389. КЗ. Ове особе задужене су за праћење поступања у предметима наведених и сродних кривичних дела, као што је посредовање у вршењу проституције из члана 184. КЗ, са циљем уједначавања праксе.

У периоду од 9. до 13. септембра 2024. године, на Криминалистичко-полицијском универзитету у Београду реализована је петодневна специјализована обука за 15 полицијских службеника у складу са Програмом курса за откривање, спречавање и сузбијање трговине људима. Обука је била организована по мултидисциплинарном приступу, уз учешће четири припадника криминалистичке полиције, једног службеника Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, три представника јавног тужилаштва, једног представника Центра за заштиту жртава трговине људима и два представника удружења Атина.

Наставни садржаји обухватили су теме у вези са идентификацијом жртава, фазама предистражног поступка, специфичностима комуникације са посебно осетљивим категоријама, као и разликовањем трговине људима од сродних кривичних дела попут посредовања у вршењу проституције, недозвољеног преласка државне границе, кријумчарења људи и других облика злоупотребе.

Поред тога, Министарство је организовало и две додатне обуке за око 50 чланова локалних тимова за борбу против трговине људима, у чијем саставу се налазе и полицијски службеници, чиме је омогућена практична примена стандарда поступања на локалном нивоу. У оквиру пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Србији“¹⁶, организована је радионица на тему трговине људима посредством интернета и технологије. У сарадњи са Међународном организацијом за миграције (ИОМ), реализована је и напредна обука из области дигиталних истрага у случајевима трговине људима и кријумчарења миграната, у оквиру пројекта WBJUST¹⁷.

На основу Програма стручног усавршавања полицијских службеника за 2024. годину¹⁸, реализована је и обавезна настава на тему „Појам, препознавање и деловање полиције на кривично дело трговина људима“.

Извештајни период, карактерише континуирано спровођење специјализованих обука за све циљне категорије – судије, јавне тужиоце и полицијске службенике. Обуке су се одвијале по вишеструким основама и у сарадњи више институција¹⁹. Смањен број преквалификација кривичног дела трговине људима у сродна дела током извештајног периода додатно потврђује ефекат обука и унапређење правне праксе.

¹⁶ Спроводи се у оквиру заједничког програма Савета Европе и Европске уније Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску (2023–2026).

¹⁷ Који финансира Министарство спољних послова Краљевине Данске.

¹⁸ Број: 01 број 151-418/24 од 04.03.2024. године.

¹⁹ Правосудна академија, ВЈТ, МУП, Криминалистичко-полицијски универзитет, ИОМ, Савет Европе.

На основу свега наведеног, може се оценити да је по овој препоруци поступљено, с обзиром на опсег и интензитет предузетих активности, њихов мултисекторски карактер и резултате у пракси. Ипак, имајући у виду сложеност кривичноправне материје и променљивост модалитета трговине људима, неопходно је да институције наставе са спровођењем ових обука на континуираној основи, како би се обезбедило дугорочно унапређење праксе и доследна примена стандарда у заштити жртава.

- **Неопходно је увести обавезне програме континуиране едукације који ће укључити нове методе и технике за препознавање и истрагу случајева трговине људима;**

Врховно јавно тужилаштво је учествовало у спровођењу програма едукације који обухватају нове методе и технике за препознавање и истрагу ових кривичних дела. У сарадњи са Међународном организацијом за миграције (ИОМ), а у оквиру регионалног пројекта „Заједничко деловање на Западном Балкану против кријумчарења миграната и трговине људима“, реализована је специјализована обука намењена јавним тужиоцима и полицијским службеницима на тему вођења дигиталних истрага у предметима трговине људима и кријумчарења миграната. Обука је била фокусирана на савремене технике прикупљања и анализе дигиталних доказа.

Додатно, у периоду од 13. до 16. маја 2024. године у Црној Гори организована је регионална обука тренера, такође у области дигиталних истрага. Програм је био посвећен праћењу трансакција криптовалута и примени техника интервјуисања усмерених на жртву. Ове активности представљају корак ка стандардизацији и модернизацији приступа истраживању предмета трговине људима, посебно у дигиталном контексту.

Паралелно са тим, Министарство унутрашњих послова је током извештајног периода спровело мере у циљу унапређења програма стручног усавршавања полицијских службеника, са фокусом на прилагођавање савременим облицима трговине људима. У оквиру ревизије Програма курса за откривање, спречавање и сузбијање трговине људима, извршена је допуна наставног плана и програма новим садржајима и методама. Посебан нагласак стављен је на злоупотребу интернета и информационих технологија у контексту трговине људима, препознавање и праћење овог облика криминала у дигиталном окружењу, као и на прибављање, обраду и коришћење дигиталних доказа.

Овако осавремењени програм представља основу за континуирану едукацију и усавршавање полицијских службеника ангажованих у предметима трговине људима, чиме се обезбеђује њихова боља припремљеност за поступање у условима модерног криминалног окружења. Истовремено се доприноси свеукупној ефикасности истрага, доказивања и заштите жртава, посебно у контексту технолошки посредованих облика експлоатације.

Иако није експлицитно наведено да су ови програми формално означени као обавезни програми континуиране едукације, спровођење ревидираног наставног плана и великог броја обука указује да се по препоруци поступа. Даљи развој би требало да обухвати њихову институционалну формализацију као трајних и обавезујућих облика едукације.

Препорука је делимично испуњена, започето је поступање, али је потребно формализовати и институционализовати континуирану и обавезну едукацију.

- **Неопходно је повећати број јавних тужилаца који се баве истрагом и кривичним гоњењем кривичног дела трговине људима;**

Током 2024. године, у складу са активношћу 1.2.3. Акционог плана за спровођење Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2029. године, предузете су конкретне мере у циљу јачања институционалних капацитета јавног тужилаштва за поступање у предметима трговине људима. Посебна пажња посвећена је проширењу мреже јавних тужилаца – контакт особа, како би се обезбедило делотворније кривично гоњење овог тешког кривичног дела и допринело бољем уједначавању праксе.

У том контексту, у тужилаштвима већих апелационих подручја, у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу, именован је по један додатни јавни тужилац као контакт особа, чиме је број ових специјализованих тужилаца увећан. Укупан број јавних тужилаца – контакт особа за предмете трговине људима на територији Републике Србије, у извештајном периоду је, - 34. Ова мера представља значајан корак у правцу институционалног јачања капацитета тужилаштва и побољшања унутрашње координације, што је од посебног значаја за осигурање ефикасног, стручног и уједињеног поступања у сложеним кривичноправним предметима који се односе на трговину људима.

- **Неопходно је обезбедити да сва виша јавна тужилаштва буду опремљена технологијом која омогућава сведочење жртава трговине људима из посебних просторија путем видео линка и да их користе у те сврхе;**

Током 2024. године предузете су мере у циљу унапређења техничких и просторних услова за испитивање жртава и сведока трговине људима, укључујући сведочење путем видео линка из посебно опремљених просторија.

Врховно јавно тужилаштво је навело да је, у сарадњи са међународним партнерима и кроз програмске активности финансиране из расположивих средстава, иницирало мере у правцу унапређења техничке опремљености јавних тужилаштава, укључујући набавку опреме за пренос слике и звука, ради омогућавања испитивања посебно осетљивих сведока. Како су за набавку опреме формално надлежни органи правосудне управе, јавна тужилаштва у пракси користе опрему која се налази у вишим судовима, уколико исти располажу одговарајућом технолошком подршком.

Током извештајног периода уочена је разноликост у степену техничке опремљености виших јавних тужилаштава у Републици Србији за испитивање жртава трговине људима путем видео линка из посебних просторија. Иако су поједина виша јавна тужилаштва технички опремљена, већина не располаже сопственом техничком опремом за видео испитивање, већ се, уколико постоје, ослањају на капацитете виших судова.

Министарство правде је, у оквиру пројекта „ЕУ за владавину права – Технички капацитет за спровођење акционих планова за поглавља 23 и 24“, током 2024. године испоручило 15 сетова видеоконференцијске опреме за више судова, укључујући судове у Зрењанину, Сомбору, Пожаревцу, Ужицу и Врању. У оквиру IPA 2019 пројекта „Подршка жртвама“, који спроводи Аустријска развојна агенција (ADA), опремљене су и реновиране канцеларије служби за подршку жртвама и сведоцима у неколико виших судова, а радови у другим судовима су у завршној фази.

Према подацима Врховног суда, у више виших судова формиране су службе за подршку жртвама и сведоцима, а у највећим судским центрима²⁰ () обезбеђени су посебни простори за боравак жртава, као и услови за сведочење без физичког присуства у судници. Посебно се истиче Виши суд у Београду, у коме је, у оквиру посебних одељења, успостављена и видео-линк кабина за сведочење, као и посебне просторије за комуникацију са жртвама.

Иако су, током извештајног периода, предузете мере на опремању виших судова - опремом и реновирању служби за подршку жртвама, јавна тужилаштва, као самостални органи, и даље нису опремљена сопственом технологијом, већ у пракси користе капацитете судова, уколико они постоје. Овакво решење није системски одрживо, јер зависи од другог органа и није доступно свим вишим тужилаштвима.

- **Неопходно је успоставити системску и редовну размену информација судова и надлежних јавних тужилаштва са Центром за заштиту жртава трговине људима, како би Центар увек био обавештен о исходима поступака, у које су укључене жртве трговине људима;**

Високи савет судства је 12. децембра 2024. године усвојио Правилник о раду и поступању службе за пружање подршке и помоћи оштећенима и сведоцима, као и контакт тачке за информисање оштећених и сведока. Поједини судови су већ ускладили своје правилнике, унутрашње организационе акте и систематизације радних места са наведеним правилником, док се у преосталим судовима ови процеси очекују у наредном периоду. Према подацима судова, 21 виши суд је формирао службе за подршку и помоћ оштећенима и сведоцима кривичних дела, или је распоредом послова одредио одговорно лице за обављање ових послова. У четири виша суда службе још увек нису формиране.

Врховно јавно тужилаштво наводи да су надлежна јавна тужилаштва наставила да систематски размењују информације са Центром за заштиту жртава трговине људима, у складу са Протоколом о сарадњи закљученим јуна 2018. године²¹. Ова сарадња обухвата идентификацију жртава, мере њихове заштите и безбедности, превентивне активности и размену података ради статистичког извештавања и истраживања феномена трговине људима. Размена информација се одвија и у складу са Општим обавезним упутством Републичког јавног тужиоца из јуна 2021. године, којим је утврђено да јавни тужиоци – контакт особе одржавају редовну комуникацију са Центром.

Као пример добре праксе, издвајају се поједина виша јавна тужилаштва која су обавестила Националног известиоца да Центар благовремено обавештавају о свим покренутим поступцима и терминима испитивања жртава које имају статус посебно осетљивог сведока, док се на захтев Центра достављају информације о току и исходима поступака.

Међутим, Центар за заштиту жртава трговине људима је указао да и даље постоје проблеми у добијању комплетних и редовних информација, што упућује на постојање неуједначене праксе и недостатак системске размене података у свим тужилаштвима и судовима.

Имајући у виду све наведено, препорука је делимично испуњена, постоји формална основа и појединачна добра пракса, али није обезбеђена уједначена и потпуно систематизована размена информација.

²⁰ Београд, Нови Сад, Крагујевац, Ниш

²¹ Између Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, борацка и социјална питања и Републичког (сада Врховног) јавног тужилаштва.

Иако је успостављен Протокол о сарадњи из 2018. године и донето Опште обавезно упутство из 2021. године, што представља институционални оквир за размену информација, у пракси и даље постоје недоследности. Центар за заштиту жртава указује на проблеме у добијању редовних и потпуних информација, што значи да сарадња није уједначена на нивоу свих тужилаштва и судова. Чињеница да се сарадња у неким тужилаштвима одвија ефикасно показује да је ова препорука применљива, али да није системски обезбеђена на националном нивоу.

- **Неопходно је развијати и спроводити ефикасне програме заштите жртава трговине људима у циљу осигурања њихове веће безбедности и подстицања њиховог учешћа у кривичним поступцима;**

У циљу обезбеђивања безбедности жртава трговине људима и подстицања њиховог учешћа у кривичним поступцима, у више судова широм Србије постоје успостављене службе за подршку сведоцима и оштећенима. У Вишем суду у Београду, према систематизацији радних места, постоје посебно предвиђена радна места за пружање подршке оштећенима и сведоцима, док Служба за подршку сведоцима и оштећенима, основана 2006. године, пружа подршку у предметима организованог криминала, укључујући и предмете трговине људима. Поред тога, у оквиру Одељења за малолетнике, ангажован је психолог који пружа подршку посебно осетљивим сведоцима. Сарадња је успостављена и са другим релевантним институцијама, укључујући Центар за заштиту жртава трговине људима.

У Новом Саду, у оквиру Вишег суда функционише Служба за подршку оштећенима и сведоцима у којој је запослена обучена судијска помоћница, а просторије су технички опремљене за спровођење саслушања путем видеоконференцијске везе. У 2024. години, у овом суду саслушано је 76 посебно осетљивих сведока, од чега шест у предметима трговине људима.

У Крагујевцу, Служба за подршку функционише од 2015. године, а 2023. године је, у оквиру пројекта ОЕБС-а, обезбеђена техничка опрема и намештај за саслушање у посебној просторији повезаној са судницом. У судовима у Суботици и Крушевцу, као и у бројним другим вишим судовима, пружање подршке је организовано кроз ангажовање једног запосленог, обично судијског помоћника, у складу са годишњим распоредом послова.

У свим вишим судовима у којима су успостављене службе за подршку, током првог квартала 2024. године организована је обука за судије и судијске помоћнике. Обука је обухватила теме заштите жртава, превенције ретрауматизације и пружања основних правних савета, са циљем јачања стандардизованог и осетљивог приступа жртвама у судским поступцима.

Упркос овим активностима, и даље постоје изазови у пракси. Забележени су и пропусти у заштити приватности, што је изазвало додатно неповерење жртава према систему.

Постоје добри примери организације служби за подршку жртвама и сведоцима у појединим судовима и спроведене су бројне обуке, системска заштита и доследна примена статуса посебно осетљивог сведока, али постоји простор за додатна унапређења. Пропусти у заштити приватности жртава могу имати далекосежне последице. Потребно је наставити континуирано праћење поступања органа и радити на отклањању идентификованих слабости.

5.2 Истрага и кривично гоњење

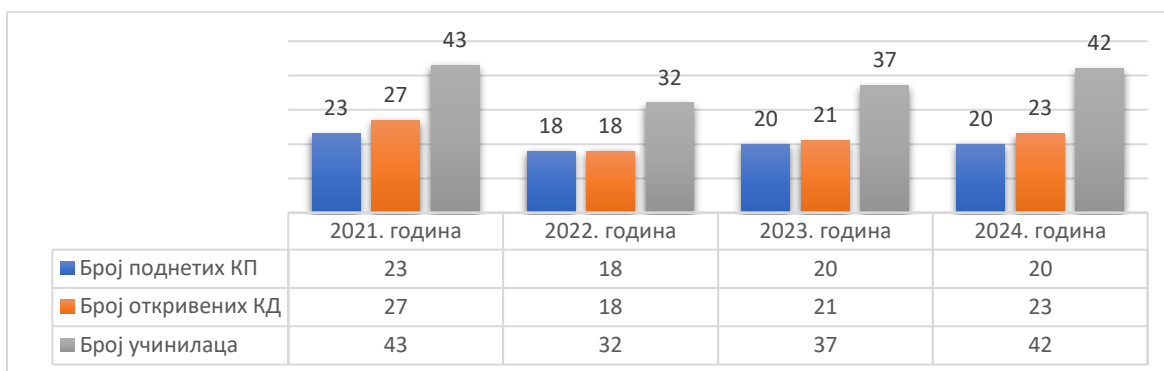
5.2.1 Министарство унутрашњих послова²²

У току извештајног периода организационе јединице МУП-а откриле су 23 кривична дела трговине људима из члана 388. Кривичног законика.

Током извештајног периода није било евидентираних кривичних дела трговине децом из члана 389. Кривичног законика.

Укупно 20 кривичних пријава за кривично дело Трговине људима из члана 388. Кривичног законика, током извештајног периода поднето је вишим јавним тужилаштвима у Београду, Нишу, Крагујевцу, Новом Саду, Пироту, Зајечару, Суботици, Зрењанину, Кикинди и Панчеву.

Током извештајног периода, идентификована су укупно 42 извршиоца, од којих је 40 држављана Републике Србије, један држављанин Народне Републике Кине и један држављанин Републике Бугарске. Од укупног броја идентификованих извршилаца, 30 су мушкарци, а 12 жене.

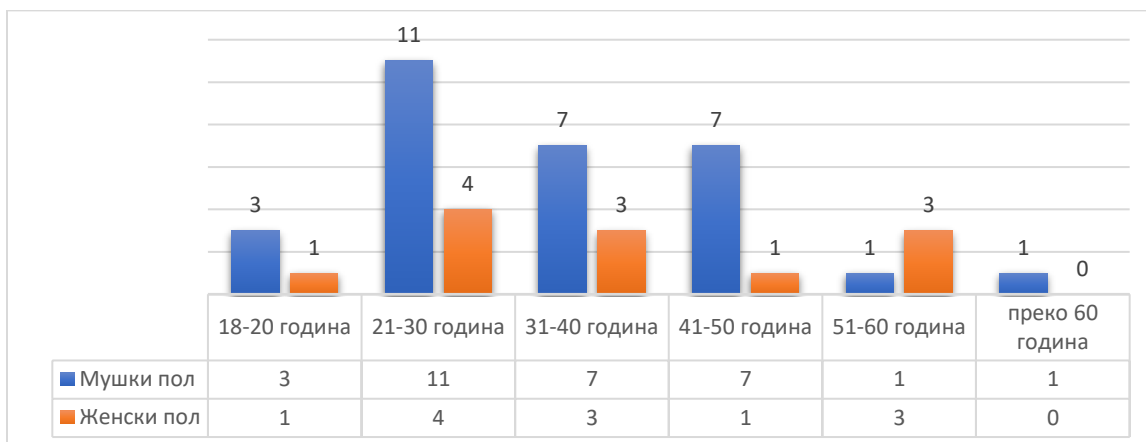

Број поднетих кривичних пријава, откривених кривичних дела и број учинилаца у последње четири године, према евиденцији МУП-а

Учиниоци			
Држављанство	Мушки пол	Женски пол	Укупно
Република Србија	28	12	40
Народна Република Кина	1	0	1
Република Бугарска	1	0	1
Укупно	30	12	42

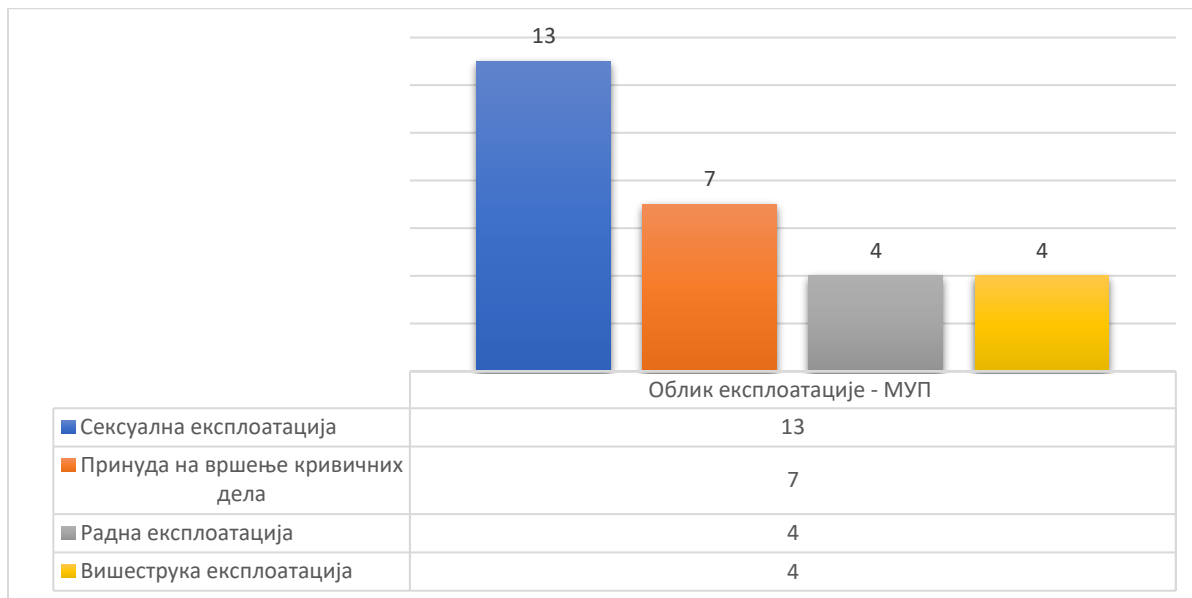
Учиниоци кривичног дела трговине људима током 2024. године, разврстани према држављанству и полу, према евиденцији МУП-а

²² Имајући у виду да је Национални координатор за борбу против трговине људима и руководицац Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима, активности Канцеларије представљене у овом Извештају односе се и на активности које је реализовао и Национални координатор.

Старосна структура и пол учинилаца кривичног дела трговина људима, током 2024. године, према евиденцији МУП-а

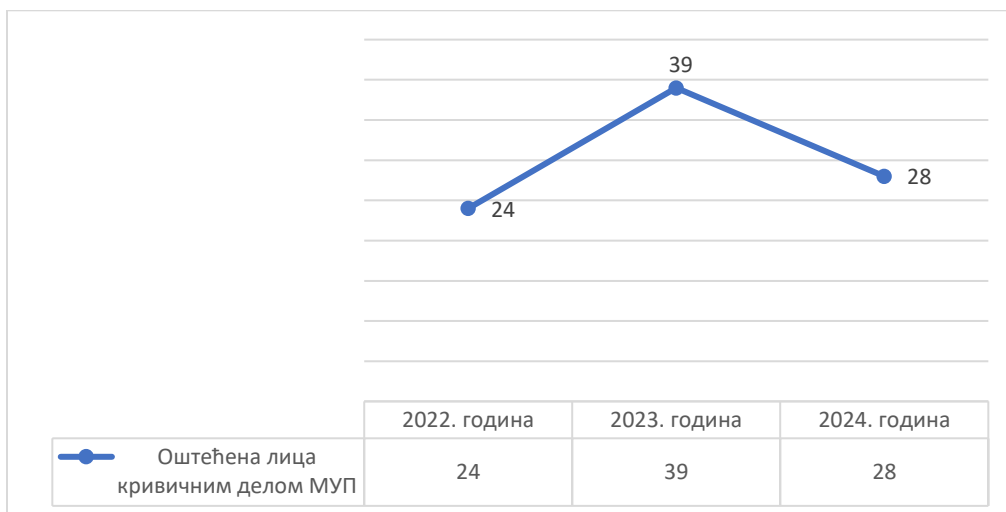
У погледу облика експлоатације, код кривичних дела трговине људима које су током извештајног периода откриле организационе јединице МУП-а, најзаступљенија је била сексуална експлоатација (13 случајева), затим принуда на вршење кривичних дела (седам случајева), радна експлоатација (четири случаја), док је у четири случаја забележена вишеструка експлоатација.

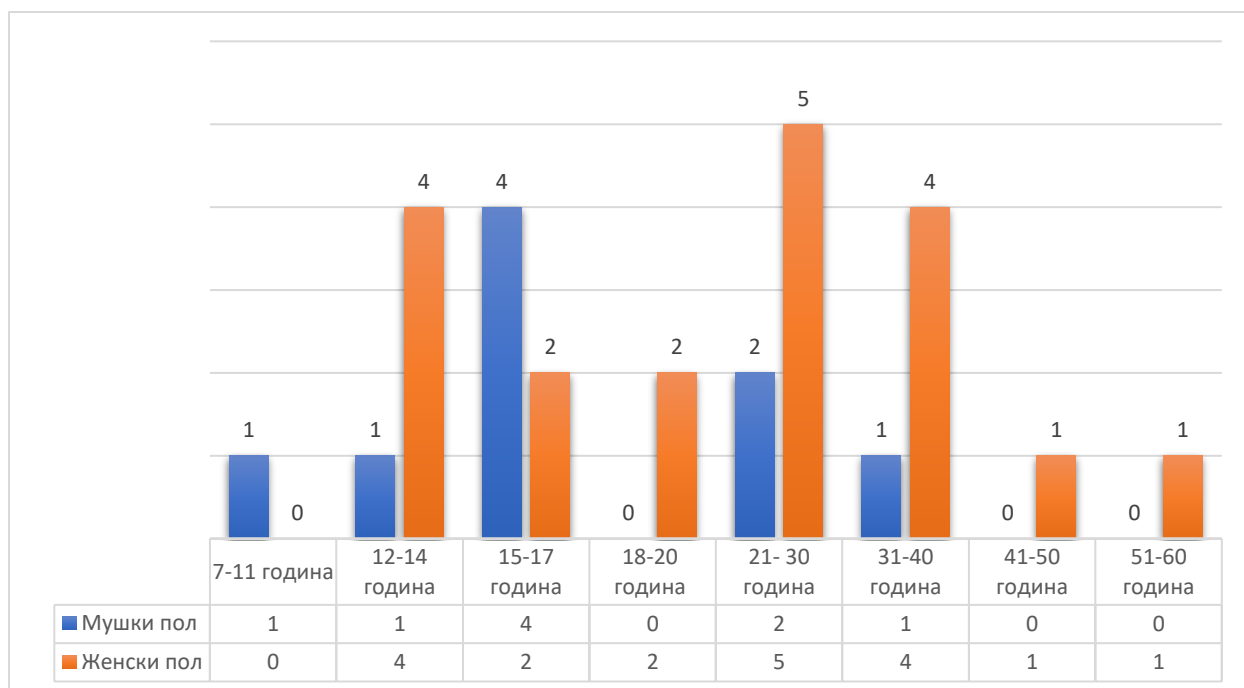
Облици експлоатације код откривених кривичних дела трговине људима, током 2024. године, према евиденцији МУП-а

Кривичним делима трговине људима обухваћеним пријавама Министарства унутрашњих послова оштећено је укупно 28 лица, од којих су 24 држављани Републике Србије, два држављанина Народне Републике Кине и један држављанин Украјине. Од тог броја, 13 су

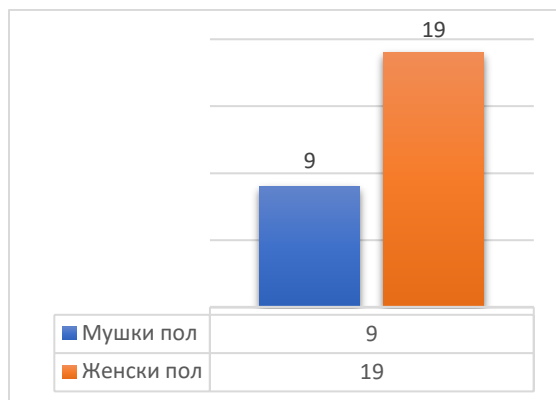
пунолетне женске особе, три пунолетне мушке особе, шест малолетних женских и шест малолетних мушких особа.

Број оштећених лица кривичним делом трговине људима, обухваћеним пријавама МУП-а током последње три године

Старосна структура и пол оштећених лица кривичним делом трговине људима, обухваћеним пријавама МУП-а током 2024. године

Пол оштећених лица кривичним делом трговине људима, обухваћеним пријавама МУП-а током 2024. године

Држављанство	Укупно
Република Србија	24
Народна Република Кина	2
Република Црна Гора	1
Република Украјина	1
Укупно	28

Држављанство оштећених лица кривичним делом трговине људима, обухваћеним пријавама МУП-а током 2024. године

Одељење за сузбијање трговине људима Службе за борбу против организованог криминала у оквиру Управе криминалистичке полиције (у даљем тексту: СБПОК) континуирано врши анализу територијалне распрострањености експлоатације која се периодично ажурира ради израде, праћења и допуне извештаја о националним претњама од организованог и тешког криминала (SOCTA), као и ради усмеравања криминалистичких активности на сузбијању трговине људима.

Од 40 истраживаних случајева трговине људима током 2023. и 2024. године око 25% случајева је истраживано применом посебних доказних радњи, односно кроз проактиван приступ у кривично процесном смислу, док је највећи број истрага вођен реактивно, на основу сведочења, односно изјава жртава. У мањем броју случајева примена посебних доказних радњи је довела до кључних доказа о извршењу кривичног дела. Конкретније, докази прибављени на овај начин могли су, донекле, да документују конкретне улоге појединих извршилаца, открију *modus operandi*, и међусобне односе између извршилаца и жртава. Најчешће коришћене посебне доказне радње биле су тајни надзор комуникација и тајно праћење лица. Више успеха у доказивању имале су доказне радње тајног праћења лица уз комбинацију са видео записима проистеклих са надзорних камера. Изузев предмета у којима је поступао СБПОК нису вођене паралелне финансијске истраге у предистражном поступку.

Захваљујући адекватном приступу у поступању са жртвама трговине људима и сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима пријаве су резултирале покретањем кривичних поступака. Поред доказа који су проистекли од сведочења жртава коришћене су и „традиционалне“ доказне радње: претресање, привремено одузимање предмет,

вештачење, прикупљање обавештења од грађана. Најчешће коришћени докази били су огласи услуга, новчане трансакције, електронска комуникација путем SMS или IP апликација (Viber, WhatsApp), мобилни телефони, скупocene ствари стечене експлоатацијом жртава и новац.

На основу анализе података које су доставиле полицијске управе, може се закључити да је током 2024. године настављен тренд активног поступања по пријавама и сазнањима о сумњи на трговину људима, али уз изазове који отежавају ефикасну идентификацију, заштиту жртава и доказивање кривичних дела. Као најчешћи облик интерне сарадње унутар Министарства унутрашњих послова наводе се заједничке истраге и пружање оперативне и логистичке подршке другим организационим јединицама.

Као изазови у раду полицијских службеника, идентификовани су страх жртава од извршилаца и одбијање сарадње са надлежним органима, језичке и културолошке баријере у случајевима у којима учествују страни држављани, недостатак адекватних смештајних капацитета за жртве, техничке потешкоће у вези са приступом мобилним телефонима ради вештачења и недостатак савремене опреме за откривање и обраду дигиталних доказа.

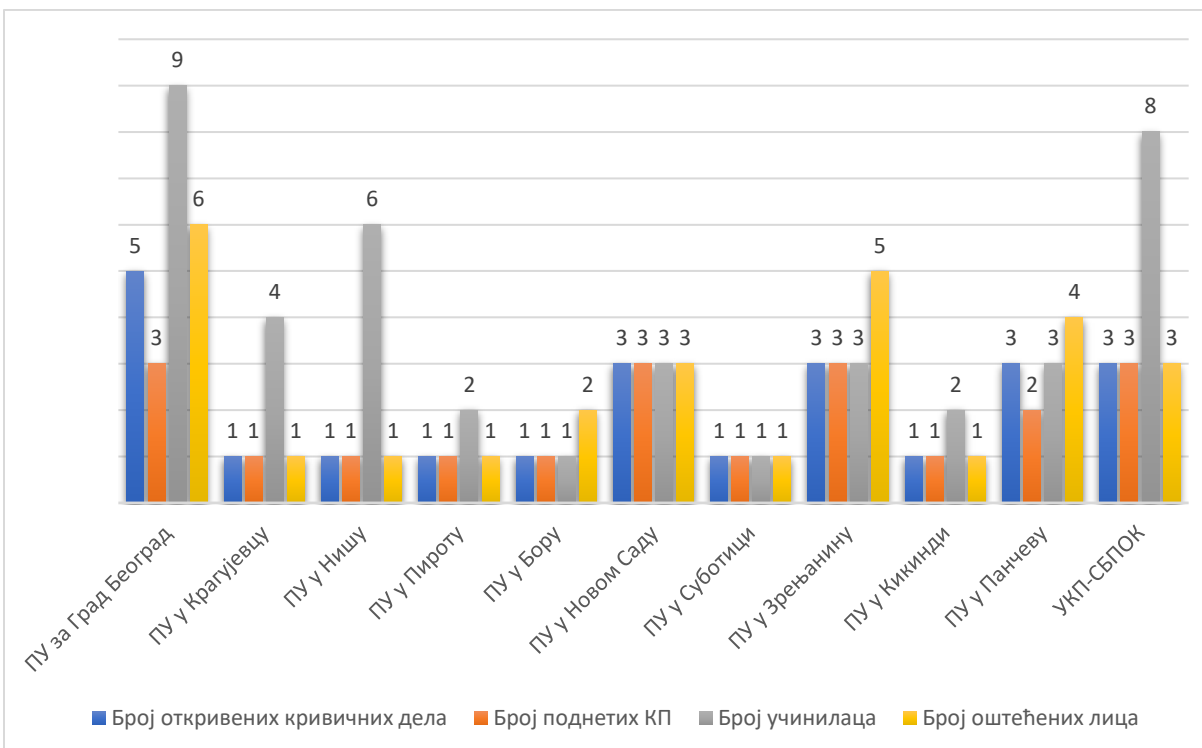
Посебно је указано на проблем ангажовања преводилаца за ретке језике, као и на отежано измештање жртава из средина у којима постоји висок ризик од ретрауматизације, нарочито због вишеструких саслушања жртве у различитим фазама поступка.

Полицијски службеници су у великом броју случајева поступали хитно и предузимали мере ради обезбеђивања безбедности жртве, лишавања слободе извршилаца и укључивања надлежних институција у процес пружања заштите.

Указано је и на све већу злоупотребу друштвених мрежа од стране извршилаца, што додатно отежава примену традиционалних метода откривања и документовања ових кривичних дела. Као додатни изазов наводи се све учесталије коришћење лажних личних података од стране претпостављених жртава, што отежава идентификацију и утврђивање идентитета.

Већина полицијских управа изразила је потребу за додатним обукама, посебно за све полицијске службенике који могу доћи у контакт са претпостављеним жртвама трговине људима, као и за формирањем специјализованих тимова у оквиру подручних управа.

У извештајном периоду Полицијска управа за град Београд поднела је пет кривичних пријава, ПУ Нови Сад, ПУ Зрењанин и ПУ Панчево по три, док су ПУ Крагујевац, ПУ Ниш, ПУ Пирот, ПУ Бор, ПУ Суботица и ПУ Кикинда поднеле по једну кривичну пријаву. СБПОК поднео је три кривичне пријаве.

Број откривених кривичних дела трговине људима, поднетих кривичних пријава, број учинилаца и оштећених лица, током 2024. године, према ПУ и СБПОК

Током извештајног периода, Полицијска управа за град Београд открила је укупно четири кривична дела трговине људима. Поднете су три кривичне пријаве, од којих су две поднете Вишем јавном тужилаштву у Београду, а једна Вишем јавном тужилаштву у Сремској Митровици.

Идентификовано је укупно девет учинилаца кривичних дела. Истовремено је, идентификовано шест оштећених лица, сва женског пола, међу којима је једна малолетница, док су остале особе старости од 21 до 40 година. Пет жртава су држављанке Србије, а једна је држављанка Црне Горе.

Најзаступљенији облик експлоатације била је сексуална експлоатација у виду проституције. Забележен је и један случај експлоатације ради вршења кривичних дела. Поред тога, присутни су и облици експлоатације у виду просјачења и радне експлоатације која је у тренду пораста.

У току 2024. године, у оквиру истрага су примењиване различите доказне радње, укључујући и једну посебну доказну радњу, која је резултирала подношењем кривичне пријаве.

Кључни изазови у раду су касна сазнања о извршеном кривичном делу, ограничена могућност жртава да дају прецизне податке, проблеми у квалификацији дела од стране надлежних тужилаштава, као и тешкоће у документовању експлоатације. Протек времена од догађаја до пријаве често отежава обезбеђивање материјалних доказа и релевантних сведока. Указује се и на недостатак техничке опреме, попут паметних телефона или камера, за потребе снимања у току истраге и прибављања доказа.

Као системска потреба, истакнута је неопходност формирања посебних одељења за сузбијање трговине људима у оквиру полицијских управа, као и ангажовање полицијских станица и других организационих јединица у виду једномесечних ротација, ради стицања непосредног увида и искуства у поступању у предметима трговине људима.

У току 2024. године, Полицијска управа у Бору је први пут евидентирала кривично дело трговине људима. На основу спроведених истражних радњи и прикупљених доказа, поднета је једна кривична пријава Вишем јавном тужилаштву у Зајечару за кривично дело из члана 388. став 1. Кривичног законика Републике Србије. Идентификован је један учинилац, мушкарац, држављанин Народне Републике Кине, старости 50 година, који је сексуално експлоатисао две жене, старости 34 и 40 година, у оквиру легално регистрованог објекта који је формално нудио услуге масаже. Овакав *modus operandi* представља новину у раду ПУ Бор, будући да се прикривени облици експлоатације у легалним делатностима нису раније бележили на територији ове полицијске управе.

Истрага је обухватила више доказних радњи, а сарадња са тужилаштвом као и са Центром за социјални рад Бор и Центром за заштиту жртава трговине људима оцењена је као интензивна и ефикасна.

Полицијска управа Врање, у извештајном периоду, није евидентирала кривична дела трговине људима, нити су поднете кривичне пријаве или покренуте истраге. Ипак, сарађивала је са ПУ Пожаревац и ПС Костолац у оквиру истраге по пријави у којој су постојале индиције трговине људима. Иако није било директних контаката са жртвама, спровођене су контроле угоститељских објеката и обављени су разговори са затеченим лицима.

Полицијска управа Зајечар током 2024. године није евидентирала кривично дело трговине људима, али је спровела једну истрагу по пријави сумње на сексуалну експлоатацију. Успостављен је контакт са претпостављеном жртвом ради прикупљања сазнања, уз обавештавање релевантних институција и процену угрожености. Центру за заштиту жртава трговине људима поднета је једна пријава, што је резултирало идентификацијом једне жртве. Сарадња са Центром за социјални рад оцењена је као благовремена и делотворна.

Полицијска управа Зрењанин је у току 2024. године евидентирала три кривична дела трговине људима, за која су поднете три кривичне пријаве против три пунолетна мушкарца старости 36, 45 и 50 година. Идентификовано је укупно пет жртава, од којих су две биле малолетне особе старости 14 и 15 година. Облици експлоатације обухватили су радну и сексуалну експлоатацију и принуду на брак.

Спроведене су четири истраге, у сарадњи са Вишим јавним тужилаштвом у Зрењанину, Центром за заштиту жртава трговине људима, Центром за социјални рад, сигурном кућом, инспекцијом рада и удружењем Атина. У једном случају жртви је обезбеђен смештај.

Током извештајног периода, полицијски службеници су непосредно или уз помоћ преводиоца остваривали контакт са претпостављеним жртвама ради идентификације и прикупљања обавештења. У четири случаја било је потребно хитно поступање службеника у процесу идентификације. Као пример добре праксе истакнуто је прикупљање изјава у присуству стручног радника Центра за заштиту жртава трговине људима.

Полицијска управа Кикинда је у 2024. години поднела једну кривичну пријаву за кривично дело трговине људима, Вишем јавном тужилаштву у Суботици. У предмету су

идентификована два учиниоца – мушкарац и жена, старости између 50 и 60 година, држављани Републике Србије – и једно оштећено лице, девојчица млађа од 14 година. Пријава се односила на радну и на сексуалну експлоатацију.

Полицијска управа Крагујевац, у извештајном периоду, открила је и расветлила једно кривично дело трговине људима из члана 388. став 1. Кривичног законика. Кривична пријава је поднета Вишем јавном тужилаштву у Крагујевцу. Идентификована су четири учиниоца – два мушкарца (старости 30 и 52 године) и две жене (старости 40 и 45 година) – сви држављани Републике Србије, из Крагујевца. Центар за заштиту жртава трговине људима идентификовао је једну жртву: женску особу, старости 35 година, такође, из Крагујевца.

Сprovedена је једна истражна и доказна радња, након чега су осумњичени лишени слободе и до краја извештајног периода налазили су у притвору по одлуци Вишег суда у Крагујевцу. Судија за претходни поступак одредио је притвор свим учиниоцима у трајању до 30 дана.

У току извештајног периода, Полицијска управа Ниш открила је једно кривично дело трговине људима, за које је поднета кривична пријава Вишем јавном тужилаштву у Нишу. У овом предмету идентификована је један учинилац, женска особа старости 26 година, држављанка Републике Србије, ромске националности. Жртва у овом случају је једна малолетна особа, такође, ромске националности.

Као и претходних година, најзаступљенији облик експлоатације на територији ПУ Ниш уочен у предметима трговине људима остаје сексуална експлоатација.

Полицијска управа Нови Сад је током 2024. године открила три кривична дела трговине људима из члана 388 Кривичног законика Републике Србије. У сва три случаја поднете су кривичне пријаве Вишем јавном тужилаштву у Новом Саду.

Укупно су идентификована три учиниоца, сви мушкарци, држављани Србије, узраста 29 и 19 година. Три оштећена лица су малолетници старости 17 година.

Укупно је спроведено 11 истражних радњи, у оквиру исто толико покренутих истрага. Посебно се истиче да се у континуитету води 107 предмета који се односе на трговину малолетним лицима ради усвојења, по члану 389 КЗ.

У извештајном периоду, Полицијска управа Панчево открила је три кривична дела трговине људима. Поднете су две кривичне пријаве Вишем јавном тужилаштву у Панчеву, а идентификована су три учиниоца, сви држављани Републике Србије. Међу жртвама су евидентиране три малолетне и једна пунолетна особа, такође српски држављани.

Забележени су различити облици експлоатације, сексуална и радна као и принуда на вршење кривичних дела. Истражне радње обухватиле су увиђаје, претресе, одузимање предмета и разговоре са лицима која ће бити саслушана као сведоци. Покренута су и два истражна поступка.

Сарадња је остварена са Центром за заштиту жртава трговине људима, центрима за социјални рад у Беочину и Вршцу, као и са Домом за децу и омладину без родитељског старања „Споменак“ у Панчеву.

У два случаја жртве су формално идентификоване, а све мере заштите су предузете без одлагања. У једном предмету одређено је задржавање осумњиченог, док је у другом, до краја извештајног периода, поступак и даље био у току.

Полицијска управа Пирот је у 2024. години евидентирала једно кривично дело трговине људима, и поднета је једна кривична пријава Вишем јавном тужилаштву у Пироту.

Идентификована су два извршиоца – једно мушко лице старости 28 година и једно женско лице старости 30 година. Обоје су држављани Републике Србије. Оштећени је мушка особа старости 26 година, такође, српски држављанин.

У оквиру истраге прикупљана су обавештења од више лица, извршен је претрес стана и других просторија, а покренута је једна истрага.

Сарадња је успостављена са Вишим јавним тужилаштвом у Пироту, Центром за социјални рад, Центром за заштиту жртава, хранитељском породицом и удружењем Атина, а организована је и конференција случаја ради идентификације потреба жртве.

Током 2024. године, Полицијска управа Пожаревац није открила кривична дела трговине људима, нити су поднете кривичне пријаве. Међутим, у оквиру редовних оперативних активности прикупљени су подаци који указују на постојање елемената овог кривичног дела у вези са особом која је оглашавала сексуалне услуге преко интернета. У сарадњи са тужилаштвом и на основу техничких података, идентификован је могући починилац, али не и пун идентитет жртве, која је након тога напустила територију надлежности ове полицијске управе. Сарадња је остварена са Центром за социјални рад Пожаревац, Центром за заштиту жртава и другим ПУ.

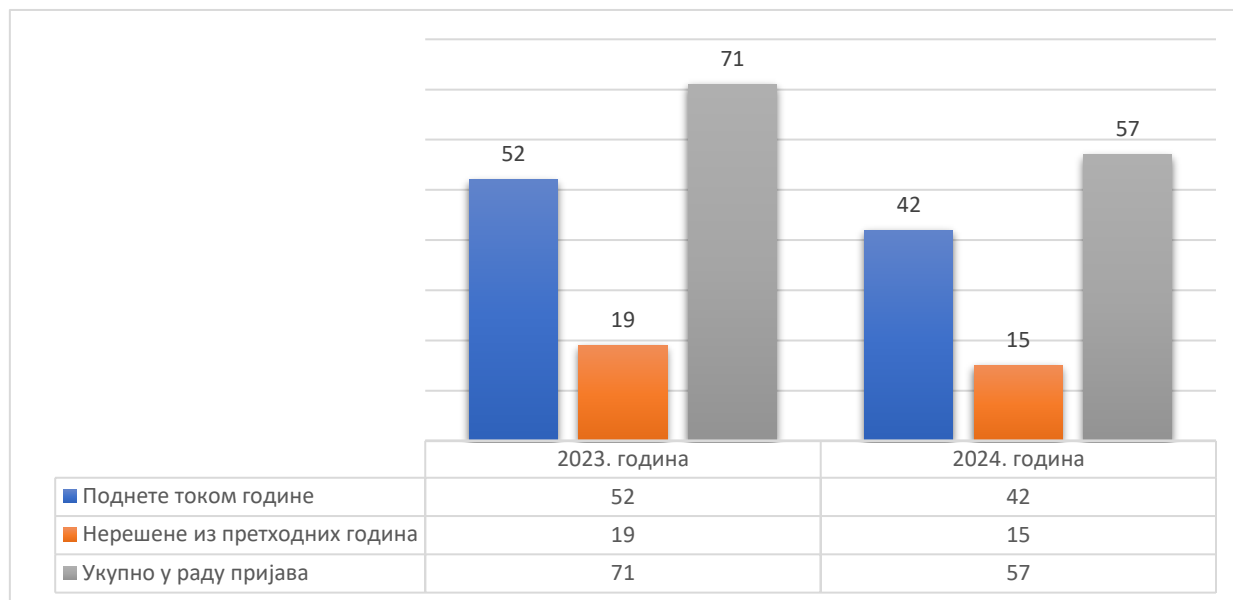
Полицијска управа Суботица открила је једно кривично дело трговине људима у 2024. години, за које је поднета кривична пријава Вишем јавном тужилаштву у Суботици. Извршилац је идентификована као женска особа, држављанка Србије стара 54 године, а жртва је малолетна девојчица стара 15 година. У питању је сексуална експлоатација.

Сprovedена је једна истрага, у оквиру које су предузете две истражне радње: саслушање жртве и осумњичене. Сарадња је остварена са Центром за заштиту жртава, који је преузео даље активности на заштити.

Према достављеним подацима, ПУ Чачак проследио је оперативни извештај ПУ Нови Пазар у вези са наводима о подвођењу једне малолетне особе са подручја Горњег Милановца од стране више лица са подручја Новог Пазара. ПУ Чачак наводи да до краја извештајног периода није добијена повратна информација о исходу провера. Полицијска управа Нови Пазар је навела да током извештајног периода није спроводила активности у вези са борбом против трговине људима.

5.2.2 Врховно јавно тужилаштво

Током извештајног периода, према информацијама Врховног јавног тужилаштва, поднете су кривичне пријаве против 42 лица, што је мањи број у односу на 2023. годину, када су пријаве поднете против 52 лица. На почетку 2024. године у раду су биле и пријаве против 15 лица поднете у претходном периоду, те је укупно у раду било пријава против 57 лица.

Кривичне пријаве у раду, према броју пријављених лица, током 2023. и 2024. године

Током извештајног периода у односу на три пријављена лица донета су решења о одбачају кривичних пријава, најчешће из разлога прописаних чланом 284 став 1 Законика о кривичном поступку (не постоје основи сумње да је учињено кривично дело за које се гони по службеној дужности).

Број одбачених кривичних пријава, према броју пријављених лица, током 2023. и 2024. године

Наредбе о спровођењу истраге донете су против 34 пријављена лица. Против 50 лица истрага је започета у претходном периоду и настављена током 2024. године.

Истраге су окончане у односу на 44 лица. Против једног лица донета је наредба о прекиду истраге (члан 307 ЗКП), док је против осам лица донета је наредба о обустави истраге (члан 308 ЗКП). Током извештајног периода против 35 лица донета је наредба о завршетку истраге, након чега је оптужница поднета против 34 лица.

Број наредби о спровођењу истраге током 2024. године, број истрага започетих у претходном периоду и број окончаних истрага, према броју лица

Током 2024. године Јавном тужилаштву за организовани криминал поднете су кривичне пријаве против три лица.

Током извештајног периода оптужни акти поднети су против 36 лица. Против 34 лица поднета је оптужница након спроведене истраге, док је против два лица поднет оптужни предлог.

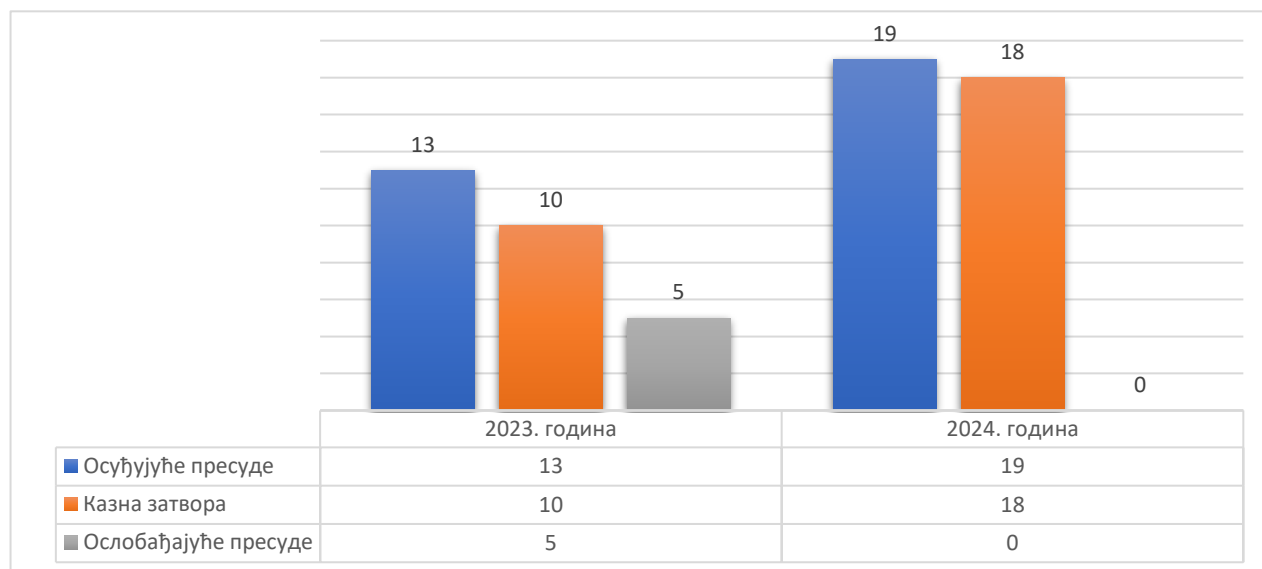

Број лица против којих су поднети оптужни акти током последње три године

У извештајном периоду донете су осуђујуће пресуде против 19 лица. Ослобађајућих пресуда није било.

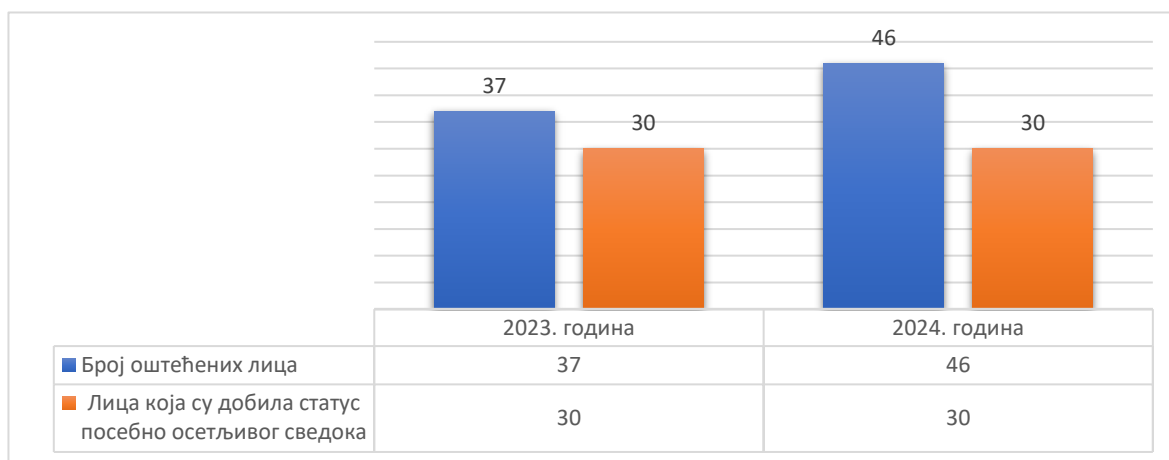
Током извештајног периода, казна затвора изречена је у односу на 18 лица која су правноснажно осуђена за кривично дело трговине људима. Национални извештај није имао увид у податке о висини изречених казни. Првостепене пресуде нису донете у односу на 24 лица оптужена у извештајном периоду и 67 лица оптужених у ранијем периоду.

Током извештајног периода није било закључених споразума о признању кривичног дела.

Исходи судских поступака, према броју лица, током 2023. и 2024. године

Кривичне пријаве које су јавним тужилаштвима поднете у извештајном периоду односе се на кривична дела извршена на штету 46 лица. Статус посебно осетљивог сведока²³ одређен је у односу на 30 жртава трговине људима.

Број лица која су добила статус посебно осетљивог сведока у односу на број оштећених лица, током 2023. и 2024. године

Врховно јавно тужилаштво указало је да је, у складу са Акционим планом за спровођење Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2026.

²³ Жртвама трговине људима, у оквиру мера процесне заштите, у свим случајевима у којима су испуњени законом прописани услови, јавни тужилац решењем одређује статус посебно осетљивог сведока. Такав статус представља додатни вид заштите, јер омогућава примену посебних правила приликом испитивања сведока, у складу са чланом 103. Законика о кривичном поступку. Поред тога, статус посебно осетљивог сведока представља правни основ за постављање пуномоћника у поступку, што је од посебне важности у циљу спречавања ретрауматизације жртве. Надлежна јавна тужилаштва доследно примењују мере процесне заштите сведока и жртава, у складу са одредбама чл. 102–104. Законика о кривичном поступку.

године, планирано континуирано спровођење обука за све релевантне актере, јавне тужиоце, укључујући и Јавно тужилаштво за организовани криминал, полицијске службенике и судије прекршајних, основних и виших судова, на тему примене начела некажњавања жртава трговине људима у складу са чланом 26. Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима.

У циљу унапређења ефикасности рада јавних тужилаштава у вези са истрагама, кривичним гоњењем и процесуирањем кривичних дела трговине људима, као значајан ресурс истиче се потреба за бољом техничком опремљеношћу свих јавних тужилаштава. Посебно је важно обезбеђивање савремених техничких средстава за пренос слике и звука, како би се омогућило испитивање посебно осетљивих сведока у складу са законским стандардима и принципима процесне заштите, уз спречавање ретрауматизације жртава.

5.2.3 Виша јавна тужилаштва

Током извештајног периода, Вишем јавном тужилаштву у Београду поднето је пет кривичних пријава за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика, којима је обухваћено 14 лица. Поред тога, из претходних година у раду је остало пет пријава.

У пет предмета донете су наредбе о спровођењу истраге. Током извештајног периода окончане су три истраге, од чега у једном предмету је подигнута оптужница против три окривљена лица за кривично дело из члана 388 КЗ. У другом предмету се, по окончању истраге, одустало од гоњења једног лица, док је са другим окривљеним закључен споразум за друго кривично дело. У трећем предмету је, након истраге, извршена преквалификација дела, па је оптужни акт прослеђен надлежном основном суду.

Укупно је за кривично дело трговине људима, током извештајног периода, оптужено пет лица. У једном предмету донета је осуђујућа пресуда, којом је једно лице осуђено на казну затвора у трајању од пет година и пет месеци. Једна оптужница против три окривљена остала је у поступку без донете првостепене пресуде. Током извештајног периода није закључен ниједан споразум о признању кривице за кривично дело трговине људима.

Према евиденцији Вишег јавног тужилаштва у Београду, пет лица је током извештајног периода оштећено кривичним делом трговине људима, али ниједна жртва није остварила право на накнаду штете у кривичном поступку. Свих пет лица добило је статус посебно осетљивог сведока.

Тужилаштво располаже посебном просторијом (тзв. скрининг собом) намењеном за испитивање посебно осетљивих сведока, која се редовно користи и у којој се узимају искази жртава трговине људима, што се оцењује као значајно за њихову заштиту.

У два предмета је, током истраге, извршена преквалификација кривичног дела из члана 388 КЗ у члан 184 КЗ, јер није било могуће доказати елементе трговине људима.

У сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима, удружењима (Атина и Астра) и надлежним центрима за социјални рад, тужилаштво је жртвама пружио подршку и оснаживање. Циљ је био да се жртве оснаже током поступка, што је у више случајева дало позитивне резултате, јер су жртве дале валидне и детаљне исказе и истрајале до краја поступка.

Три тужиоца у Вишем јавном тужилаштву у Београду одређена су као контакт особе за трговину људима. Они активно прате ову област, поступају у предметима и сарађују са другим надлежним органима.

Кључни изазов са којим се тужилаштво суочавало јесте оснаживање жртава и стицање њиховог поверења како би активно учествовале у поступку, дале детаљан и кредибилан исказ и тиме допринеле ефикасном гоњењу извршилаца. Посебан акценат је на конзистентности исказа жртава што представља један од највећих изазова у поступцима за трговину људима.

Тужилаштво указује на недовољне техничке услове, ограничени канцеларијски простор и недостатак кадрова, укључујући јавне тужиоце, тужилачке помоћнике, записничаре, уписничаре и друго стручно особље. Такође се, истиче да би специјализоване обуке из ове области допринеле побољшању рада и резултата.

И током овог извештајног периода одржавана је редовна комуникација Националног известиоца са Вишим јавним тужилаштвом у Београду у вези са активностима у овој области. Национални извештај истиче посвећеност главног јавног тужиоца Вишег јавног тужилаштва у Београду борби против трговине људима.

Према евиденцији Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду, у извештајном периоду, поднете су три кривичне пријаве за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика, против укупно три лица. У раду тужилаштва није било нерешених пријава из претходног периода, те је укупан број пријава у раду био три. Ниједна од наведених пријава није одбачена.

Донете су три наредбе о спровођењу истраге против исто толико лица. Истовремено, из претходног извештајног периода остало је пет нерешених истрага. У току 2024. године окончане су три истраге доношењем наредбе о завршетку истраге.

Подигнуте су оптужнице против три лица. У истом периоду суд је донео две осуђујуће пресуде. Једном лицу изречена је казна затвора у трајању од 7 година и 6 месеци, а другом казна од 3 године и 6 месеци. Ослобађајућих пресуда није било. На крају извештајног периода, у поступку је остало 13 нерешених оптужница. Споразуми о признању кривичног дела нису закључивани.

У оквиру две осуђујуће пресуде, окривљени су обавезани на накнаду штете у корист три жртве трговине људима, и то у износима од 150.000, 800.000 и 600.000 динара. Сва три оштећена лица добила су статус посебно осетљивог сведока. Њихово испитивање је спроведено у посебно опремљеној просторији у Вишем суду у Новом Саду, уз употребу техничке опреме за пренос слике и звука, без присуства других учесника поступка у истој просторији.

Више јавно тужилаштво у Новом Саду не располаже сопственим просторијама нити техничком опремом за испитивање посебно осетљивих сведока. Међутим, у новој згради у коју је предвиђено пресељење тужилаштва, пројектована је намена једне просторије за ову сврху, иако техничка опрема још увек није инсталирана.

У свим предметима, тужилаштво је по подизању оптужнице предлагало суду да се јавност искључи са главног претреса ради заштите приватности жртава, а такви предлози су били усвојени. Није било изазова у разграничавању елемената бића кривичног дела трговине људима од других кривичних дела, нити је било случајева преквалификације.

Тужилаштво је током поступака остваривало редовну сарадњу са Полицијском управом у Новом Саду, која је благовремено обавештавала надлежног јавног тужиоца, контакт тачку за ова кривична дела, о свим предузетим радњама и мерама. Сарадња је остваривана и са Центром за заштиту жртава трговине људима, и то приликом прибављања извештаја о идентификацији жртава, као и приликом организације испитивања, у којима су учествовали стручни сарадници Центра. Уколико је реч о малолетним жртвама, укључени су били и надлежни центри за социјални рад са којима је остварена сарадња.

У току 2024. године, Више јавно тужилаштво у Новом Саду наставило је са унапређивањем институционалних капацитета за поступање у случајевима трговине људима, како кроз кадровско јачање, тако и кроз учешће у стручним обукама и унапређење међуинституционалне сарадње.

У току извештајног периода одређен је и нови јавни тужилац за поступање у овој области, тако да су сада у оквиру тужилаштва одређена два тужиоца као контакт тачке за кривична дела трговине људима.

Сарадња са Центром за заштиту жртава трговине људима одвијала се несметано и обухватала је обострано редовно информисање. Више јавно тужилаштво у Новом Саду је Центар благовремено обавештавало о свим покренутим поступцима, као и о терминима заказаних испитивања жртава којима је додељен статус посебно осетљивог сведока. Са друге стране, Центру су на захтев достављане информације о току и исходима поступака.

Контакт са жртвама или претпостављеним жртвама оствариван је већ у фази предистражног поступка, приликом прикупљања обавештења од стране полицијских службеника, уз присуство јавног тужиоца одређеног као контакт тачка. Тај контакт је коришћен ради процене да ли су у конкретном случају испуњени елементи кривичног дела трговине људима и у којем правцу је потребно наставити радње у погледу прикупљања доказа или обезбеђивања заштите за жртву.

Више јавно тужилаштво у Зајечару је током извештајног периода примило једну нову кривичну пријаву за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика, поднету против једног лица. Поред тога, у раду је остала и једна пријава из претходне године. Ниједна од пријава није одбачена. Донета је једна наредба о спровођењу истраге против једног лица, док је једна истрага из ранијег периода настављена. У току периода извештавања окончане су две истраге против два лица, и након њиховог окончања подигнуте су оптужнице у оба случаја.

У извештајном периоду није донета ниједна пресуда за кривично дело трговине људима, а обе оптужнице су остале у поступку без правноснажне судске одлуке. Није било закључених споразума о признању кривичног дела, нити је било случајева у којима је оштећени остварио право на накнаду штете у оквиру кривичног поступка. Два лица су, у односу на кривичне пријаве примљене, током извештајног периода, идентификована као оштећени овим кривичним делом. Међутим, ниједном од њих није додељен статус посебно осетљивог сведока, али су оба лица била упозната са својим правима у складу са законским одредбама.

Тужилаштво није уочило нове облике експлоатације у оквиру кривичног дела трговине, нити су регистроване промене у профилу извршилаца или жртава у односу на претходне године. Такође, није било случајева преквалификације кривичног дела трговине људима у

неко друго кривично дело, нити је постојала потреба за предузимањем мера заштите жртава или претпостављених жртава.

Више јавно тужилаштво у Зајечару није опремљено техничком опремом за саслушање жртава путем видео-линка, нити су током извештајног периода предузимане активности у циљу набавке такве опреме. Остварена је сарадња са полицијским управама и Центром за заштиту жртава трговине људима, коме се редовно достављају информације у предметима из ове области. За кривично дело трговине људима одређен је један јавни тужилац као контакт особа.

Више јавно тужилаштво у Неготину је, током извештајног периода, примило једну кривичну пријаву за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика. Пријава се односила на два лица. Поред тога, у 2023. години је већ био у току поступак против једног лица. У раду током извештајног периода није било нерешених пријава из претходних година, нити је иједна кривична пријава одбачена.

У извештајном периоду донета је једна наредба о спровођењу истраге против да лица обухваћена поднетом кривичном пријавом. Није било истрага које су пренете из ранијих година. Започета истрага је окончана подизањем оптужнице против оба окривљена лица, а поступак пред судом је у току.

Једном лицу је изречена мера обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, на основу предлога поднетог суду током 2023. године.

Више јавно тужилаштво у Неготину није имало ниједан закључен споразум о признању кривичног дела у вези са трговином људима током извештајног периода. Такође, жртве нису оствариле право на накнаду штете у оквиру кривичних поступака. Једно лице је било оштећено овим кривичним делом, и том лицу је додељен статус посебно осетљивог сведока.

У погледу мера заштите жртава током кривичног поступка, предузимане су мере у виду постављања пуномоћника. Више јавно тужилаштво у Неготину није технички опремљено за сведочење жртава трговине људима путем видео линка из посебних просторија.

Вишем јавном тужилаштво у Нишу поднета је једна кривична пријава за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика, којом је било обухваћено шест лица. Ово представља континуитет у односу на претходне године, без значајнијих одступања. У раду није било кривичних пријава из претходних година, нити је било одбачених пријава у извештајном периоду.

Донета је једна наредба о спровођењу истраге, при чему није било нерешених истрага из претходних година. Истрага је окончана доношењем осуђујуће пресуде против једног лица за кривично дело из члана 388 став 2 у вези са ставом 1 КЗ, а у истом предмету изречене су још три осуђујуће пресуде против три лица за кривично дело из члана 388 став 9 у вези са ставовима 1 и 8 КЗ.

Укупан број окривљених лица, у извештајном периоду, износио је четири, док је пет лица неправоснажно осуђено за кривично дело трговине људима из члана 388 став 6 у вези са ставом 1 КЗ. Ниједно лице није било ослобођено. Изречене казне затвора кретале су се у распону од 6 до 13 година, односно 13 година, 13 година и 6 месеци, 12 година и 6 месеци (уз јединствену казну са делом силовања из члана 178 став 3 у вези са ставом 1 КЗ), 8 година и 6 година.

У четири случаја закључени су споразуми о признању кривичног дела. Сви споразуми су укључивали и накнаду штете оштећеном лицу.

Током извештајног периода, евидентирано је једно оштећено лице, коме је додељен статус посебно осетљивог сведока. За потребе испитивања посебно осетљивог сведока коришћена је опрема Вишег суда у Нишу, са којим тужилаштво остварује сарадњу. Тужилаштво није уочио веће изазове у правилном разграничавању елемената бића кривичног дела трговине људима од других кривичних дела, нити је било случајева преквалификације дела. Представник Центра за заштиту жртава трговине људима активно прати ток поступака, присуствује главним претресима и упознат је са исходима.

Више јавно тужилаштво у Шапцу је, током извештајног периода, предузимало активности у циљу процесуирања кривичних дела трговине људима, идентификације жртава и унапређења институционалних капацитета за заштиту осетљивих категорија.

У току извештајног периода, окончане су две истраге. У једном предмету подигнута је оптужница против једног лица, док је у другом предмету оптужница подигнута против три лица, а истрага обустављена у односу на друга три лица. Из претходне године у раду су остала два предмета у којима се поступа по кривичним пријавама за кривично дело.

У извештајном периоду, оптужена су укупно четири лица за кривично дело трговине људима. Ниједан судски поступак по оптужницама из 2024. године није окончан, док је поступак по оптужници из 2023. године завршен ослобађајућом пресудом. На крају периода, у раду су остале две оптужнице без донете првостепене пресуде.

Кривичним делом трговине људима у извештајном периоду било је оштећено десет лица. Сва оштећена лица добила су статус посебно осетљивог сведока. Жртвама је у поступку додељен пуномоћник из реда адвоката ради заштите њихових интереса у кривичном поступку.

Више јавно тужилаштво у Шапцу не располаже техничком опремом за испитивање жртава трговине људима путем видео линка из посебних просторија, али користи опрему и просторије Вишег суда у Шапцу које су прилагођене овој намени. У току је поступак опремања тужилаштва преко Врховног јавног тужилаштва, а набавка техничке опреме је у фази реализације. Из тужилаштва истичу да би техничка средства за пренос слике и звука, видеоконференцијска опрема, у посебно прилагођеном простору значајно допринела ефикаснијем процесу испитивања жртава и сведока.

Више јавно тужилаштво у Шапцу закључује да је потребно наставити са унапређењем техничких капацитета ради ефикасније заштите жртава, уз континуирану сарадњу са релевантним институцијама и организацијама.

Више јавно тужилаштво у Пожаревцу обавестило је Националног известиоца да је у току извештајног периода дошло до окончања једног судског поступка за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика. У том предмету једно лице је осуђено на казну затвора у трајању од пет година.

Као жртве у наведеном поступку препозната су три оштећена лица. У поступку су спроведене мере заштите жртава у складу са чланом 197 Законика о кривичном поступку, које су укључивале забране прилажења, састајања и комуницирања са жртвама од стране окривљеног.

Иако Више јавно тужилаштво у Пожаревцу не располаже сопственим просторијама и техничком опремом за испитивање посебно осетљивих сведока, у пракси се користе капацитети Вишег суда у Пожаревцу, који је опремљен адекватном просторијом и техничким средствима за ову намену. На тај начин је омогућено спровођење саслушања уз поштовање стандарда кривичнопроцесне заштите жртава трговине људима.

Вишем јавном тужилаштву у Сремској Митровици поднета је једна кривична пријава за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика, којом су била обухваћена два лица. У раду није било нерешених пријава из претходног периода, али је шест лица било у фази истраге из ранијих предмета, од којих су два предмета окончана обуставом, док је у односу на четири лица истрага остала у току до краја извештајног периода.

У току извештајне године, донета је једна наредба о спровођењу истраге. Такође, окончана је једна истрага започета у претходном периоду, у којој је поступак вођен против два лица и окончан је обуставом.

У извештајном периоду, донета је једна осуђујућа пресуда против једног лица. Лице је осуђено на јединствену казну затвора у трајању од четири године, састављену од три године за кривично дело трговине људима из члана 388 КЗ и две године за друго кривично дело из члана 97 КЗ, при чему је казна изречена у оквиру предмета.

Тужилаштво је навело да током извештајног периода није било одбачених кривичних пријава за дело трговине људима.

Више јавно тужилаштво у Сремској Митровици је опремљено технологијом за испитивање жртава трговине људима путем видео линка из посебних просторија, и ова опрема се користи по потреби у поступцима који захтевају посебан режим заштите сведока.

Више јавно тужилаштво у Панчеву примило је једну кривичну пријава за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика. Пријавом је било обухваћено једно лице. На почетку извештајног периода није било нерешених кривичних пријава из претходних година, те је укупно у раду било једно пријављено лице и један предмет.

Током извештајног периода, донета је једна наредба о спровођењу истраге у предмету против тог лица. У раду је, такође, била једна нерешена истрага из претходних година. Укупно је окончана једна истрага доношењем наредбе о завршетку истраге, након чега је подигнута оптужница против једног лица. Дакле, у извештајном периоду, једно лице је оптужено за кривично дело трговине људима.

Судски поступак по подигнутој оптужници није окончан у току извештајног периода, нити је било донетих првостепених пресуда, било осуђујућих, било ослобађајућих. Такође, није било закључених споразума о признању кривичног дела.

Кривичним делом трговине људима у извештајном периоду било је оштећено једно лице. Међутим, овом лицу није додељен статус посебно осетљивог сведока.

Више јавно тужилаштво у Панчеву је навело да не располаже технолошком опремом за испитивање жртава трговине људима путем видео линка из посебних просторија, што представља ограничење у погледу примене мера кривичнопроцесне заштите за најрањивије категорије жртава.

Вишем јавном тужилаштву у Ваљеву поднета једна кривична пријава за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика. Пријавом су била обухваћена три лица, што представља пораст у односу на 2023. годину, у којој није било поднетих пријава за ово кривично дело.

У поступању по пријави, током извештајног периода донета је једна наредба о спровођењу истраге против наведених лица. Истрага је окончана, а тужилаштво је подигло оптужницу против сва три лица обухваћена истрагом.

Тужилаштво је навело да није технички опремљено за испитивање жртава трговине људима путем видео линка из посебних просторија. Међутим, у претходним поступцима у којима је било потребно испитати посебно осетљиве сведоке, коришћене су просторије Вишег суда у Ваљеву, који располаже одговарајућом технолошком опремом.

У току извештајног периода, једно лице је било оштећено кривичним делом трговине људима и том лицу је, у складу са Закоником о кривичном поступку, додељен статус посебно осетљивог сведока. Сведочење је реализовано у условима прилагођеним заштити жртве.

Вишем јавном тужилаштву у Зрењанину поднете су три кривичне пријаве за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика, чиме је пријављено укупно три лица. Упоредно, у 2023. години пријављена су два лица, у 2022. години једанаест, у 2021. години два, док у 2020. години није било пријављених лица за ово кривично дело.

Из претходних година у раду су остале две кривичне пријаве. Ниједна пријава у извештајном периоду није одбачена. Тужилаштво је донело укупно пет наредби о спровођењу истраге, при чему није било нерешених истрага из ранијих периода. Једна истрага је окончана у току периода доношењем наредбе о завршетку истраге, након чега је подигнута оптужница против једног лица.

У извештајном периоду није било изречених пресуда, а укупно је у поступку било седам оптужница без донетих првостепених пресуда – једна из текућег периода и шест из ранијих година. Споразума о признању кривичног дела није било.

Током извештајног периода евидентирана су четири оштећена лица. Свим жртвама је додељен статус посебно осетљивог сведока, у складу са Закоником о кривичном поступку. У свим предметима обезбеђена је одговарајућа кривичнопроцесна заштита.

Више јавно тужилаштво у Зрењанину располаже технолошком опремом за саслушање жртава трговине људима путем видео линка из посебних просторија. Ова опрема се редовно користи у предметима у којима је потребно обезбедити заштиту сведока, а у сарадњи са надлежним судом и другим институцијама.

У циљу збрињавања жртава трговине људима, остварена је редовна сарадња са надлежним органима старатељства, установама социјалне заштите, као и са Центром за заштиту жртава трговине људима, који је био укључен у све релевантне фазе поступка.

Вишем јавном тужилаштву у Пироту поднета је једна нова кривична пријава против два лица због кривичног дела трговине људима из члана 388 Кривичног законика. Поред тога, окончан је и предмет из претходног периода који је у току извештајног периода завршена правоснажном осуђујућом пресудом.

У току извештајног периода донета је једна наредба о спровођењу истраге против два лица. Није било нерешених истрага из претходних година. Тужилаштво је подигло једну оптужницу, а поступак је окончан изрицањем осуђујуће пресуде – оба оптужена су осуђена на казне затвора у трајању од по четири године.

Једно лице је било идентификовано као жртва кривичног дела трговине људима. Лицу је додељен статус посебно осетљивог сведока, али у овом предмету жртва није остварила право на накнаду штете. Испитивање жртве у току истраге спроведено је путем видео линка из посебне просторије. Техничка опрема за ову намену није била у власништву тужилаштва, већ је обезбеђена преко уговора о сарадњи са Домом за заштиту деце и омладине у Нишу, који је тужилаштву уступио опрему на реверс.

Ово решење је омогућило спровођење испитивања у складу са стандардима заштите жртава, иако је највећи изазов током поступка био управо обезбеђивање техничких услова за саслушање. Додатно, имајући у виду да се жртва у време вођења поступка налазила у хранитељској породици, у сарадњи са Центром за социјални рад у Пироту и Центром за заштиту жртава трговине људима, предузете су саветодавне мере и мере подршке и помоћи жртви, у складу са њеним потребама.

Више јавно тужилаштво у Пироту указује да се у раду на предметима трговине људима суочава са објективним тешкоћама, укључујући недостатак тужилачког кадра, недостатак адекватних просторија и нерасполагање сопственом техничком опремом. Ово значајно утиче на капацитете тужилаштва да самостално и ефикасно поступа у предметима трговине људима, те се као приоритетне мере уочавају јачање кадровских капацитета и техничко опремање институције.

Више јавно тужилаштво у Смедереву је, у складу са планом и програмом рада за 2024. Годину, имало одређеног тужиоца као контакт особу за област борбе против трговине људима. Током извештајног периода није било поднетих кривичних пријава за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика, нити је поднет било какав оптужни предлог. Није донета ниједна пресуда, нити је било лица којима је додељен статус посебно осетљивог сведока.

Ипак, карактеристично за рад овог тужилаштва је постојање Службе за информисање и подршку оштећенима и сведоцима, чији је задатак да оштећенима и сведоцима пружа потребне информације у вези са њиховим учешћем у поступку, нарочито у фази истраге, као и да процени њихове потребе и упуту их на могућности остваривања права. Уколико постоји потреба, Служба пружа и упутства за обраћање другим надлежним институцијама и организацијама које нуде подршку и услуге. У току извештајног периода, међутим, није било потребе за упућивањем оштећених трећим организацијама.

У раду су остале две кривичне пријаве из претходних година. Није донета ниједна наредба о спровођењу истраге, а две истраге су остале нерешене из претходног периода. Нису идентификовани нови облици експлоатације. У току извештајног периода у раду је остала једна оптужница против једног лица, али без донете првостепене пресуде.

Тужилаштво је технички опремљено за испитивање жртава трговине људима путем аудио и видео линка из посебних просторија. Та опрема се редовно користи по потреби, посебно у случајевима испитивања малолетних лица или лица којима је додељен статус посебно осетљивог сведока. Ипак, у извештајном периоду, у предметима који су били у фази истраге, није било потребе за применом мера заштите жртава или претпостављених

жртава, док се у предмету у фази оптужбе мере предвиђене законом могу предузети у зависности од даљег тока поступка.

Иако у извештајном периоду у овом тужилаштву није процесуиран ниједан нови предмет трговине људима, присутни су континуирани изазови везани за вођење истрага у овим предметима, пре свега у погледу обезбеђивања доказа и сарадње жртава, односно њихове спремности да пријаве кривично дело и да сведоче у поступку.

Више јавно тужилаштво у Смедереву истиче да оштећена лица и жртве могу да се информишу о својим правима путем Службе за подршку, како кроз директан контакт са службеницима, тако и путем доступних брошура на српском и енглеском језику.²⁴

Више јавно тужилаштво у Врању није технички опремљено за испитивање жртава трговине људима путем аудио и видео линка из посебних просторија. Посебно је истакнут кадровски проблем, будући да постоји око 30% непопуњености у систему, пре свега услед одлазака носилаца јавнотужилачке функције у пензију. Ово директно утиче на капацитете тужилаштва да ефикасно поступа, укључујући и у осетљивим предметима као што су кривична дела трговине људима.

Више јавно тужилаштво у Сомбору је, током извештајног периода, поступало укупно у четири предмета који се односе на кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика. У току 2024. године поднета је једна нова кривична пријава против једног лица, што је у складу са бројем пријава из претходних година (у којима је такође евидентирана по једна или ниједна пријава).

У раду су остале три кривичне пријаве из претходног периода, тако да је укупно у раду било четири предмета. У току извештајног периода није донета ниједна нова наредба о спровођењу истраге, али су две истраге, започете у ранијем периоду, окончане обуставом. На крају извештајног периода, три истраге су остале нерешене.

Четири лица су била идентификована као жртве у оквиру ових поступака. Свим жртвама је додељен статус посебно осетљивог сведока, у складу са Закоником о кривичном поступку. Током извештајног периода нису постојали услови за остваривање права на накнаду штете у кривичном поступку.

Тужилаштво је технички и просторно опремљено за испитивање посебно осетљивих сведока и жртава трговине људима, укључујући просторије за саслушање и опрему за аудио-визуелно снимање, која се користи у складу са потребама предмета.

Установљена је и именована контакт тачка за поступање у предметима трговине људима, што доприноси континуитету и специјализацији у раду. Више јавно тужилаштво у Сомбору је остваривало сарадњу са Центром за заштиту жртава трговине људима, Центром за социјални рад у Сомбору, као и са Полицијском управом Сомбор, чиме је обезбеђена мултисекторска подршка жртвама и ефикасније поступање у оквиру истрага.

Више јавно тужилаштво у Суботици је током извештајног периода примило две кривичне пријаве²⁵ против укупно три пунолетна лица због кривичног дела трговине људима. По поднетим пријавама формирана су два предмета у оквиру којих су донете наредбе о

²⁴ Информативни постери са кључним подацима постављени су на видним местима у просторијама тужилаштва.

²⁵ Једна пријава поднета је од стране ПУ Суботица, а друга од стране ПУ Кикинда и Полицијске станице Кањижа.

спровођењу истрага: против два пунолетна лица због кривичног дела трговине људима из члана 388 став 2 у вези са ставом 1 и чланом 33 КЗ, и против једног пунолетног лица због кривичног дела из члана 388 став 3 у вези са ставом 1 КЗ.

Из претходног извештајног периода није остало нерешених кривичних пријава. Ниједна пријава није одбачена. У поступку који је током извештајног периода вођен против једног лица због кривичног дела из члана 388 став 3 у вези са ставом 1 КЗ подигнута је оптужница. Истовремено, истрага против преостала два лица није окончана до краја извештајног периода.

Током извештајног периода подигнуте су и две оптужнице по истрагама покренутим 2023. године, против три лица. Два лица су правоснажно оглашена кривим због кривичних дела трговине људима и недозвољеног прелаза државне границе и кријумчарења људи, и осуђена на казне затвора у трајању од девет, односно осам година.

Пред Вишим судом у Суботици, током извештајног периода у току су била два кривична поступка против два пунолетна лица због кривичног дела трговине људима. Такође, током извештајног периода пред Вишим јавним тужилаштвом у Суботици покренута су два предистражна поступка на основу пријава Центра за заштиту жртава трговине људима и Центра за социјални рад града Суботице. У оквиру тих поступака прикупљају се потребна обавештења ради доношења одлуке о постојању основа сумње за кривично дело трговине људима или друго кривично дело које се гони по службеној дужности.

У предметима који су правоснажно окончани током извештајног периода, оштећене су упућене на парницу и нису оствариле право на накнаду штете у кривичном поступку. Јавна тужитељка која је одређена као контакт тачка за трговину људима, поступала је у предметима и остварила контакт са жртвама приликом њиховог испитивања у својству сведока.

Током извештајног периода, одређен је статус посебно осетљивог сведока и постављен пуномоћник по службеној дужности. Једна жртва трговине људима испитана је у својству сведока путем техничких средстава за пренос слике и звука.

У циљу заштите оштећених, према осумњиченима су одређене мере за обезбеђење присуства у поступку, укључујући меру притвора на основу члана 211 и меру забране приласка, састајања и комуникације са одређеним лицима, као и посеђивања одређених места на основу члана 197 ЗКП.

Више јавно тужилаштво у Суботици располаже опремом за пренос слике и звука и та опрема се редовно користи приликом испитивања сведока.

Више јавно тужилаштво у Крагујевцу је током извештајног периода примило једну кривичну пријаву за кривично дело трговине људима из члана 388 Кривичног законика. Пријавом су обухваћена четири лица. У раду тужилаштва није било нерешених кривичних пријава из претходних година. Донета је једна наредба о спровођењу истраге против наведених лица, а такође није било нерешених истрага из претходних година.

Истрага покренута у извештајном периоду окончана је у 2025. години, након чега је подигнута оптужница против сва четири лица. Током извештајног периода, једно лице је правоснажно осуђено на казну затвора у трајању од четири године.

За наведено кривично дело трговине људима, једно лице је идентификовано као жртва и добило је статус посебно осетљивог сведока. Виши суд у Крагујевцу је технички опремљен

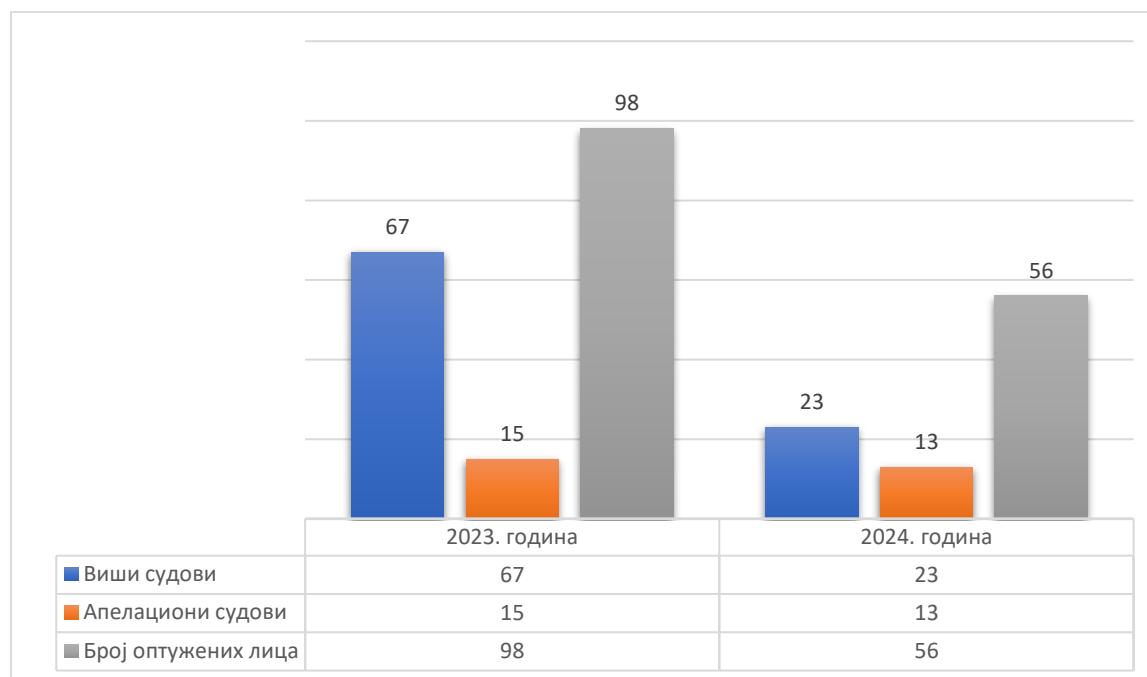
за саслушање жртава трговине људима путем видео линка из посебних просторија, а ова опрема се редовно користи у те сврхе.

Сарадња је остварена са Центром за заштиту жртава трговине људима. Као кључни изазов у вези са спровођењем истрага, кривичног гоњења и процесуирања кривичних дела трговине људима у извештајном периоду, истакнута је потреба за ефикасном заштитом жртве, односно спречавање било каквог утицаја на оштећену особу да одступи од пријаве или исказа који је дала у тужилаштву.

У циљу тога, тужилаштво је предузимало све потребне мере, редовно обавештавало жртву о корацима у поступку и осигурало несметану комуникацију. Преко Центра за заштиту жртава трговине људима, обавештавање је спровођено и у односу на потенцијалну угроженост жртава и потребу за подршком.

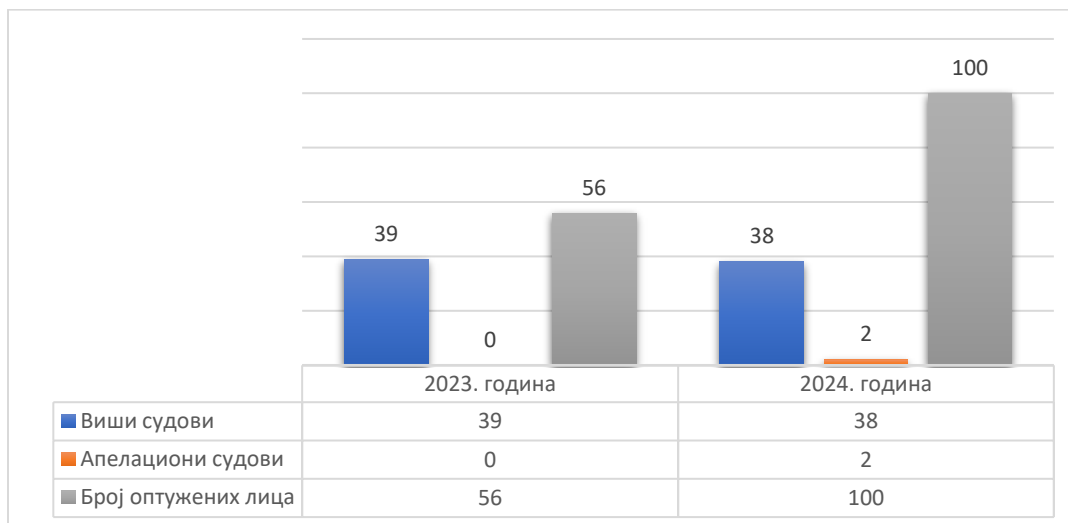
5.3 Процесуирање

Врховни суд обавестио је Националног известиоца да су током извештајног периода, виши судови у Републици Србији примили укупно 23 предмета који се односе на кривично дело трговина људима из члана 388. Кривичног законика, док су апелациони судови примили 13 предмета по жалбама у овим предметима. Пред вишим судовима, број окривљених лица у новопримљеним предметима износио је 35, док је пред апелационим судовима у истом периоду било 21 окривљено лице.

Број примљених предмета у вишим и апелационим судовима и број оптужених лица, током 2023. године и 2024. године

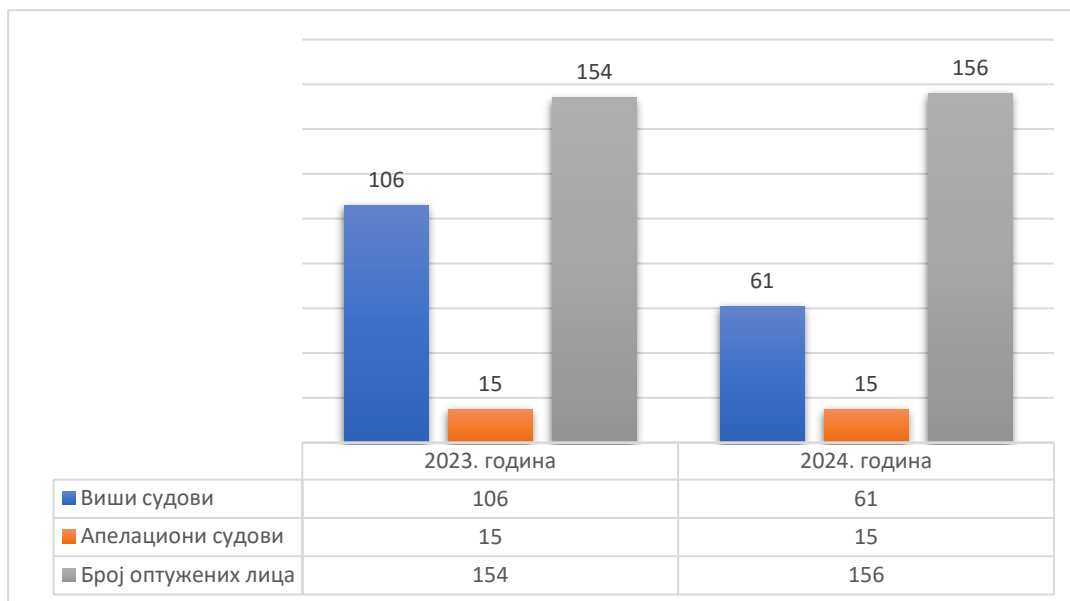
На почетку извештајног периода, виши судови имали су у раду 38 нерешених предмета, у оквиру којих је било укупно 98 окривљених лица. Апелациони судови су на почетку периода имали у раду 2 предмета са 2 окривљена лица.

Број нерешених предмета на почетку извештајног периода у вишим и апелационим судовима, током 2023. године и 2024. године

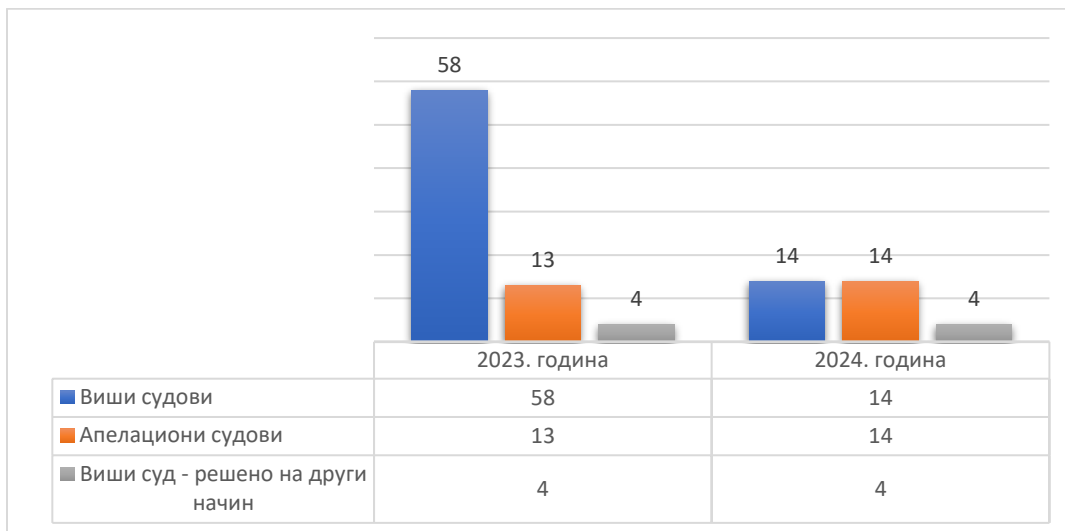
Укупно је, у извештајном периоду, примљено 36 нових предмета пред свим судовима, тако да је укупно било у раду 76 предмета.

Посматрано посебно, виши судови су у извештајном периоду примили 23 нова предмета, чиме је укупан број предмета у раду у овим судовима достигао 61. Апелациони судови су примили 13 предмета по жалби, а укупан број предмета у раду пред овим судовима износио је 15.

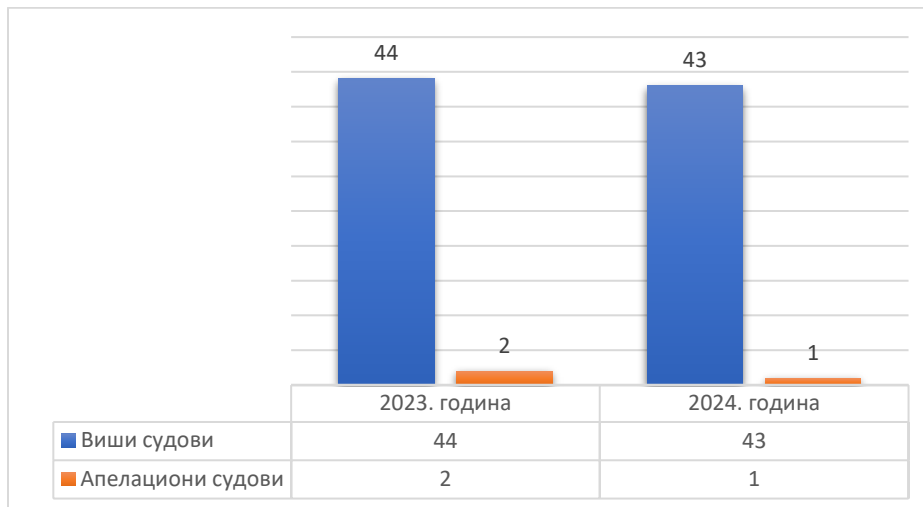

Укупан број предмета у раду у вишим и апелационим судовима, током 2023. године и 2024. године

У току извештајног периода, мериторно је решено укупно 14 предмета пред вишим судовима и 14 предмета пред апелационим судовима.

Број укупно решених предмета током 2023. и 2024. године

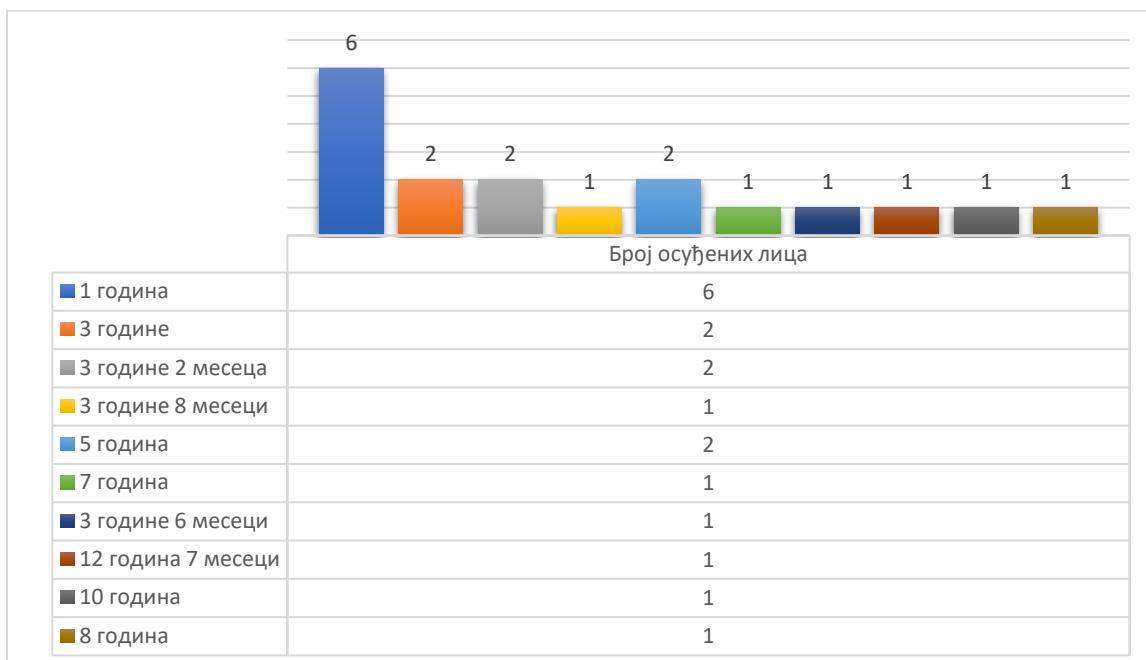

Број нерешених предмета на крају извештајног периода, током 2023. и 2024. године

Укупан број предмета у раду виших судова, решених предмета и број предмета пренетих у наредну годину, у 2023. и 2024. години

Како је Врховни суд обавестио Националног известиоца, подаци о осуђујућим и ослобађајућим пресудама не изражавају се у статистичким извештајима о раду судова. Од надлежних судова, Врховни суд затражио је податке, ради достављања Националном известиоцу. Након тога, судови су после увида у конкретне предмете, посматрајући само оне судске одлуке које су постале правоснажне током 2024. године, доставили податке да је укупно донето девет осуђујућих пресуда, којима је осуђено 17 лица. Поред тога, донета је једна ослобађајућа пресуда и једна одбијајућа пресуда.

Број осуђених лица током извештајног периода према висини казне

Важно је напоменути да су нека од наведених лица осуђена за више кривичних дела учињених у стицају са кривичним делом трговине људима, те су им, у складу са законом, изречене јединствене казне затвора у дужем трајању, које укључују и санкције за друга кривична дела.

5.3.1 Прекршајни судови

У складу са својом надлежношћу, Прекршајни судови у Републици Србији не поступају у предметима који се односе на кривично дело трговине људима. У случају да подносилац захтева за покретање прекршајног поступка наведе околности које указују да је реч о кривичном делу трговине људима, поступајући судија доноси решење о стварној ненадлежности и предмет прослеђује месно надлежном јавном тужилаштву. Међутим, током извештајног периода, таквих предмета није било у раду.

У ситуацијама када би се у току саслушања окривљеног или сведока указала основана сумња да се ради о жртви трговине људима, поступак би био прекинут до прибављања мишљења надлежних институција које се баве идентификацијом жртава.

5.4 Међународна сарадња

У току извештајног периода, Служба за борбу против организованог криминала у оквиру Управе криминалистичке полиције остварила је међународну сарадњу у области истрага и кривичног гоњења кривичних дела трговине људима, пре свега путем механизма међународне полицијске сарадње. Билатерална сарадња са партнерским службама региона заснивала се на разменама оперативних информација, координисању конкретних полицијских активности и заједничком деловању у откривању транснационалних канала трговине људима. Овакав вид сарадње допринео је бржој идентификацији извршилаца, откривању *modus operandi* и прикупљању релевантних доказа у међународним предметима.

Сарадња се превасходно одвијала у оквиру активности са Европолом, као и кроз билатералну сарадњу са партнерским службама у региону. Посебан облик сарадње представља учешће у оперативним радним групама (Operational Task Forces – OTF), које се формирају под окриљем Европола.²⁶

Полицијска управа Нови Сад остварила је комуникација путем Интерпола са органима Републике Северне Македоније, која је резултирала идентификацијом и повратком претпостављене жртве родитељима.

Врховно јавно тужилаштво упознало је Националног известиоца да је међународна сарадња успостављена на основу замолнице за пружање међународне правне помоћи у кривичним стварима Јавног тужилаштва кантона Берн, Швајцарска Конфедерација у предмету за кривично дело трговина људима из члана 182. Кривичног закона Швајцарске.

²⁶ Радне групе се оснивају на иницијативу државе чланице Европске уније или оперативног партнера (тзв. треће земље), уз подршку најмање једне чланице ЕУ. Циљ ових група је кривично процесуирање више лица од заједничког интереса за најмање три државе, која се идентификују као „мете високог ризика” у кривичним делима трговине људима.

Наиме, ово тужилаштво поднело је 2021. године за молницу за пружање међународне правне помоћи у истрази коју спроводе против три држављана Републике Србије за радну експлоатацију у Швајцарској. Предмет за молнице било је достављање евиденција о банковним рачунима осумњичених. Након испуњења првобитне за молнице, током 2023. године поднете су три допуне за молнице, последња у августу 2023. године, које су се односиле на испитивање укупно 15 жртава, држављанки Србије. Више јавно тужилаштво у Ваљевоу је током 2023. године испитало 13 жртава, док су током 2024. године две жртве, за које је надлежно тужилаштво Швајцарске доставило само име и презиме, идентификоване и испитане.

Поводом захтева за међународну правну помоћ у случајевима трговине људима током извештајног периода, Министарство правде²⁷ указује да је као централни орган за пружање међународне правне помоћи у области трговине људима, примило пет излазних за молница за међународну правну помоћ — односно за молница које су домаћи правосудни органи, преко Министарства правде, упутили надлежним органима страних држава.

У истом периоду, Министарство правде примило је седам улазних за молница за међународну правну помоћ — односно захтева које су надлежни органи страних држава, посредством Министарства правде, доставили домаћим правосудним органима на поступање.

Од укупног броја излазних за молница, три захтева односила су се на екстрадицију, од чега су два предмета окончана као удовољена, с обзиром на то да је лице изручено Републици Србији, док је један предмет, до краја извештајног периода, још увек био у поступку, односно међународна потерница је била и даље активна.

Један захтев односио се на трансфер кривичног поступка, односно уступање и преузимање кривичног гоњења од стране стране државе. Тај поступак је окончан као неудовољен, с обзиром на то да надлежни орган стране државе није прихватио преузимање кривичног гоњења по захтеву нашег правосудног органа. Један захтев односио се на општи вид међународне правне помоћи.

Од укупног броја улазних за молница, примљен је један захтев за екстрадицију, који је окончан као удовољен изручењем лица у Црну Гору. Један захтев односио се на трансфер кривичног поступка, односно уступање и преузимање кривичног гоњења од стране Републике Србије. Тај предмет је окончан као неудовољен, с обзиром на то да надлежно тужилаштво у Републици Србији није прихватило преузимање гоњења по захтеву страног правосудног органа. Пет захтева односило се на општи вид правне помоћи.

²⁷ Министарство правде делује као централни орган за пружање међународне правне помоћи, преко ког се прослеђују за молнице домаћих и страних правосудних органа, осим у случајевима када је предвиђена непосредна сарадња — у складу са закљученим билатералним уговорима и Додатним протоколом уз Конвенцију о узајамном пружању правне помоћи у кривичним стварима из 2001. године, којој је приступила и Република Србија. У контексту пружања међународне правне помоћи и реализације за молница, потребно је напоменути да су органи надлежни за пружање међународне правне помоћи домаћи судови и јавна тужилаштва опште и посебне надлежности, одређени законом. Поједине радње у поступку пружања међународне правне помоћи врше и Министарство правде, Министарство спољних послова и МУП. Министарство правде нема директан увид у изазове са којима се надлежни правосудни органи суочавају приликом поступања по за молницама за међународну правну помоћ уопште, па ни у конкретним случајевима трговине људима.

Што се тиче резултата поступања по захтевима за међународну правну помоћ, од укупног броја замолница које су примљене у Министарству правде осам замолница је окончано као удовољено, од тога три излазне и пет улазних замолница. Три замолнице су окончане као неудољене, од чега једна излазна и две улазне. Један екстрадициони предмет (излазна замолница) је до краја извештајног периода био још увек у поступку, односно међународна потерница је била активна.

У току 2024. године остварена је сарадња са органима тужилаштва из Словеније у случају у којем је спроводена међународна истрага. Држављанке Србије су у том случају биле експлоатисане у Словенији. На истом случају Центар је сарађивао и са Министарством унутрашњих послова Републике Србије. Центар је вршио стручну припрему и пружао подршку жртвама током сведочења које је обављено преко видео линка. Након овог случаја, министарство надлежно за унутрашње послове у Словенији позвало је Центар, да њиховим службеницима одржи обуку на тему комуникације са жртвама трговине људима и пружања подршке у истражним и судским поступцима. Центар је и претходних година имао слична искуства, у којима је жртвама пружана подршка за учешће у поступцима који су вођени ван Србије.

Како Центар наводи, позитивни примери сарадње су они у којима се давање изјава организује тако да се смањи ризик од ретрауматизације и вишеструког понављања испитивања жртве. У таквим случајевима полиција и Центар заједно припремају и спровode интервјуисање жртве. Охрабрујући податак је да је оваквих случајева све више, нарочито у Београду. Такође, случајеви у којима Центар, полиција и тужилаштво размењују информације доприносе смањењу ризика од ретрауматизације. Иако су овакви примери све чешћи, они још увек нису постали правило. Потребно је стандардизовати ову процедуру и користити је кад год је то организационо могуће.

У извештајном периоду удружење Атина било је ангажовано на укупно осам случајева, који су упућени из Немачке, Швајцарске и Француске.²⁸ У свим случајевима се радило о деци, сумњи на насиље и питања старатељства или регулисања грађанско правног статуса, али током 2024. године није било жртава трговине људима у овим случајевима.

Удружење Атина је током 2024. године било ангажовано на транснационалном прихвату жртве трговине људима, држављанке Србије која је експлоатисана у Хрватској и која је тамо провела преко годину дана. ради се о жени која се користи знаковним језиком. Након добијања информација, удружење је обавестила Центар за заштиту жртава трговине људима и Министарство унутрашњих послова. Међутим, како удружење наводи у овом случају није остварена адекватна комуникација, није испоштована процедура репатријације жртве.

Такође, у току извештајног периода, удружење Атина обезбедило је адвоката за заступање две жене из Србије, које су биле експлоатисане у Словенији, и поступак за трговину људима се води пред словеначким судом. Окривљени су у притвору, оштећене су по замолници сведочиле из Палате правде уз присуство правне заступнице.

²⁸ Осим тога, удружење Атина је од 2018. године чланица Међународне мреже социјалних услуга, која функционише у преко 120 земаља света, а годишње подржи око 75.000 породица. Мрежа има за циљ да повеже кориснике са услугама у њиховој земљи, и онда када се нађу ван њених граница. Чланице мреже се контактирају када се неко од њихових држављана, а пре свега деца и жене, суоче са комплексним социјалним проблемима ван своје земље порекла.

5.5 Партнерство и сарадња у оквиру истрага, кривичног гоњења и процесуирања

Министарство унутрашњих послова је, у извештајном периоду, остварило сарадњу са Центром за заштиту жртава трговине људима у циљу размене информација поводом пријава сумње на претпостављене жртве трговине људима као и са Комесаријатом за избеглице и миграције (у даљем тексту: КИРС) у вези са обезбеђивањем подршке и смештаја за држављане Индије, идентификоване као претпостављене жртве трговине људима мушког пола.

Врховно јавно тужилаштво, као и надлежна јавна тужилаштва која поступају у предметима који се односе на кривично дело трговине људима, редовно сарађују са другим надлежним државним органима, пре свега Министарством унутрашњих послова и Центром за заштиту жртава трговине људима²⁹, као и са релевантним удружењима које пружају помоћ и подршку жртвама трговине људима (удружења³⁰: Астра и Атина).

Према наводима Центра за заштиту жртава трговине људима, виша јавна тужилаштва чешће него раније обавештавају Центар о одлуци о покретању поступка, али то и даље није правило. Центар и даље наводи да не добија увек обавештења од суда нити од тужилаштва о исходу судског поступка, као ни о томе да ли су трафикери у притвору, да ли су пуштени из притвора, нити о евентуалним забранама приласка жртвама. Ово су информације које често ни саме жртве не добијају, а од значаја су за њихову безбедност и планирање мера заштите.

Центар за заштиту жртава трговине људима обавештава полицију и тужилаштво о свим информацијама од значаја за спровођење истрага. Обезбеђује превоз и пратњу жртвама на сведочење и давање изјава, присуствује овим радњама, пружа психолошку подршку, захтева постављање статуса посебно осетљивог сведока и ангажује пуномоћнике. У току 2024. године, обезбеђен је пуномоћник за осам корисника.

У децембру 2024. године набављена је опрема за сведочење преко видео линка, која се налази у просторијама Центра, тако да жртве могу сведочити без одласка у просторије суда или тужилаштва.

Центар у овој области сарађује са тужилаштвима и полицијом. Ради пружања подршке жртвама за учешће у кривичним поступцима, сарађује и са органима старатељства, као и са удружењима Атина и Астра.

Центар указује, на основу практичног искуства, да је велики терет у истрагама и даље на жртвама, као сведоцима.

Истовремено, Центар је указао на изазове са којима се суочава у вези са спровођењем истрага, кривичним гоњењем и процесуирањем кривичних дела трговине људима, а то су неповерење жртава у институције, страх жртава од одмазде трафикера, као и претње са којима се суочавају (најчешће индиректне претње).

²⁹ Центар за заштиту жртава трговине људима има потписан Меморандум о сарадњи са Републичким јавним тужилаштвом, односно сада – Врховним јавним тужилаштвом.

³⁰ Са којима Врховно јавно тужилаштво има потписане и меморандуме о сарадњи.

Министарство правде учествује у развоју програма заштите жртава трговине људима, који имају за циљ да обезбеде њихову безбедност и подстакну активно учешће жртава у кривичним поступцима.

До краја 2024. године, успостављене су још четири службе за подршку жртвама и сведоцима кривичних дела при вишим судовима у Зрењанину, Сомбору, Пожаревцу и Врању, поред оних у Београду, Новом Саду, Нишу, Крагујевцу и Новом Пазару³¹.

Током 2024. године, обезбеђена је подршка Министарству правде у процесу израде нацрта подзаконског акта којим се уређује организација и рад служби подршке жртвама и сведоцима при вишим судовима.³²

Високи савет судства је на седници одржаној 12. децембра 2024. године усвојио је Правилник о раду и поступању службе за пружање подршке и помоћи оштећенима и сведоцима, и контакт тачке за информисање оштећених и сведока.

У циљу остваривања права жртава и сведока кривичних дела, Влада Републике Србије је 14. новембра 2024. године³³ донела одлуку којом се мења Одлука о образовању Координационог тела за подршку жртвама и сведоцима. Овом одлуком именовани су нови чланови Координационог тела.

Министарство унутрашњих послова је путем Управе граничне полиције реализовао више обука и наставних програма. Конкретније, реализована је проблемска настава под називом „Поштовање и заштита људских права у систему интегрисаног управљања границом“, коју је успешно похађао укупно 111 полицијских службеника.

У току извештајног периода, СБПОК спровео је интерну анализу поступања надлежних органа у истрагама и процесуирању кривичних дела трговине људима.

У Наставном центру „Кула“, реализована је петодневна обука тренера у области граничне контроле – четврта класа, са специјализованим модулom „Рад са рањивим групама. Завршни испит успешно је положило осам полицијских службеника, који су тиме стекли компетенције за даљи пренос знања у својим организационим јединицама.

Три службеника Полицијске управе Врање похађала су обуке везане за трговину људима и рад са малолетницима.

У извештајном периоду организован је округли сто, за полицијске службенике и јавне тужиоце - контакт особе за поступање по предметима трговине људима на тему „Спровођење финансијских истрага“, у сарадњи са GIZ-ом, у оквиру пројекта „ЕУ подршка јачању борбе против кријумчарења миграната и трговине људима на Западном Балкану (EU4FAST)“. На наведеном скупу, поред јавних тужилаца, учествовали су и полицијски службеници, распоређени на пословима сузбијања трговине људима³⁴.

³¹ Акциони план за период 2023–2025. године, за спровођење Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025, предвиђа успостављање још шест служби до краја четвртог квартала 2025. године, и то при вишим судовима у Зајечару, Чачку, Суботици, Ужицу, Лесковцу и Краљеву.

³² У оквиру пројекта „Подршка и јачање владавине права у Републици Србији“ који спроводи Аустријска развојна агенција (ADA).

³³ Имајући у виду усвајање новог Акционог плана за период 2023–2025. и спровођење Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025.

³⁴ Из ПУ за град Београд, ПУ Нови Сад, ПУ Кикинда, ПУ Зрењанин, ПУ Суботица, ПУ Панчево, ПУ Сомбор, ПУ Сремска Митровица, ПУ Смедерево и ПУ Шабац укупно 13 јавних тужилаца и 14. полијских службеника).

У новембру 2024. године, полицијски службеници ПУ Крагујевац учествовали су у дводневној обуци за чланове локалних тимова за борбу против трговине људима, чији је један од организатора било Министарство унутрашњих послова³⁵.

У области стручног усавршавања, полицијски службеници ПУ Ниш су у фебруару 2024. године учествовали у националној напредној обуци посвећеној коришћењу напредних технологија и вођењу дигиталних истрага у случајевима трговине људима.

У области стручног усавршавања, један криминалистички инспектор Полицијске управе Панчево је учествовао на округлом столу посвећеном финансијским истрагама.

Два јавна тужиоца из Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду тужилаштва учествовала су у основној и напредној обуци одржаној у Београду, у организацији Међународне организације за миграције (IOM), а које су биле посвећене примени савремених технологија у поступању у предметима трговине људима.

Током извештајног периода један јавни тужилац из Вишег јавног тужилаштва у Шапцу – који уједно обавља функцију контакт тачке за поступање у предметима трговине људима – учествовао је на регионалној конференцији посвећеној утицају информационо-комуникационих технологија на трговину људима.

Главни јавни тужилац Вишег јавног тужилаштва у Смедереву учествовао је на састанку специјализованих тужилаца за борбу против трговине људима и кријумчарења људи (UNDOC), који је одржан у Бечу у септембру 2024. године.

Врховно јавно тужилаштво активно је учествовало у едукацијама које су се бавиле применом начела некажњавања жртава трговине људима. У сарадњи са Мисијом ОЕБС у Србији, припремљено је друго, унапређено издање публикације „Правни оквир и препоруке за примену принципа некажњавања жртава трговине људима“.³⁶

По објављивању новог издања публикације, организована су четири специјализована семинара за судије и јавне тужиоце, са посебним фокусом на прекршајне судије услед практичних изазова у примени начела некажњавања у прекршајним поступцима.

Крајем фебруара 2024. године, удружење Астра допринела је превођењу два важна документа о начелу некажњавања на српски језик³⁷.

Представник Министарства правде учествовао је на јесењој конференцији Европске мреже за права жртава, која је одржана у Будимпешти у новембру 2024. године. Једна од тема конференције било је увођење јединственог броја ЕУ 116006 за подршку жртвама у свим европским државама.

Представници Центра учествовали су у спровођењу обуке за полицијске службенике „Откривање, спречавање и сузбијање трговине људима“ коју је организовао Министарство

³⁵ Активности у оквиру пројекта EU4FAST.

³⁶ Ово издање је усклађено са променама Устава Републике Србије, као и са актуелним изменама кривичног и прекршајног законодавства. Публикација је допуњена садржајем који се односи на прекршајни поступак, релевантним информацијама из нових извора, као и практичним примерима примене принципа некажњавања у различитим врстама поступака. Објављена је у другој половини 2024. године.

³⁷ Доступно: <https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/3531-LSI%20-%20Explanatory%20Brief%20on%20Non-Punishment%20-%2020260224%20-%20SRB.pdf>.

унутрашњих послова. У оквиру ове обуке одржано је и предавање посвећено испитивању деце – сведока.

5.6 Информације релевантних удружења

Удружење Атина известило је Националног известиоца да се директна комуникација представника удружења са припадницима УКП-а, СБПОК-а, или других надлежних одељења и одсека при МУП-у усмерава искључиво преко Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима.

У извештајном периоду представници Атине пратили су још седам суђења за трговину људима у којима су донете пресуде. Адвокатска канцеларија, коју је ангажовало удружење Атина у два поступка истакла је и определила висину имовинско-оштетних захтева, након чега су они и додељени оштећенима, у поступку пред Вишим судом у Београду, и споразумом који је постигло Више тужилаштво у Нишу.

Удружење Атина је обавестило Националног известиоца да је у 2024. години забележен и конкретни случај где су се све информације о истрази сазнавале из медија.

Такође, удружење Атина указало је на случај ретрауматизације у извештајном периоду, који указује на изазове у систему заштите жртава и извршења кривичних санкција. У питању је предмет у ком је Виши суд у Београду донео правоснажну осуђујућу пресуду за кривично дело трговина људима, изрекавши казну затвора у трајању од 3 године и 8 месеци. Ипак, осуђено лице је пуштено из притвора до позива за извршење казне.

За време боравка на слободи, осуђено лице је сексуално експлоатисало своју партнерку, са којом има двоје малолетне деце, и починило насиље над њом и децом. Жртва је, након бекства, поднела пријаву надлежној полицијској управи, али је осумњичени у том тренутку био недоступан органима гоњења и приведен је тек накнадно. До краја извештајног периода, у вези са овим случајем, није подигнута оптужница за кривично дело трговине људима.

Удружење Атина је обавестила Националног известиоца да озбиљан изазов представља изношење информација из поступања надлежних органа ка медијима. У случајевима трговине људима у претходној години, информације са рочишта и давања изјава биле су објављиване у медијима. Више жртава је, како је наведено, изразило додатни страх, неповерење према систему и одлучило да не сарађује у даљем поступку.

Уочено је да објављивање фотографија са лица места и информација о хапшењу осумњичених у медијима често утиче на жртве тако што нарушава осећај безбедности и поверења, што за последицу има њихово повлачење из поступка. У више случајева, након медијског извештавања, жртве су постале недоступне не само службама подршке, већ и органима гоњења.

Жртве су често изложене вишеструком сведочењу пред истим органом и понекад у кратком временском року, што доводи до ретрауматизације. Дужина трајања судских поступака, учестала одлагања и одсуство окривљених са рочишта због неорганизованог превоза из казнено-поправних установа додатно оптерећују жртве, а трошкове њиховог присуства на рочиштима сnose удружења.

Удружење Атина обавестило је Националног информационог да је у извештајном периоду обезбеђена правна помоћ за укупно 62 жртве. Од тог броја, током 2024. године, удружење Атина је, преко ангажовања конкретне адвокатске канцеларије, обезбедила је правно заступање за укупно 12 жртава трговине људима у 15 поступака широм Србије. За остале кориснице пружене су услуге правног саветовања у вези са припадајућим правима, начином остварења истих, али и праћењем суђења, припремом за сведочење, давањем исказа и другим радњама у оквиру судског поступка, прибављањем информација од тужилаштва о покретању поступка и његовом току.

Адвокатска канцеларија која у име удружења Атина заступа жртве, присуствовала је на 38 рочишта која су одржана у извештајном периоду, и извршила више од 50 различитих правних радњи. Током 2024. године, канцеларија је ангажована за укупно 15 поступака који се воде.³⁸

Такође, наведено је да су представнице удружења Атина и ангажовани адвокати изложени константним вербалним нападима и вређањима од стране окривљених и њихових бранилаца током рочишта, а забележени су и покушаји да браниоци директно ступе у контакт са удружењем путем дежурних бројева телефона. У једном случају, након рочишта пред судом у Нишу, једној од сарадница удружења избушене су гуме на аутомобилу, што указује на ризик за безбедност лица која подржавају жртве у поступку.

Удружење Астра указало је Националном информационог да је у односу на информације које су путем АСТРА СОС телефона 011/785-0000 примљене, сва релевантна сазнања и податке о претпостављеним жртвама трговине људима благовремено су прослеђиване надлежним институцијама у циљу даљих провера и могуће истраге.

Удружење Астра је током 2024. године сачинила и упутила укупно 148 дописа или обавештења институцијама, која су се односила на укупно 68 жртава трговине људима и особа у ризику. Одговори су примљени у писаном облику за 37 случајева и усмено за 16 случајева, док повратних информација у вези са акцијама које су предузели надлежни органи у вези са готово две трећине (64%) упућених дописа или обавештења, није било.

Астра тим за подршку жртвама трговине људима организовао је и обезбеђивао подршку корисницима приликом контакта са институцијама, најчешће кроз припрему за суђење, правну подршку и помоћ особе од поверења на самом рочишту.

У циљу заштите безбедности жртава, удружење Астра иницирало је конференције случајева, као и пружање и упућивање на услуге склоништа/прихvatилишта, када је то било неопходно. Мере које су предузете су имале ефекте у обезбеђивању сигурности жртава и њиховом оснаживању за учешће у процесу истраге и суђења. Међутим, како удружење наводи, препреке с којима се сусрело у овом процесу укључују недостатак координације између различитих институција које су одговорне за заштиту жртава, као и ограничени ресурси неопходни за пружање адекватне заштите у свим фазама процеса.

Удружење Астра указује на недостатак запослених, финансијских средства за одрживост, услуга које обезбеђују жртвама и особама у ризику, нарочито за правну подршку, када је у

³⁸ Пред Вишим судом у Београду, Посебним Одељењем за организовани криминал Вишег суда у Београду, Вишим судом у Новом Саду, Вишим судом у Шапцу, Вишим судом у Нишу, Вишем тужилаштву у Нишу, Вишем тужилаштву у Крагујевцу, Вишим судом у Неготину, Вишем тужилаштву у Панчеву, Основним судом у Панчеву, Основним судом у Пироту као и за заступање оштећених из Србије у поступку који се води пред правосудним органима у Словенији.

питању процесуирање трговине људима, средства за стручне обуке, заједничке тренинге са сарадницима који раде на случајевима трговине људима, али и систем за праћење случајева у реалном времену.

5.7 Препоруке за унапређење стања у области истраге, кривичног гоњења и процесуирања

Ради унапређења стања у области, поред наставка поступања по препорукама упућеним у Првом извештају, Национални извештај упућује надлежним органима следеће препоруке³⁹:

- Министарство унутрашњих послова треба да формира посебна одељења за сузбијање трговине људима у оквиру свих подручних полицијских управа, са јасно дефинисаним надлежностима и кадровским капацитетима за рад на предметима трговине људима;
- Министарство унутрашњих послова треба да повећа број проактивних истрага уз примену посебних доказних радњи и паралелних финансијских истрага, уз унапређење капацитета за прикупљање и обраду дигиталних доказа (опрема, софтвер, обука кадрова);
- Министарство унутрашњих послова треба да успостави обавезан механизам повратног информисања између полицијских управа у случајевима прослеђивања оперативних извештаја и информација о потенцијалним кривичним делима трговине људима, ради обезбеђивања континуитета у поступању;
- Министарство унутрашњих послова и Центар за заштиту жртава трговине људима треба да успоставе праксу организовања заједничких интервјуа претпостављених жртава и идентификованих жртава трговине људима, на целој територији Републике Србије, уз редовно праћење примене овог модела;
- Неопходно је успоставити обавезну праксу редовног и благовременог информисања Центра за заштиту жртава трговине људима о свим фазама поступка, укључујући одлуке о притвору, пуштању из притвора и забранама приласка, ради ефикасног планирања мера заштите жртава;
- Министарство унутрашњих послова и Министарство правде треба да развију механизам за процену ризика пре пуштања лица из притвора, затвора, као и пре отпочињања издржавања казне за кривично дело трговине људима, уз обавезно

³⁹ Иако по члану 19. став 2. Закона о Заштитнику грађана Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштва, Заштитник грађана сматра да би било корисно да у духу добре сарадње наведени органи размотре његове препоруке.

укључивање Центра за заштиту жртава трговине људима и удружења, уколико им пружају подршку;

- Неопходно је успоставити и спроводити свеобухватне и ефикасне програме заштите жртава трговине људима, како би се обезбедила њихова безбедност и подстакло активно учешће у кривичним поступцима;
- Неопходно је обезбедити да сва виша јавна тужилаштва буду опремљена савременом видеоконференцијском технологијом, која омогућава жртвама трговине људима и посебно осетљивим сведоцима да сведоче из посебно прилагођених просторија, као и да се овај вид испитивања доследно примењује у пракси.

6. Идентификација и заштита жртава трговине људима

Идентификација и заштита жртава трговине људима представљају један од стубова система борбе против трговине људима. Правовремено препознавање жртава, обезбеђивање њихове заштите и безбедности, приступа правима и услугама, као и ефикасна сарадња свих надлежних актера, услов су за пружање адекватне подршке и опоравка сваке особе која је преживела експлоатацију.

У току извештајног периода, надлежни органи и актери наставили су са активностима идентификације претпостављених и жртава трговине људима, при чему је носилац поступка идентификације Центар за заштиту жртава трговине људима. Истовремено, релевантна удружења, која делују у области заштите жртава, наставила су да пружају подршку и услуге, често преузимајући обавезе обезбеђивања правне и психосоцијалне помоћи.

Овај део извештаја систематизује податке и налазе о идентификацији, заштити, приступу правима и подршци жртвама трговине људима, указујући на кључне изазове у функционисању система.

6.1 Поступање по препорукама из Првог извештаја Националног известиоца у области трговине људима

Национални извештај садржи да је, и поред предузетих активности, потребно наставити са поступањем по препорукама, а њихово спровођење пратиће се и у наредном извештајном периоду:

- **Неопходно је хитно наставити и интензивирати стручну обуку просветних радника за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима у систему образовања;**

Током 2024. године истиче се континуирани ангажман Министарства просвете у циљу јачања капацитета запослених у образовном систему за рано препознавање ризика и индикатора трговине људима. Министарство је у периоду 2021–2024. године у сарадњи са Канцеларијом Савета Европе ревидирало Листу индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима и израдило Водич за њихову примену. У 2024. години настављена је реализација обука за саветнике за заштиту од насиља у школским управама, који су затим били у обавези да садржаје обука пренесу на терену, у сарадњи са запосленима у образовним установама.

У сарадњи са Међународном организацијом за миграције, Европском комисијом и другим партнерима, реализовано је више онлајн обука, укључујући и оне за родитеље и ученике. Поред класичних програма обуке, развијена је и дигитална апликација indikatori.prosveta.gov.rs, која запосленима у школама омогућава примену Листе индикатора и упућивање на даље поступање у складу са бројем уочених индикатора. Такође, на платформи „Чувам те“ доступан је велики број садржаја и онлајн курсева о спречавању трговине људима.

Министарство је у 2024. години у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима и другим институцијама реализовало 10 онлајн обука за 1.200 учесника, 27 интерсекторских обука на почетку 2025. године, као и додатне обуке за родитеље и ученике. Укупно је 3.318 родитеља и 365 ученика прошло програме обуке, а укупно 2.064 запослених је обучено за примену мера у области борбе против трговине људима.

Посебно се истиче и реализација циклуса од 25 обука у организацији Центра за заштиту жртава трговине људима, током којих ће бити обухваћено преко 200 просветних радника. У оквиру заједничке обуке организоване у априлу 2024. у Врњачкој Бањи, уз учешће 37 представника различитих институција и организација, реализован је интердисциплинарни приступ препознавању индикатора и поступању у случајевима сумње на трговину људима.

Истовремено, Министарство просвете је изменама протокола поступања установа образовања додатно учврстило обавезу примене Листе индикатора, као и поступање у складу са смерницама дефинисаним у оквиру тог документа.

Министарство просвете је наставило са активностима едукације и унапређења знања просветних радника у области прелиминарне идентификације жртава, уз подршку међународних партнера и домаћих институција. Међутим, с обзиром на обим и сложеност образовног система, обухват обука и даље није довољан да би се препорука оценила као у потпуности поступљена.

Потребно је наставити са системском и свеобухватном едукацијом просветних радника, уз обезбеђивање територијалне покривености и обуке свих категорија запослених у систему образовања. Такође, препоручује се редовно праћење примене индикатора у пракси и извештавање о томе, као и континуирана надоградња дигиталних алата за подршку у идентификацији ризика.

- Неопходно је обезбедити едукацију здравствених радника за прелиминарну идентификацију и препознавање индикатора трговине људима;

Министарство здравља је током 2024. године радило на изради индикатора за прелиминарну идентификацију жртава коју су спровели здравствени радници, као и на припреми приручника за њихову примену у свакодневној пракси. Рад на изради индикатора спроведен је у сарадњи са релевантним институцијама, а финализован је крајем јануара 2025. године. Имајући у виду овај рок, током 2024. године није било могуће организовати едукације запослених у здравству за примену нових индикатора.

Центар за заштиту жртава трговине људима је, у сарадњи са Министарством здравља, учествовао у развоју индикатора и изради пратећег приручника, а почетком 2025. године отпочета је и реализација првих обука за здравствене раднике. Овај процес препознат је као посебно значајан, имајући у виду специфичан положај здравствених радника који често имају први контакт са претпостављеним жртвама.

Министарство здравља указује да ће изазов у наредном периоду представљати обезбеђивање финансијских и кадровских ресурса, као и мотивисање великог броја пружалаца здравствене заштите да у обуци учествују и да индикаторе примењују у пракси.

Имајући у виду све наведено, може се сматрати да је поступање по препоруци започето. Утврђени су индикатори и израђен је приручник, а током 2025. године отпочела је реализација обука.

Имајући у виду бројност здравственог кадра и значајну улогу здравственог система у идентификацији жртава, неопходно је континуирано пратити и унапређивати спровођење едукација, уз обезбеђивање довољних ресурса и подстицаја за примену индикатора у пракси.

- **Неопходно је интензивирати едукацију запослених у установама социјалне заштите који раде са породицама и децом, ради унапређења ране идентификације и превенције дуготрајне експлоатације жртава трговине људима;**

На основу података, приметан је наставак позитивног тренда из 2023. године – институције социјалне заштите постале су једни од најчешћих подносилаца пријава о претпостављеним случајевима трговине људима, заједно са полицијом и удружењима.

У оквиру међународног пројекта „Enhancing Rights-Based and Survivor-Centered Response to TIP“, Центар је, у сарадњи са Међународном организацијом за миграције и уз подршку Стејт департмента САД, организовао осам стручних обука за запослене у социјалној заштити и КИРС-у, са преко 200 полазника. Обуке су биле фокусиране на употребу индикатора за идентификацију, комуникацију са жртвама и примену новоразвијене апликације за пријаву и праћење поступака, са посебним освртом на случајеве који укључују децу, мигранте и радну експлоатацију.

У току године, Центар је такође представио нову дигиталну апликацију за прелиминарну идентификацију жртава, намењену у првој фази искључиво запосленима у систему социјалне заштите и КИРС-у. Апликација садржи званично усвојене листе индикатора (за децу и одрасле), родно и културолошки сензитивне, са интегрисаним алгоритмом за процену ризика и смерницама за поступање. Омогућава и директно подношење пријава Центру и праћење њиховог процесуирања. Употреба апликације је већ дала конкретне резултате: до сада је креирано преко 100 налога, евидентирано више од 150 корисника и поднето седам пријава. Планирана је широка примена апликације у 2025. години, уз серију обука на 25 регионалних локација, у сарадњи са надлежним министарством.

Поступање по препоруци је започето и реализује се у континуитету са резултатима, али с обзиром на обим и сложеност система социјалне заштите, потребно је наставити са праћењем и улагањем у додатне обуке како би се обезбедила територијална равномерност и досег до свих релевантних установа. Потребно је континуирано праћење.

- **Неопходно је интензивирати проактивно деловање инспектора рада у откривању случајева трговине људима;**

Иако је у току 2024. године Инспекторат за рад спровео низ инспекцијских надзора у околностима у којима је постојала сумња на могућу радну експлоатацију, анализом поступања указује се на чињеницу да се деловање инспекције и даље превасходно одвија реактивно, по поднесцима и пријавама других актера, док су елементи проактивности, самосталног препознавања и иницирања поступака по службеној дужности, изузетно ограничени.

У оквиру редовних активности инспекције рада, током 2024. године није било случајева у којима су затечена лица за која је инспекција самостално оценила да постоје елементи или

индикатори трговине људима. У више наврата инспекција је поступала на основу информација и обавештења других актера.⁴⁰

Најзначајнији надзори обављени су у вези са радним ангажовањем страних држављана из Индије, Пакистана, Азербејџана и Нигерије. У случају „STP Agro“ д.о.о. Обровац, инспекцијом је утврђено да је послодавац довео већи број индијских држављана преко агенције из Индије, а затим их без законске основе уступио другом привредном друштву, „Danke“ д.о.о. Селенча. Уочени су бројни прекршаји у области рада и безбедности на раду, али нису утврђени елементи трговине људима. Слично је поступање инспекције у случају „Tibeliks“ д.о.о. Нови Сад, где су 43 држављанке Пакистана ангазоване без пријаве на Портал Пореске управе, без процене ризика, одређених мера контроле и лица задуженог за безбедност и здравље на раду. И поред наведених пропуста, и у овом случају нису препознати индикатори трговине људима, али је обавештено Министарство унутрашњих послова ради даље провере.

У случају радног ангажовања држављана Азербејџана у Сокобањи, који нису били затечени на терену, инспекција је предмет проследила месно надлежној јединици у Београду, која је утврдила да су лица радила без уговора, пријаве и радних дозвола.

Иако је у оквиру спровођења Програма и Акционог плана за борбу против трговине људима у 2024. години Канцеларија за координацију активности иницирала именовање пет контакт тачака у Инспекторату рада и спровођење 55 координисаних инспекцијских надзора са полицијом, евиденција Центра за заштиту жртава показује да у 2024. години Инспекторат за рад није доставио ниједну пријаву о сумњи на трговину људима. Истовремено, радна експлоатација се у евиденцијама Центра налази као други најзаступљенији облик експлоатације у случајевима трговине људима.

Ови подаци јасно указују на недостатак ефикасне и доследне примене индикатора у поступању инспекције рада, као и на недовољну унутрашњу процедуру за идентификацију и пријављивање случајева сумње на трговину људима. Одсуство самосталних пријава и неуједначено поступање инспекције у појединим случајевима, чак и уз постојање објективних ризика, указују на потребу јачања капацитета, унапређења праксе и континуиране едукације.

Иако постоје појединачне активности, укључујући координисане надзоре, именовање контакт тачака и поступање по пријавама других институција, одсуство пријава од стране самих инспектора рада, јасно показује да проактивно деловање у откривању случајева трговине људима није заживело у пракси.

Потребно је даље континуирано праћење, унапређење методологије поступања, успостављање интерних процедура за примену индикатора, као и одговорност у поступању по пријавама, уз развој сарадње са другим релевантним актерима.

⁴⁰ Укључујући Амбасаду Индије, Амбасаду Републике Србије у Техерану, Полицијску управу Београд, удружење Атина, Центар за заштиту жртава трговине људима, као и Министарство спољних послова.

- **Неопходно је укључити прекршајне судове у прелиминарну идентификацију жртава трговине људима и осигурати обуке за судије како би били у могућности да препознају жртве и адекватно реагују у ситуацијама где постоје индикације о постојању трговине људима;**

У октобру 2024. године, на годишњем саветовању судија прекршајних судова и Прекршајног апелационог суда, једна од тема била је посвећена препознавању трговине људима и поступању судија у ситуацијама када постоје индикације да је учесник у поступку претпостављена жртва. У том контексту, учесницима је подељен приручник под називом „Могућности и перспективе препознавања жртава трговине људима у току прекршајног поступка“, који садржи дефинисане индикаторе и смернице за поступање.

Центар за заштиту жртава трговине људима је навео да у извештајном периоду није учествовао у реализацији едукација намењених судијама прекршајних судова, што указује на недостатак координације између правосудног и заштитног система у делу обука.

Ипак, приметна је активна институционална подршка прекршајних судова борби против трговине људима. Један судија Прекршајног апелационог суда био је члан радне групе за израду Нацрта закона о спречавању трговине људима и заштити жртава, а два судије су били чланови Радне групе за спровођење Програма борбе против трговине људима у периоду 2024–2029. У складу са мерама Програма и Акционог плана, овај суд је одредио четири контакт тачке у седишту суда, те у одељењима у Крагујевцу, Нишу и Новом Саду. Слично је поступио и Прекршајни суд у Београду, успоставивши три контакт тачке, као и делегирањем троје судија за учешће у изради закона.

Даљи развој капацитета препознат је и у иницијативи за унапређење електронског система СИПРЕС, кроз увођење опције за обележавање предмета са индикаторима трговине људима. Такав механизам ће омогућити систематичније праћење ових случајева и поузданије извештавање.

Иако су спроведене појединачне активности које представљају добру основу за унапређење улоге прекршајних судова у систему заштите жртава, обуке судија и даље нису системски спроведене, нити је Центар за заштиту жртава био укључен у њихову реализацију.

Потребно је наставити са институционализацијом улоге прекршајних судова, уз интензивнију сарадњу са системом заштите жртава, Правосудном академијом и другим релевантним актерима, како би се обезбедила доследна примена знања у прекршајним поступцима где постоји ризик од трговине људима.

- **Неопходно је обезбедити редовну комуникацију и обавештавање жртава трговине људима о предузетим корацима против осумњичених лица;**

Центар за заштиту жртава трговине људима наводи да жртве и даље не добијају редовна обавештења о корацима предузетим против осумњичених лица, чиме се угрожава њихово право на информисаност и умањује осећај безбедности.

Иако Центар, уколико му је доступна информација, у појединачним случајевима доставља обавештења жртвама, ова активност није заснована на институционализованом систему размене података, већ се углавном ослања на неформалну комуникацију. Недостаје јединствени механизам који би осигурао да свака жртва, током свих фаза кривичног поступка, буде обавештена о напретку истраге, подизању оптужнице, заказивању главног претреса, доношењу пресуде и другим релевантним информацијама.

Са друге стране, Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима наводи да је, у складу са Протоколом о сарадњи закљученим између Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Републичког јавног тужилаштва, као и на основу Меморандума о сарадњи Министарства унутрашњих послова са удружењима Атина и Астра, током извештајног периода обезбеђивала редовну комуникацију са наведеним удружењима и обавештавала их о поступању. Ова пракса представља помак ка унапређењу информисаности жртава.

Неопходно је развити стандардизован механизам и успоставити обавезу редовног обавештавања жртава од стране полиције, тужилаштва и суда, директно или путем Центра за заштиту жртава трговине људима и релевантних удружења, уколико им пружају подршку.

Иако постоје примери сарадње у погледу обавештавања жртава, ова пракса није системска нити обухвата све жртве. Неопходно је у наредном периоду формализовати обавезу редовне комуникације са жртвама кроз нормативни оквир и интерне протоколе рада органа поступка. Даље праћење је неопходно.

- **Неопходно је успоставити мреже преводилаца за ретке језике како би била омогућена идентификација и заштита жртава трговине људима и спровести едукације преводилаца у циљу њихове сензибилизације за проблем трговине људима;**

Недостатак преводилаца за ретке језике и њихова ограничена доступност представљају препреку у благовременој и ефикасној идентификацији претпостављених жртава трговине људима. Центар за заштиту жртава трговине људима указује да је у већини случајева ангажовање преводилаца било могуће захваљујући подршци UNHCR-а и релевантних удружења. Преводиоце је Центар најчешће ангажовао уз њихову помоћ и финансирање. Упркос томе, у пракси се често јављају кашњења у обезбеђивању преводилаца, што одлаже поступак идентификације и може угрозити права жртава.

У циљу превазилажења наведених изазова, неопходно је системски успоставити мрежу преводилаца за ретке језике, уз истовремено спровођење специјализованих едукација ради њиховог сензибилисања за проблем трговине људима, положај жртава и улогу коју преводиоци имају у обезбеђивању приступа правима и заштити. Сви релевантни актери истичу да је ово један од кључних изазова у пракси.

Имајући у виду све наведено, по конкретној препоруци није поступљено. Постоје појединачни одговори кроз подршку међународних организација и релевантних удружења, али системска мрежа преводилаца за ретке језике и њихова едукација нису успостављени.

- **Неопходно је поједноставити процедуру за приступ бесплатној правној помоћи преко јединица локалне самоуправе и обезбедити специјализоване обуке за адвокате ради пружања правне подршке жртвама трговине људима;**

Према подацима из достављених извештаја и информација Министарства правде, у 2024. години спроведене су одређене активности усмерене на унапређење примене Закона о бесплатној правној помоћи, али су истовремено приметна ограничења у погледу његове ефикасности у односу на жртве трговине људима.

Министарство правде је 23. априла 2024. године упутило ванредан захтев пружаоцима бесплатне правне помоћи за достављање података о предметима који се односе на кривично дело трговине људима. У одговорима јединица локалне самоуправе наведено је да током извештајног периода нису имале кориснике жртве трговине људима, што указује на недостатке у приступу и препознавању ових лица у систему бесплатне правне помоћи.

Иако Закон о бесплатној правној помоћи препознаје жртве трговине људима као посебно осетљиву групу која има право на бесплатну правну помоћ, сам поступак остваривања тог права у пракси представља озбиљну препреку. У случају да је жртва боравила или се налази на локацији различитој од места пребивалишта или места где је експлоатација извршена, отвара се питање територијалне надлежности и остваривости пружања правне помоћи у кратком року. Пракса захтева лични одлазак жртве у орган јединице локалне самоуправе и изјашњење о томе да је жртва трговине људима, што је неизводљиво и у супротности са стандардима заштите жртава.

Центар за заштиту жртава трговине људима је указао да ниједна жртва у 2024. години није користила бесплатну правну помоћ преко јединица локалне самоуправе.

Уз то, Центар је имао озбиљне изазове у сарадњи са изабраном адвокатском канцеларијом, услед чега је удружење Атина преузимало случајеве, организовало припрему жртава за суд, њихово заступање и логистичку подршку током поступка. Ова пракса указује на то да механизам бесплатне правне помоћи у институционалном смислу није функционалан у односу на ову групу корисника.

Што се тиче обука за адвокате као пружаоце бесплатне правне помоћи, Адвокатска комора Србије је у сарадњи са Саветом Европе спровела више активности, од HELP курсева, преко округлих столова, до израде приручника и трибина, али те активности, иако вредне, немају обавезујући карактер нити су део системског програма обуке за све пружаоце бесплатне правне помоћи.

Иако је у претходном периоду уочен ограничен напредак у домену едукације појединих адвоката и покренуто прикупљање података од стране Министарства правде, суштински недостају системски механизми који би омогућили стварно остваривање права жртава трговине људима на бесплатну правну помоћ. Посебно је индикативно што жртве не користе постојеће механизме, што указује да су они недоступни или нефункционални

- **Неопходно је обезбедити системско пружање информација претпостављеним и идентификованим жртвама трговине људима, по питању њихових права, доступних услуга и начина на које могу да им приступе, те обезбедити израду информативних брошура и материјала, којима би се повећала доступност конкретних информација;**

Током извештајног периода примећени су позитивни помаци у погледу системског информисања жртава трговине људима. Полицијска управа Београд примењивала је добру праксу уручења информативних брошура жртвама већ при првом контакту, чиме се одмах обезбеђују основне информације о њиховим правима и расположивим облицима подршке. Истовремено, Центар за заштиту жртава трговине људима спроводио је даље информисање и обавештавање о мерама заштите, што указује на постојање успостављене сарадње и поделе надлежности у пружању подршке жртвама.

На нивоу правосудних органа, јавна тужилаштва су поступала у складу са чланом 50. Законика о кривичном поступку и Општим обавезним упутством Врховног јавног тужиоца,

кроз рад Служби за информисање и подршку сведоцима и оштећенима. Жртвама су достављане брошуре са информацијама о процесним правима, али и контактирањем релевантних институција и удружења која пружају подршку.

Министарство правде спроводило је медијску кампању „Имаш право“, усмерену на информисање грађана о могућностима бесплатне правне помоћи, а посебно угрожених група, укључујући и жртве трговине људима. Кампања је обухватила ТВ и радио емисије, билборде, брошуре и интернет презентацију путем специјализованог сајта imaspravo.rs, уз активно укључивање локалних самоуправа, центара за социјални рад и медија.

Ипак, упркос бројним активностима, недостаје свеобухватан, координисан и усмерен механизам информисања искључиво за жртве трговине људима. Информативни материјали нису јединствено развијени и дистрибуирани на националном нивоу.

Имајући у виду све наведено, може се сматрати да је започето поступање по препоруци, као и да постоје примери добре праксе у појединим институцијама, као и медијска кампања. Међутим недостаје уједначена, циљана и системски координисана примена на нивоу целе државе.

- **Неопходно је обезбедити да све жртве трговине људима буду детаљно информисане о свом праву на накнаду штете, као и о поступку остваривања овог права и надлежним органима пред којима право остварују;**

У извештајном периоду, јавна тужилаштва су поступала у складу са обавезама прописаним Законом о кривичном поступку, пре свега члановима 8. и 50, који предвиђају дужност јавног тужиоца да оштећеног поучи о свим процесним правима, укључујући право на накнаду штете. У том контексту, жртве трговине људима су обавештаване о могућности подношења имовинскоправног захтева, као и о могућности предлагања мера обезбеђења.

Поред тога, Службе за информисање и подршку оштећенима и сведоцима у јавним тужилаштвима наставиле су са пружањем информација жртвама у приступачној и разумљивој форми, укључујући доставу информативног материјала. Ово указује на постојање формализованог система за пружање информација, што представља позитиван институционални оквир.

Према евиденцији Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду, у оквиру две осуђујуће пресуде, окривљени су обавезани на накнаду штете у корист три жртве трговине људима, и то у износима од 150.000, 800.000 и 600.000 динара. Сва три оштећена лица добила су статус посебно осетљивог сведока.

Поступање по препоруци је започето, али је неопходно наставити са даљим унапређењем информисања жртава о праву на накнаду штете.

- **Неопходно је повећати постојеће смештајне капацитете за жртве трговине људима и развити специјализоване смештајне капацитете за мушкарце, жртве трговине људима;**

Центар за заштиту жртава трговине људима је у току извештајног периода интензивирао активности усмерене на унапређење смештајних услуга. Као приоритет, Центар се залаже за развој специјализованог хранитељства као најадекватнијег облика збрињавања деце жртава трговине људима, што је препознато и у предлогу Акционог плана за спровођење Програма за борбу против трговине људима. У истом документу, Центар је иницирао и

увођење услуге смештаја за мушкарце жртве трговине људима, што представља новину у систему социјалне заштите.

Проширење капацитета постојећег Прихваталишта за жртве трговине људима, које функционише у оквиру Центра, предвиђено је као предуслов за пријем деце жртава. У том циљу, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је подржало иницијативу Центра, те је у сарадњи са њим упућен званичан захтев Републичкој дирекцији за имовину за доделу додатних просторија у објекту у ком се већ налази Прихваталиште, а које се тренутно не користе. У току су припреме за прилагођавање тих просторија како би се обезбедио додатан простор за кориснице, али и за едукативне и рехабилитационе активности жртава, прилагођене и деци млађој од 16 година.

Паралелно, у 2024. години покренут је поступак обезбеђивања простора за смештај мушкараца жртава трговине људима. Центар је контактирао Републичку дирекцију за имовину, која је у одговору навела да постоји расположив стан, који би могао бити адаптиран. У сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, настављене су активности на припреми и планирању успостављања ове нове услуге, која би по први пут у Републици Србији обезбедила институционални смештај мушкарцима жртвама трговине људима.

Иако су покренуте активности на проширењу капацитета и обезбеђивању смештаја за мушкарце, потребно је наставити са спровођењем започетих мера и обезбедити њихову пуну реализацију у наредном периоду.

Неопходно је наставити континуирану институционалну подршку и обезбедити довољна финансијска и кадровска средства ради успостављања функционалних и одрживих смештајних капацитета, укључујући и смештај прилагођен специфичним потребама различитих категорија жртава.

- **Неопходно је утврдити тачан број хранитељских породица у Републици Србији и спровести обуке хранитеља за рад са децом жртвама трговине људима, како би деца била смештена, у складу са својим потребама, у средине најсличније породичним;**

Према подацима Центра за заштиту жртава трговине људима, током извештајног периода укупно 21 дете је било смештено у установама за смештај деце без родитељског старања, док је 17 деце било на породичном смештају, односно у хранитељским породицама. Ипак, у пракси је уочено да постојећи систем подршке не одговара адекватно на потребе деце жртава трговине људима, посебно у случајевима сексуалне експлоатације и сексуалног насиља.

Установе социјалне заштите често не представљају најбоље решење за ову категорију деце. Недостају специјализоване хранитељске породице које би биле обучене да пруже подршку у складу са специфичностима траума које ова деца носе, као и довољан број стручњака у области психолошке подршке.

Недовољно је познато колико хранитељских породица у Републици Србији уопште постоји, а још мање колико их је способно и спремно да прими децу жртве трговине људима. Центар је указао на потребу за системским приступом, од евидентирања постојећих капацитета, до развоја специјализованог хранитељства и обуке хранитеља за рад са децом која су преживела различите облике експлоатације.

По препоруци није поступљено, није успостављен систем специјализованог хранитељства за жртве трговине људима, нити су хранитељи прошли потребне обуке за рад са овом категоријом деце.

Потребно је што пре утврдити број постојећих хранитељских породица и развити систем едукације и психолошке подршке за хранитеље који би били укључени у збрињавање деце жртава трговине људима. Овакво решење је од суштинске важности за обезбеђивање стабилног и подстицајног окружења за децу која су преживела тешке облике насиља и експлоатације.

- **Неопходно је обучити полицијске службенике и тужиоце за несугестивно и неинвазивно испитивање жртава трговине људима, како би се осигурало поштовање њиховог достојанства, избегла ретрауматизација и обезбедила правна и психолошка подршка жртвама.**

Управа за полицијску обуку, у сарадњи са Канцеларијом за координацију активности у борби против трговине људима, организовала је у децембру 2024. године петодневни Курс за откривање, спречавање и сузбијање трговине људима, који је похађало 15 припадника Министарства унутрашњих послова. У оквиру овог курса обрађене су теме „Поступање и обављање разговора са жртвама трговине људима“ и „Заштита и подршка жртвама“.

Поред наведене обуке, у оквиру основне полицијске обуке, 1.096 полазника је похађало модул „Трговина људима“, у којем се кроз наставну јединицу „Сузбијање криминала“ обрађују теме везане за поступање са жртвама

Током извештајног периода, службеници Министарства унутрашњих послова су имали приступ едукацијама у оквиру којих се, између осталог, разматрала и тема прелиминарне идентификације жртава трговине људима. Представници Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима активно су учествовали у различитим обукама, током којих су представљали Упутство о начину поступања запослених у Министарству унутрашњих послова у случајевима трговине људима.⁴¹

Министарство правде је известило о спроведеним обукама за службе подршке жртвама при вишим судовима, које су реализоване у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији. Ове обуке су укључивале теме из области психолошког испитивања малолетних жртава и пружања подршке деци жртвама кривичних дела, што представља допринос у погледу рада са малолетним жртвама, али не обухвата директно тужиоце, нити све полицијске службенике.

Треба нагласити да је у складу са Акционим планом за спровођење Програма за борбу против трговине људима, у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а, започета израда упутства о начину испитивања жртава трговине људима.⁴²

Иако су у 2024. години организоване одређене обуке, ово није довољно да се препорука сматра испуњеном. Није обезбеђена широка и системска едукација свих полицијских

⁴¹ Ово Упутство прецизно регулише поступање полицијских службеника у ситуацијама када, у оквиру својих редовних надлежности, на основу индикатора за прелиминарну идентификацију, дођу до сазнања о претпостављеним жртвама или учиниоцима кривичног дела трговине људима из члана 388. Кривичног закона.

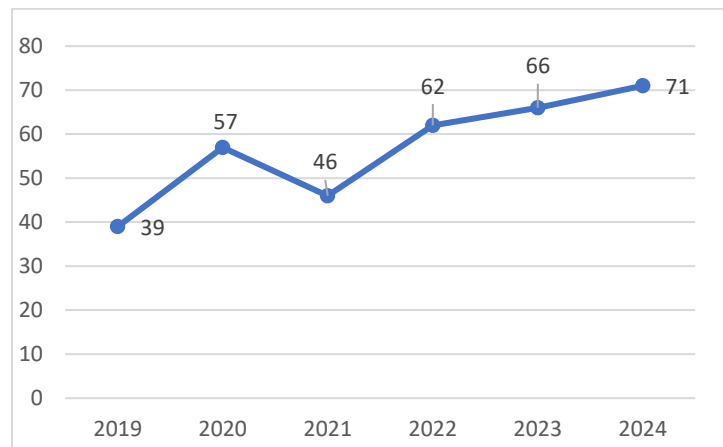
⁴² Ово упутство, као део ширег приручника о форензичком интервјуу, биће основа за будуће обуке, а завршетак се очекује у четвртм кварталу 2025. године.

службеника и тужилаца, нити постоји стандардизовани програм који би обухватио обавезну обуку из области несугестивног и неинвазивног испитивања. Упутство које би представљало основу за такве обуке још увек није финализовано, већ се његов завршетак очекује крајем 2025. године.

Потребно је наставити и интензивирати активности, уз увођење обавезних, стандардизованих програма обуке за све полицијске службенике и тужиоце који долазе у контакт са жртвама трговине људима. Посебну пажњу треба посветити спречавању ретрауматизације, поштовању достојанства жртава и обезбеђивању правне и психолошке подршке. Такође је неопходно наставити са систематском имплементацијом упутстава и пратити ефекте нових обука по завршетку израде приручника.

6.2 Идентификација жртава трговине људима

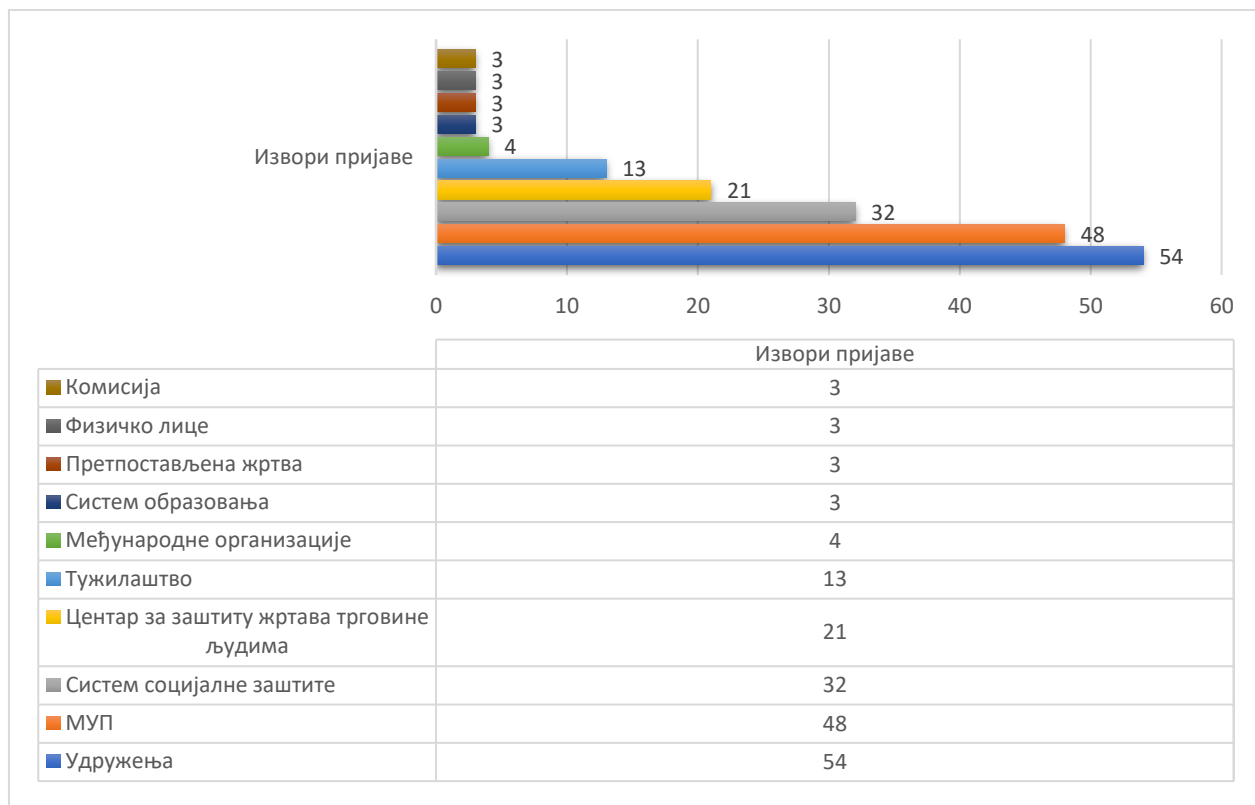
У току извештајног периода, Центар за заштиту жртава трговине људима формално је идентификовао 71 жртву трговине људима, што представља повећање четврту годину заредом.

Број формално идентификованих жртава од стране Центра у последњих шест година

6.2.1 Обим пријава и трендови

Центар за заштиту жртава трговине људима, у току 2024. године, добио је 184 нове пријаве које се односе на сумњу на трговину људима, што је највећи број у последњих шест година. У извештајном периоду, Центар је развио и апликацију која се користи у ову сврху.

Број пријава Центру према извору пријаве у 2024. години

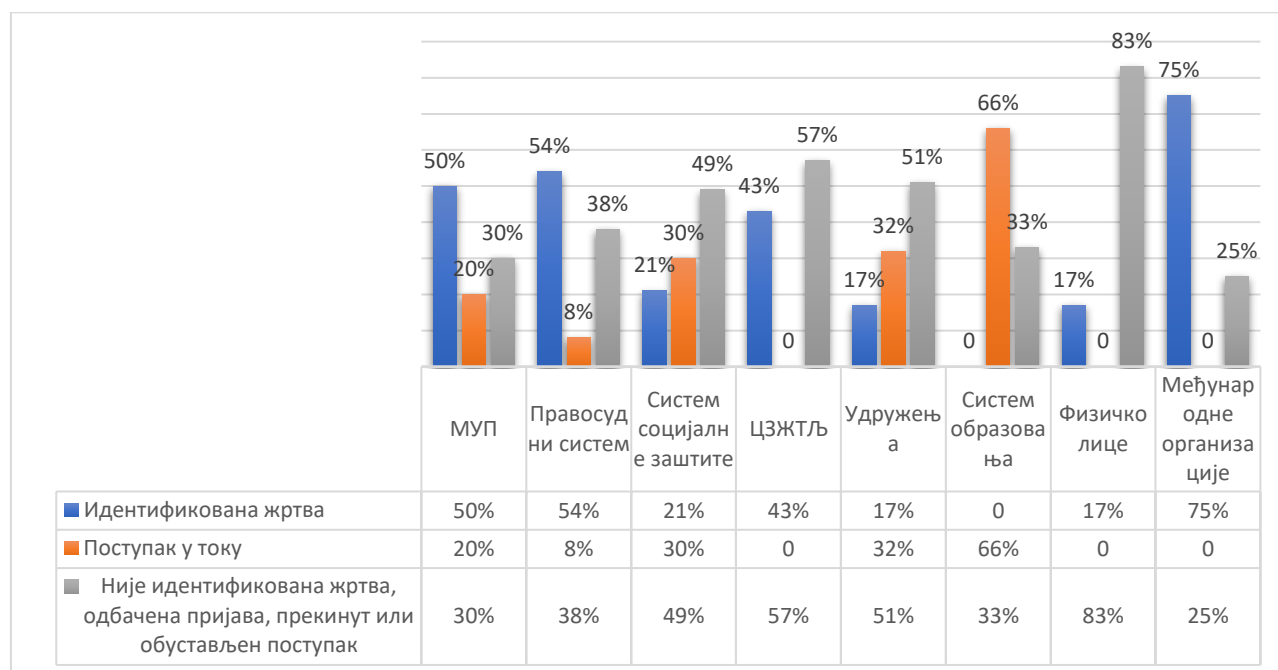
Удружења су у извештајном периоду упутила укупно 54 пријаве, што је преко три пута више него претходне године. Најчешће су у питању удружења која су присутна на терену и раде са мигрантима, те је дошло до значајног повећања броја идентификованих особа из мешовитих миграција. Посебно је приметно да је Центар, у извештајном периоду, добијао пријаве и од удружења које раније нису учествовала у прелиминарној идентификацији, а са којима је Центар претходно интензивирао сарадњу и чији су представници прошли обуке Центра.⁴³

Према евиденцији Центра, 51% пријава које су упућене од стране удружења одбачене су, прекинут је или обустављен поступак идентификације, или особа није идентификована као жртва. У 17% ових пријава идентификована је жртва трговине људима, а у 32% поступак је до краја извештајног периода још увек био у току.

Иако је од МУП-а дошао мањи број пријава у односу на претходну годину (2023. – 66, 2024. – 48), треба узети у обзир да је у 2023. години дошло до великог повећања броја пријава у овом сектору, од чак 65%, а да пријаве од полиције и даље резултирају високим степеном идентификације и по том критеријуму се може рећи да су оне квалитетније од оних које Центар добија од осталих система. Према евиденцији Центра, у случају 50% ових пријава идентификована је жртва трговине људима, у 20% је поступак још увек био у току, а у 30%

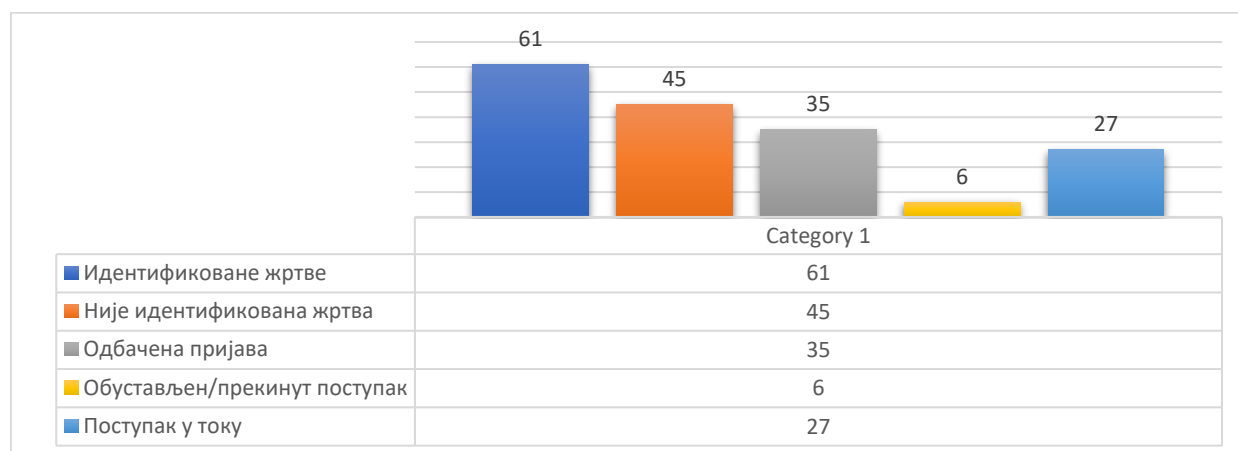
⁴³ Конкретније, Центар је током 2023. и 2024. године одржао више обука за представнике различитих удружења, у сарадњи са удружењима Атина, Church World Service, UNHCR, а интензивирали су и сарадњу и са другим удружењима са којим су реализовали различите активности, као што су обиласци мигрантских центара и заједнички састанци.

одбачена је пријава, прекинут или обустављен је поступак, или особа није идентификована као жртва.

Резултати поступања по пријавама, према извору пријаве, у 2024. години

Од 184 пријаве добијене у 2024. године, идентификована је 61 жртва трговине људима (10 је идентификовано на основу пријава из претходне године). Одбачено је 35 пријава, обустављено је или прекинуто шест поступака идентификације, за 45 особа није процењено да се ради о жртвама трговине људима, а за 27 особа се поступак идентификације наставља и у 2025. години. Чак и када се испостави да се не ради о случајевима трговине људима, често се ради о особама у ризику или особама које су жртве других облика злостављања те могу да се укључе друге установе и организације у пружању помоћи. У току 2024. године, Центар је, проактивним радом, открио 21 жртву, што показује повећање од чак 75% у односу на претходну годину.

Поступање Центра по пријавама из 2024. године

Најчешћи разлог за одбацивање пријава (17 случајева) је то што је процењено да се не ради о трговини људима већ о другим делима, као што су насиље у породици, запуштање и занемаривање деце, силовање. У шест случајева је процењено да се не ради ни о каквом кривичном делу, а у 14 случајева Центар није могао да утврди идентитет особе за коју се претпоставља да је жртва или је она била недоступна, а на основу других извора података није било могуће спровести поступак идентификације.

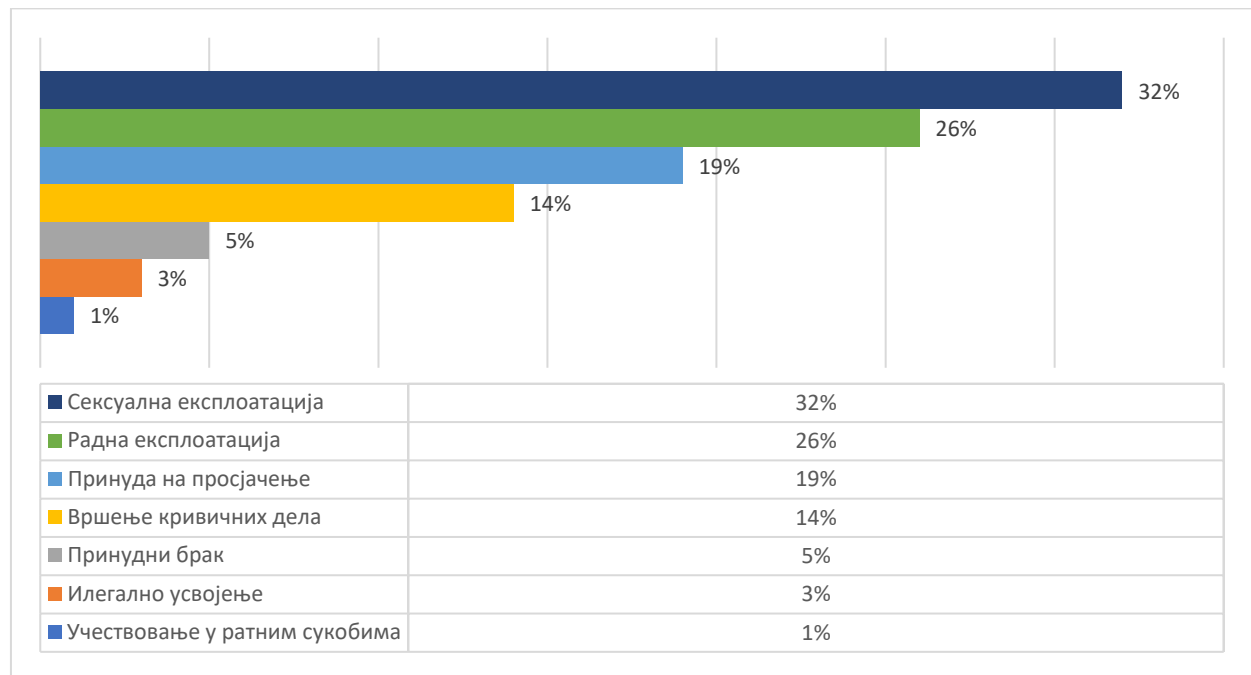
У случајевима када је утврђено да се ради о жртвама других облика насиља и злостављања, свим особама (њих 17) пружена је подршка у виду информисања и заступања пред другим органима и организацијама. Оне су упућене на одговарајуће установе и организације које могу да им пруже помоћ и подршку. За 11 особа Центар је пружио и психолошку подршку, за две је обезбеђен смештај у Прихватилишту за жртве трговине људима, пошто је процењено да постоји ризик од експлоатације, а за две особе је обезбеђен асистирани добровољни повратак у земљу порекла.

У ситуацијама када се на основу спроведеног поступка идентификације не може утврдити да је особа жртва трговине људима, у 16% случајева се радило о томе да је претпостављена жртва негирала било какав облик трговине људима. У осталим случајевима, најдоминантније су ситуације у којима је постојало кршење радног права. Центар је ово констатовао у 18 случајева, од којих се у 14 радило о страним држављанима.

У осталим случајевима, готово у подједнаким процентима, радило се о проституцији, проблемима у понашању код деце, дечијим браковима, сексуалном злостављању, кријумчарењу миграната и просјачењу. У оваквим ситуацијама, стручни радници Центра, такође, састављају извештаје и шаљу их надлежним органима. Раде саветодавно са жртвама и упућују их на организације и установе које су специјализоване за пружање помоћи за њих, као што су центри за социјални рад, здравствене установе и разна удружења. О сваком кривичном делу се обавештавају полиција и надлежно јавно тужилаштво.

6.2.2 Облици експлоатације

Када су у питању облици експлоатације, Центар констатује да сексуална експлоатација није више тако доминантна као до 2023. године, када је била апсолутно најзаступљенији облик експлоатације (више од 50%), али је у последње две године, њена заступљеност приближна радној експлоатацији и случајевима принуде на просјачење. Већ трећу годину за редом расте број идентификованих жртава радне експлоатације, међу којима су и домаћи и страни држављани.

Облици експлоатације у 2024. години, према евиденцији Центра

У току 2024. године, проценат жртава трговине људима у циљу сексуалне експлоатације међу идентификованим жртвама је 32%, односно 24 жртве, све женског пола, од чега је осам малолетних жртава. Сексуална експлоатација је у 86% случајева подразумевала комерцијалну сексуалну експлоатацију, кроз принуду на пружање сексуалних услуга за новац, а у 14% случајева некомерцијалну сексуалну експлоатацију.

Проценат жртава трговине људима у циљу радне експлоатације⁴⁴ је 26%, односно 16 жртава, од чега су три жртве малолетне. Радна експлоатација је у 23% случајева подразумевала рад у домаћинству, у 32% рад у пољопривреди, у 10 % рад у грађевинској индустрији, а у 35% у услужним делатностима.

Током извештајног периода проценат жртава трговине људима у циљу принуде на просјачење је 19%, односно 13 жртава, од чега је 10 жртава малолетно.

⁴⁴ Посебну сложеност случајева трговине људима ради радне експлоатације представља чињеница да је граница између овог кривичног дела и других облика повреде радних права, укључујући прекршаје и нерегуларно запошљавање, често изузетно танка. Та нејасна линија у пракси отежава правилну идентификацију жртава, усмеравање случајева ка надлежним органима и обезбеђивање одговарајуће заштите лицима која могу бити изложена ризику.

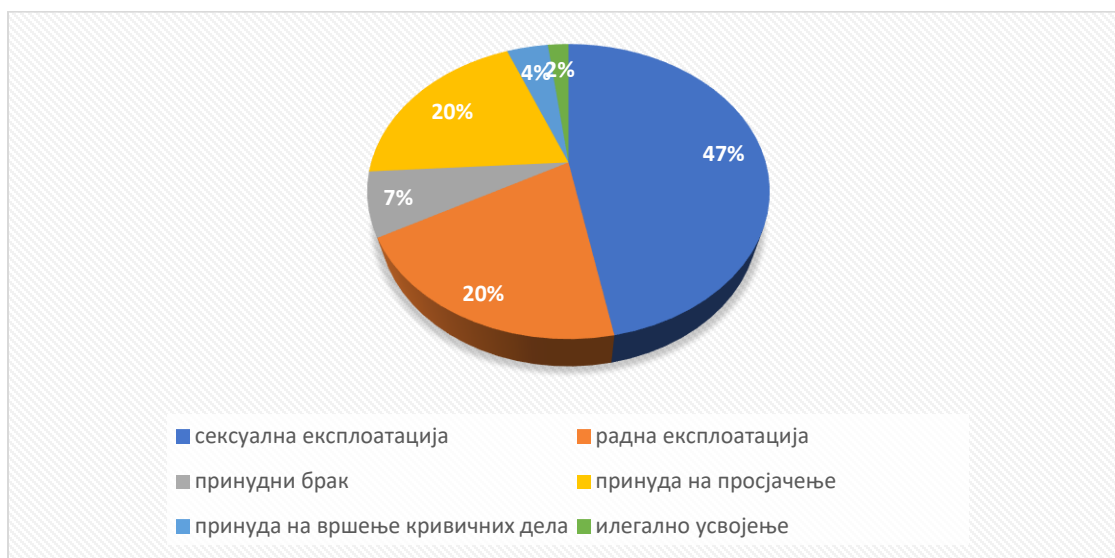
Проценат жртава трговине људима у циљу принуде на вршење кривичних дела је 14%, односно осам жртава, од чега је пет жртава малолетно. У највећем броју случајева у којима су жртве примораване на вршење кривичних дела, оне су биле принуђене на крађе, диловање наркотика, уништавање туђе имовине.

Када је у питању вишеструка експлоатација, у два случаја се ради о радној експлоатацији и принуди на вршење кривичних дела, а у једној случају о принуди на вршење кривичних дела и просјачење.

Током извештајног периода 5%, односно четири жртве трговине људима биле су експлоатисане кроз принудни брак и све четири су биле малолетне. У сва четири случаја принудних бракова, жртве су експлоатисане или је постојала намера експлоатације сексуално, а у два случаја и радно.

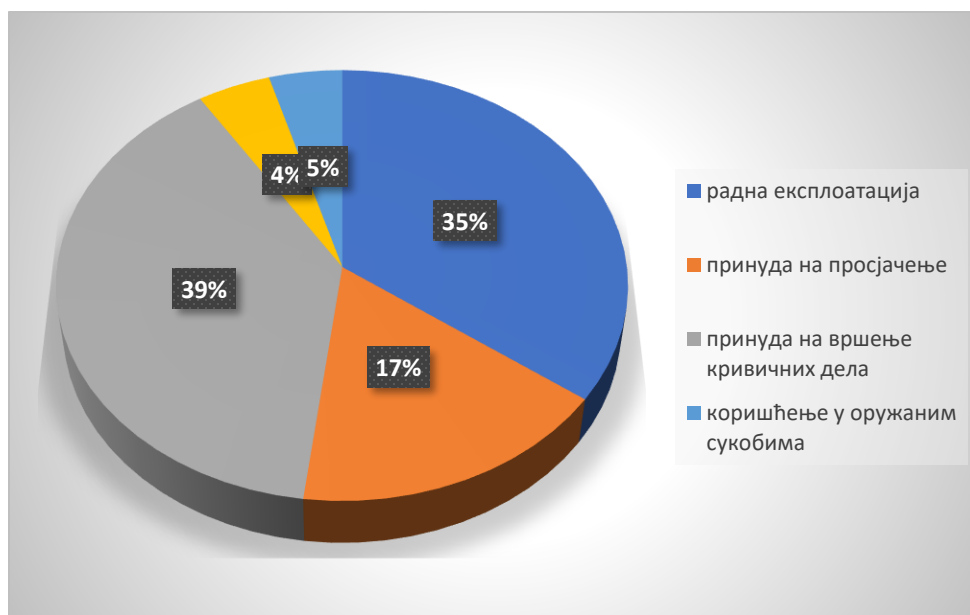
Према евиденцијама Центра, током извештајног периода, идентификовали су и једну малолетну жртву принуде на учешће у ратним сукобима (1%) и две малолетне жртве илегалног усвојења (3%).

Жене, идентификоване жртве, најчешће су жртве трговине људима у циљу сексуалне експлоатације, али су погођене и свим другим облицима трговине људима.

Облици експлоатације жена у 2024. години, према евиденцији Центра

Структура облика експлоатације мушкараца је другачија него у случајевима жена. Мушкарци су углавном експлоатисани радно, кроз принуду на просјачење или на вршење кривичних дела.

Облици експлоатације мушкараца у 2024. години, према евиденцији Центра

Врста експлоатације	до 18 година		преко 18 година		Укупно
	Ж.	М.	Ж.	М.	
Сексуална	8		16		24
Принуда на брак	4				4
Радна	2	1	6	7	16
Принуда на просјачење	7	3	3		13
Вишеструка	2			1	3
Принуда на вршење кривичних дела		5		3	8
Учествовање у ратном сукобу		1			1
Илегално усвојење	1	1			2
Укупно	24	11	25	11	71

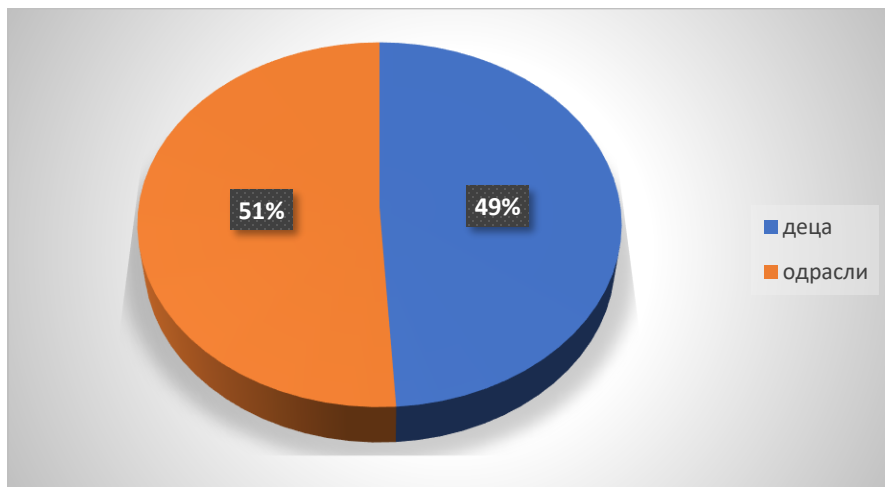
Идентификоване жртве трговине људима од стране Центра, према врсти експлоатације, полу и годинама, у 2024. години

У највећем броју откривених случајева експлоатација се одвијала на територији Београда, Новог Сада, Вршца и Зрењанина. Десет жртава је експлоатисано ван Србије.

6.2.3 Структура идентификованих жртава

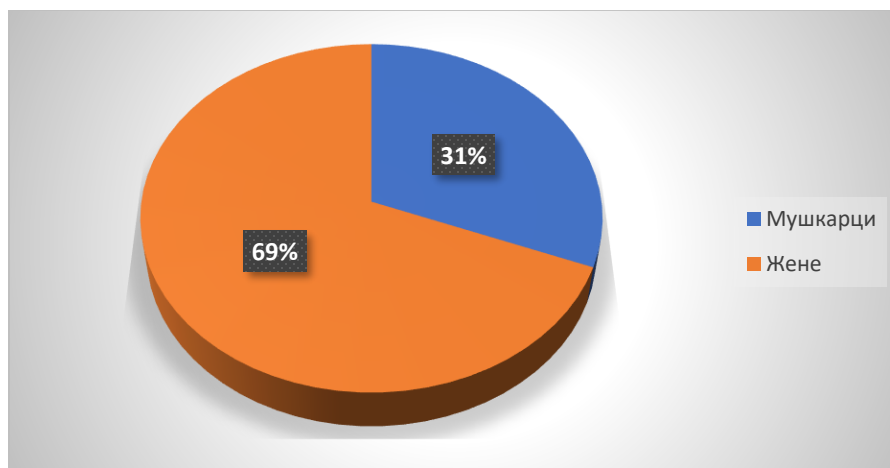
Просечна старост идентификованих жртава трговине људима у току извештајног периода је 21,5 година, док је просечна старост деце идентификованих жртава, 12 година.

Проценат деце коју је идентификовао Центар, током извештајног периода, и даље је изузетно висок и износи 49%, тако да је готово свака друга идентификована жртва малолетна.

Узрасна структура идентификованих жртава током 2024. године

Проценат жена, идентификованих жртава трговине људима, према евиденцијама Центра, и ове године изузетно је висок. У 69% случајева жртве су жене, док је проценат идентификованих мушкараца 31%.

Полна структура идентификованих жртава у 2024. години

Када је у питању социоекономски статус, велика већина идентификованих жртава⁴⁵ су особе без непокретности, без запослења и било каквих редовних прихода, најчешће са стеченим само основним образовањем. Примећује се и разлика између полова, па тако мушкарци чешће од жена имају приходе или непокретности у свом поседу.⁴⁶ За одређени број жртава Центар нема ове податке.

Највећи проценат жртава трговине људима међу одраслима су особе које нису у браку, нити у ванбрачној заједници и чији су односи са члановима породице дисфункционални. Ове особе су посебно рањиве због тога што су социјално изоловане и немају подршку околине.

Просечна старост идентификованих жртава у односу на облик трговине људима у 2024. години

И током овог извештајног периода, највећи број идентификованих жртава је из Републике Србије, али је приметан значајан пораст броја страних држављана, којих је идентификовано 167% више у односу на претходну годину.

Две трећине страних држављана идентификовано је у Републици Србији, а остали су идентификовани у земљама порекла или на мигрантској рути. Страни држављани који су идентификовани као жртве трговине људима, најчешће су експлоатисани сексуално (44%), затим радно (31%), кроз принуду на вршење кривичних дела (13%), принудне бракове (6%) и у ратним сукобима (6%).

⁴⁵ Подаци о социоекономском стању се односе само на пунолетне жртве трговине људима.

⁴⁶ Ови подаци се односе на период непосредно пре почетка експлоатације.

Земља порекла	Земља експлоатације / намере експлоатације							
	Србија	Белгија	БиХ	Словенија	Русија	Конго	Хрватска	Бурунди
Србија	50	3		1			1	
Украјина	1		1					
Нигерија	5							
Русија					1			
Кина	2							
Конго						1		
Бурунди								2
Колумбија	2							
Бразил	1							

Идентификоване жртве трговине људима распоређене према земљи порекла и земљи експлоатације/намере експлоатације, у 2024. години

Центар указује да је све већи број пријава сумњи на експлоатацију страних држављана који су легално дошли у Републику Србију. Иако се у већини случајева испоставило да се не ради о трговини људима, већ о другим облицима кршења њиховог права, важно је системски реаговати на ове ризике.

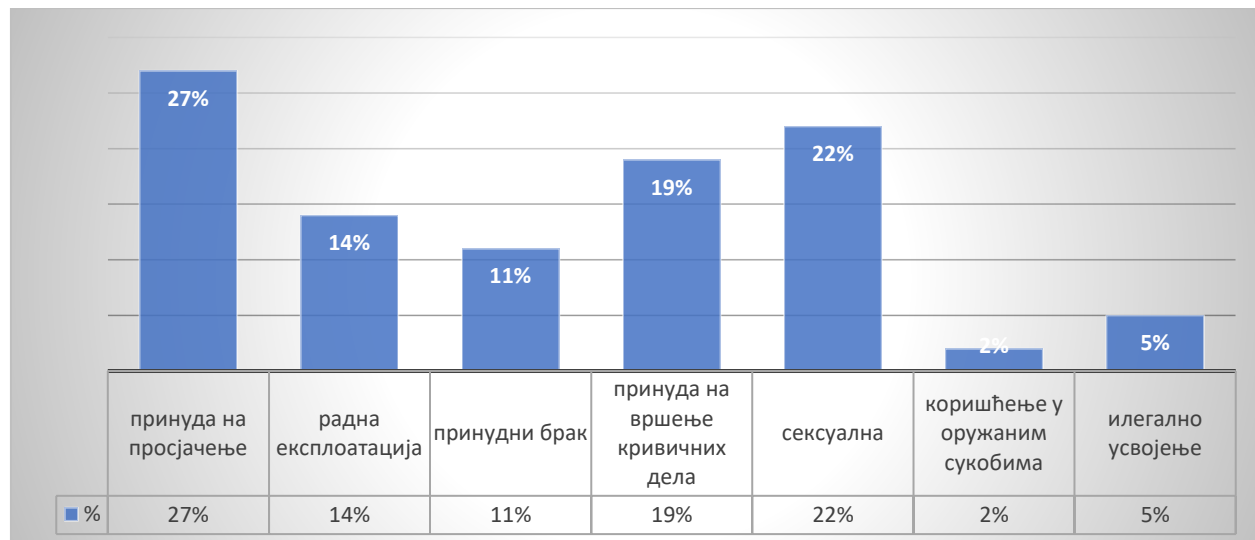
Већина страних држављана за које се претпоставља да су жртве су из регуларних миграција. У питању су особе које долазе у Србију легално, да би радили, а онда буду преварени, а неки од њих и експлоатисани. Центар наводи да је један од уочених проблема тај што се у случајевима када се не ради о трговини људима, не процесуирају друга кривична дела и прекршаји и они не буду обештећени, а послодавци који су их преварили или их нису платили не буду санкционисани, већ настављају да доводе нове стране раднике, са којима поступају на исти начин.

У идентификацији миграната⁴⁷ уведен је принцип нарочите хитности и одређен је стручни радник задужен за праћење ових случајева и организацију идентификације. Као резултат тога 2022. и 2023. године је идентификовано по 6 жртава из ове популације. У току 2024. године Центар је успео да идентификује 16 особа из мешовитих миграција, на основу значајно повећаног броја пријава.

⁴⁷ Као један од проблема који је Центар идентификовао у претходном периоду, био је мали број идентификованих жртава међу мигрантском популацијом, па је тако 2021. године идентификована само једна особа из мешовитих миграција. Разлози су били бројни: неспремност жртава да сарађују, низак степен самоидентификације, непознавање својих права, недовољна обученост актера који учествују у прелиминарној идентификацији, али један од њих је и то што се мигранти јако кратко задржавају у Србији и што често мењају локације, па се дешавало да Центар не успе да ступи у контакт са њима, пре него што оду из земље.

6.2.4 Деца жртве трговине људима

Проценат деце, међу идентификованим жртвама трговине људима, и у овом извештајном периоду је био веома висок и износи 49%. Деца, идентификоване жртве трговине људима, најчешће су експлоатисана кроз принуду на просјачење, вршење кривичних дела, сексуално, радно и кроз принудне бракове.

Облици експлоатације деце, идентификованих жртава трговине људима у 2024. години

Деца без родитељског старања су, такође, посебно рањива и док су на смештају у установама социјалне заштите, али и она која живе у хранитељским или сродничким породицама. Шесторо идентификоване деце је било на смештају док су експлоатисана (сама експлоатација се одвијала ван установа), а двоје деце је било на смештају пре експлоатације.

Деца са проблемима у понашању у ризику су од експлоатације кроз принуду на вршење кривичних дела. У току 2024. године, Центар је идентификовао петоро деце која су експлоатисана на овај начин и ради се о дечацима који су и раније имали проблеме у понашању што су трафикери користили приликом врбовања.

Од укупног броја деце која су идентификована у 2024. године, њих пет је било основношколског узраста, а нису похађали школу, а њих шест је било средњешколског узраста, а нису били уписани у школу.

У 13 случајева, родитељи су били експлоататори или су саучествовали са експлоататорима, а у два случаја су деца експлоатисана заједно са својим родитељима.

Деца из ромске популације су у високом ризику од експлоатације кроз принуду на просјачење. Такође, у овом делу популације много су чешћи принудни бракови, који, такође, повећавају ризик од трговине људима. Девојчице које бивају продате ради брака, често у таквој заједници буду вишеструко злостављане. У току прошле године, Центар је идентификовао четири девојчице које су експлоатисане у оквиру принудног брака и то све четири сексуално, а две и сексуално и радно.

У току извештајног периода, два детета идентификоване жртве трговине људима су странци, једно мушког пола старости 10 година, које је експлоатисано ради учествовања у ратним сукобима и једно женског пола, принудом на брак.

Током извештајног периода, Центар је идентификовао шесторо деце која су експлоатисана док су била на смештају у установи социјалне заштите (експлоатација се није одвијала у самој установи), што је дупло више него у претходној години.

Центар наглашава да има велики број одбијених захтева за смештај деце жртава у установе и хранитељске породице. У претходне две године, за седморо деце захтеви су одбијени у преко десет домова и центара за породични смештај. Нарочито је изазовно обезбедити адекватан смештај за децу са менталним тешкоћама, пошто установе социјалне заштите не могу да им обезбеде неопходан интензитет подршке, јер је однос броја запослених и корисника неодговарајући, а васпитачи и стручни радници су преоптерећени и деца често својеволјно и без договора са запосленима напуштају установе на по неколико дана или неколико недеља, које проводе без надзора. У овим периодима, како Центар наглашава су нарочито угрожена.

Центар настоји и да ради на превенцији трговине децом која се налазе на смештају у установама социјалне заштите. Најинтензивнију сарадњу имају са домовима Дечије село Др Милорад Павловић, Споменак и Заводом за васпитање деце и омладине Београд, одакле добијају пријаве сумњи на трговину људима и заједно са њима раде на подршци деци жртвама трговине људима.

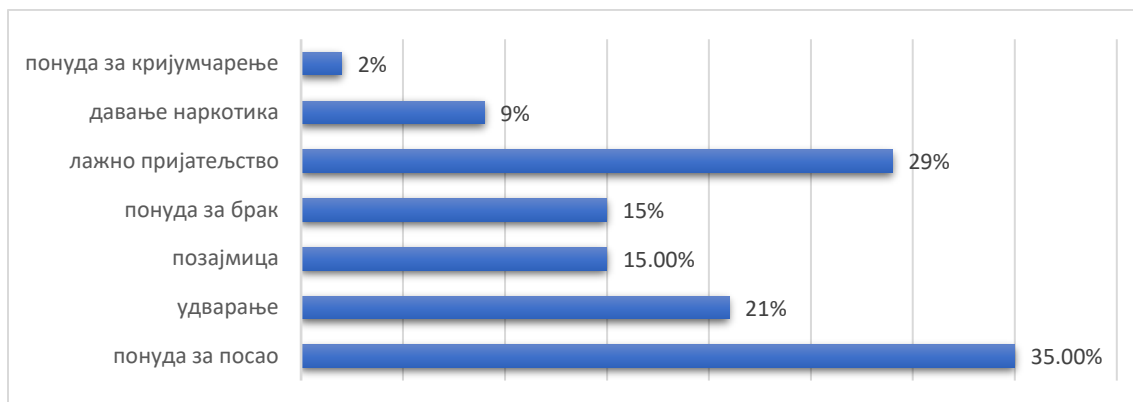
6.2.5 Начини врбовања и улога друштвених мрежа

Трафикери су врбовали жртве на различите начине, а најчешће понудама за посао, представљајући се да су им пријатељи, удварањем и понудама за брак.

Понуде за посао се најчешће користе као начин врбовања за радну експлоатацију – у 62% случаја. Овакве понуде користиле су се и за врбовање у сврху сексуалне експлоатације, у 25% случајева.

Лажно пријатељство и удварање су најчешћи начини врбовања за сексуалну експлоатацију, у 40%, односно 27% случајева. Као често средство за врбовање жртава, појављују се и позајмице, које се зеленашким методама нагло увећавају без основа и мимо првобитног договора. Овако су експлоататори врбовали 37% жртава принуда на кривична дела и 22% жртава сексуалне експлоатације.

Експлоататори су децу најчешће врбовали правећи се да су им пријатељи и емотивним манипулацијама, а одрасле понудама за посао.

Начини врбовања⁴⁸

Злоупотреба различитих интернет платформи и друштвених мрежа често се користи како за врбовање, тако и за експлоатацију жртава.

Трафикери врбују жртве путем лажних огласа за посао или удварајући им се преко различитих средстава за online комуникацију. Касније, најчешће у случајевима сексуалне експлоатације, користе друштвене мреже, али и веб сајтове за оглашавање, како би промовисали услуге које пружају жртве.

Ови алати се све чешће користе, па су тако у 2022. години уочени у 25% случајева, у току 2023. године у 39%, а у току 2024. године у 49%. У великом проценту користе се и приликом врбовања за радну експлоатацију, као и принудни брак.

6.3 Заштита, безбедност и права жртава

6.3.1 Активности Центра за заштиту жртава трговине људима

У децембру 2024. године, Управни одбор Центра за заштиту жртава трговине људима усвојио је нови Правилник о идентификацији жртава трговине људима и координацији заштите.

Правилником је предвиђено успостављање система 24 часовног дежурства стручних радника Центра, као и обавеза ургентног реаговања по пријави сумње на трговину људима. У року од 24 часа од пријема пријаве, Центар је дужан да алармира све релевантне актере, полицију, више јавно тужилаштво, надлежни центар за социјални рад (у случају малолетних жртава), инспекцију рада (у ситуацијама радне експлоатације) и Управу за странце уколико се ради о мигрантима.

Једна од кључних новина Правилника је увођење обавезе организовања мултидисциплинарног и мултисекторског састанка за сваку идентификовану жртву. На тим састанцима формира се мрежа подршке коју чине представници релевантних државних институција и удружења, а заједнички са жртвом израђује се индивидуализовани план заштите. Центар је задужен за координацију, мониторинг и евалуацију спровођења овог плана, као и за континуирану размену информација и превазилажење евентуалних потешкоћа у његовој примени.

⁴⁸ Неке од идентификованих жртава врбоване су на више различитих начина.

Практична примена овог принципа започета је већ у претходном периоду у односу на децу жртве, у складу са препоруком Заштитника грађана, а током 2024. године ова пракса је проширена на све жртве, без обзира на узраст. Центар указује да овакве конференције случаја унапређују међусекторску комуникацију, мотивишу актере да се укључе у процес, поспешују координацију и омогућавају активно учешће самих жртава у планирању сопствене заштите. Састанци представљају важну прилику за усаглашавање циљева, дефинисање рокова и јасно преузимање одговорности свих актера.

Правилником је прописано да све особе у поступку идентификације имају право да, у најкраћем року, буду информисане о својим правима и доступним услугама, као и о исходу поступка идентификације. Обавештавање се врши на начин прилагођен индивидуалним капацитетима сваког корисника. Од самог покретања поступка идентификације, који је хитан и следи одмах по пријему пријаве, претпостављена жртва ужива сва права као формално идентификована жртва, укључујући право на заштиту и помоћ.

Корисници се обавештавају и о праву да уложи притужбу надлежном министарству у случају да сматрају да је дошло до неправилности у поступању Центра – било у процесу идентификације, његовом исходу, или у вези са другим стручним поступцима.

У оквиру редовног рада, стручни радници Центра имају свакодневну комуникацију са корисницима у информативне и саветодавне сврхе. Током 2024. године, 537 корисника добило је услуге информисања, док је 382 лица добило психолошку подршку и саветовање. Обављено је више од 5.000 разговора са корисницима, како у форми личних састанака, тако и путем телефона, видео позива и других облика комуникације.

Током 2024. године, Центар је потписао меморандум о сарадњи са удружењем Атина, којим је дефинисан и механизам размене информација у процесу заштите жртава.

Истовремено, повећање буџета Центра за заштиту жртава трговине људима представља значајан корак ка стабилизацији основног функционисања установе. Обезбеђена финансијска средства омогућила су превазилажење дугогодишњих изазова, нарочито у погледу редовне набавке хране, горива и других неопходних ресурса за рад Прихватилишта. Ова финансијска стабилизација омогућила је континуитет у пружању основних услуга, чиме су створени предуслови за даље јачање капацитета заштите жртава.

Ипак, како би се обезбедио даљи развој услуга подршке, у наредном периоду, неопходно је уложити додатне напоре у неколико приоритетних области. Првенствено, потребно је обезбедити адекватан простор за проширење капацитета Прихватилишта, како би се одговорило на све веће потребе за привременим смештајем и интензивном подршком жртвама.

Додатно, од посебне је важности обезбедити стабилна финансијска средства за пружање психотерапијске подршке жртвама, будући да је ова врста подршке кључна у процесу њиховог опоравка, оснаживања и реинтеграције у друштво.

У извештајном периоду, уочен је и напредак у сарадњи са полицијом и јавним тужилаштвима, што се огледа у све већем броју случајева у којима се остварује двосмерна комуникација и благовремена размена информација. Позитивна пракса заједничког интервјуисања жртава, уважавања налаза и мишљења Центра, као и прихватања препорука које се тичу остваривања посебних процесних права жртава, постаје све чешћа.

Конференције случаја, као механизам интерсекторске координације, играју све значајнију улогу у унапређењу квалитета пружене подршке. Посебна вредност овог модела огледа се у могућности активног учешћа жртава у доношењу одлука које се тичу њиховог опоравка, заштите и интеграције. На тај начин не само да се унапређује квалитет и свеобухватност заштите, већ се гради и поверење у систем, а саме жртве се оснажују да преузму активну улогу у сопственом процесу опоравка.

6.3.2 Безбедносна заштита и посебне мере за жртве трговине људима

Кључни изазови у заштити жртава односе се на недостатак поверења у институције, страх од одмазде од стране трговаца људима, као и постојање индиректних претњи којима су жртве изложене. Стога је, потребно наставити системско јачање капацитета, интерсекторске сарадње и доследну примену мера заштите заснованих на поштовању права жртава.

Центар за заштиту жртава трговине људима наглашава да је један од највећих изазова физичка заштита жртава у ситуацијама када су њихови трафикери на слободи и када им није изречена забрана приласка.

Полицијске управе су, у складу са проценом ризика, предузимале мере ради заштите жртава од извршиоца и других облика ретрауматизације. У ПУ Крагујевац, извршиоци су одмах лишени слободе, чиме је обезбеђена физичка безбедност жртве. У ПУ Нови Сад спроведене су три хитне полицијске интервенције. У ПУ Бор и Пирот, упркос томе што није било потребе за непосредном интервенцијом, полицијски службеници су жртвама пружали информације о могућностима тражења заштите у случају угрожености.

Жртвама трговине људима је, у свим релевантним случајевима, пружена примарна здравствена, психолошка и правна подршка у сарадњи са Центром за заштиту жртава, центром за социјални рад и другим надлежним службама. ПУ Бор је навела да су жртве имале приступ лекарској и психолошкој подршци, док је у ПУ Крагујевац жртви обезбеђен свеобухватни пакет мера – укључујући здравствену и социјалну заштиту, психолошку помоћ, подршку у дообразовању и могућност запослења, као и коришћење народне кухиње и социјалне помоћи.

У ПУ Пирот је, кроз одржавање конференције случаја, донет индивидуализован план подршке жртви, укључујући психосоцијалну и правну помоћ те упућивање на могућност полицијске заштите уколико се појаве нове претње. ПУ Јагодина је у једном случају обезбедила измештање претпостављене жртве из примарне породице.

Међутим, више полицијских управа је указало на недостатак локалних прихватилишта и одговарајућих смештајних капацитета, што отежава дугорочни третман и опоравак жртава (нпр. Бор, Пирот).

Према подацима Центра⁴⁹, у току извештајног периода, 83 особе су добиле подршку за учешће у предистражним, истражним и судским поступцима. За све њих Центар је остварио сарадњу са полицијом, а за већину и са тужилаштвом. У питању су особе које су

⁴⁹ Центар за заштиту жртава трговине људима предузима активности блиске сарадње са полицијом, врши њихово редовно алармирање и предузима саветодавни рад са корисницама, уз прављење безбедносних стратегија.

биле у поступку идентификације или су идентификоване у 2024. године, као и особе које су идентификоване претходних година.

Канцеларија за азил донела је две одлуке којима се усвајају захтеви за азил и додељује заштита у виду уточишта, у оба случаја лица су била идентификована као жртве трговине људима од стране Центра за заштиту трговине људима. У конкретним случајевима реч је жртвама женског пола.

У Републици Србији на крају извештајног периода боравило је седам страних држављана са одобреним привременим бораваком за жртве трговине људима, који је прописан одредбом члана 63. Закона о странцима. Током 2024. године поднета су још три захтева, за које је донето решење о обустављању поступка због тога што су странке одустале од захтева.

Током 2024. године спроведене су мере да се основи боравака као што су привремени боравак странца за ког се претпоставља да је жртва трговине људима и привремени боравак за жртве трговине људима, не уписују на картицу дозволе за привремени боравак, у циљу заштите ове категорије посебно угрожених лица.

Након обраћања удружења Атина у име две жене жртве трговине људима, Повереник за заштиту равноправности упутио је препоруку мера, којом је Министарству унутрашњих послова препоручено да не уписује описно основ боравака у лична документа када се ради о жртвама трговине људима, у складу са Законом о странцима. Лична документа две жртве одмах су исправљена.

Током 2024. године, Повереник за заштиту равноправности је Министарству правде поновио иницијативу за измену члана 181. Закона о извршењу кривичних санкција и упутио допуну ове иницијативе, како би се размотрила могућност увођења обавезе за надлежне органе да по службеној дужности у случајевима родно заснованог или породичног насиља, као и у случајевима трговине људима, обавесте жртву о отпуштању осуђеног или његовом бекству из затвора, без обзира на процену ризика од стране завода у конкретном случају.

Такође је предложено да, уколико се не усвоји иницијатива по питању обавезног обавештавања жртве, буде прописана обавеза за надлежне органе да у свакој фази поступка укажу жртви на начин на који може да добије, односно затражи, обавештење у складу са чланом 181. став 1. Закона.

6.3.3 Приступ правди и правна подршка жртвама трговине људима

Центар за заштиту жртава трговине људима, у циљу приступа правди идентификованих и претпостављених жртава трговине људима предузима активности у циљу ангажовања адвоката, припреме за сведочење, захтевање статуса посебно осетљивог сведока, слање налаза и мишљења тужилаштвима и судовима, са детаљним описом и интерпретацијом ситуације трговине људима, организовање превоза и пратње за жртве приликом одласка у тужилаштва и судове.

У току 2024. године Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је обезбедило техничку опрему за сведочење путем видео линка, која је инсталирана у просторијама Центра, чиме је омогућено жртвама да сведоче без физичког присуства у тужилаштвима или судовима.

Центар наглашава да у претходној години није било довољно средстава за плаћање адвоката за све жртве, при чему ни удружења нису имала довољно новца за ову потребу. Истовремено, жртве нису остваривале право на бесплатну правну помоћ које одобравају локалне самоуправе. Конкретније, Центар је током извештајног периода обезбедио подршку адвоката за осам особа, док је другим облицима правне подршке – који укључују информисање, комуникацију са полицијом и правосудним органима, као и подршку за учешће у различитим правосудним поступцима – обухваћено укупно 85 корисника. Услугу правне подршке током целе године пружало је и удружење Атина.

Центар је у 2024. години ангажовао једну адвокатицу, али не за читав период године. У 2024. години Центру није познато да је било која жртва користила услугу бесплатне правне помоћи преко јединица локалне самоуправе. Наводе да су разлози компликоване процедуре.

Удружење Атина посебно је истакло као изазов, на који је Националном известиоцу указао и Центар за заштиту жртава трговине људима, питање ангажовања и обезбеђивања правних заступника за жртве. Због изазова у односу Центра са изабраном адвокатском канцеларијом, удружење Атина је преузело обезбеђивање правних заступника за жртве, у врло кратком временском року. Како је Национални извештај обавештен, пракса упућивања захтева ка удружењу Атини за ургентним обезбеђивањем правног заступника за жртве трговине људима је пракса која се понавља из године у годину.

Као највеће изазове у добијању информација о правосудним поступцима од правосудних органа, Центар наводи да ове информације не добија по правилу. Пре свега су Центру битне информације о додели статуса посебно осетљивог сведока, статусу истраге, покретању кривичног поступка, пресуди, притвору или забрани приласка. Центар је за све идентификоване жртве у 2024. години предложио додељивање статуса посебно осетљивог сведока. Међутим, Центар не добија увек информације о томе да ли је тај статус додељен, али у великој већини случајева сазнају, између осталог, и тако што иду са њима на сведочења и давања изјава.

У вези са захтевима за обуставу поступка против жртава трговине људима, односно примени принципа некажњавања, Центар је у 2024. години реаговао у случају идентификоване жртве трговине људима, који је осуђен на казну затвора због неплаћања казне за дело које је учинио под принудом. О томе је обавештен и Национални извештај који је затражио информације од надлежног суда. Ово лице је послато на издржавање затворске казне, при чему је у том тренутку било још у раној фази опоравка од трауматичног искуства трговине људима.

Слична ситуација забележена је и у случају жртве принуде на вршење кривичних дела, који је осуђен у више поступака за крађе, а да притом није имао увид у укупан број покренутих поступака. Иако је тужилачка истрага за трговину људима у току, одсуство благовремене идентификације и координисаног институционалног поступања довело је до вишеструке виктимизације, односно кривичног гоњења лица које је истовремено жртва експлоатације. У овом случају, као и у претходном, удружење Атина је обезбедила правну помоћ у циљу предузимања свих расположивих правних средстава за заштиту права жртве.

Удружење Атина је известило Националног известиоца да посебан изазов представљају ситуације у којима трговци користе личне податке жртава за стицање финансијске користи, услед чега жртве касније трпе последице у виду принудних наплата. Током 2024.

године, забележена су најмање два случаја у којима су на име жртава регистровани дугови у вредности од више десетина хиљада динара, настали услед злоупотребе докумената жртава приликом куповине мобилних телефона или коришћења телекомуникационих услуга.

Полицијски службеници су, у првом контакту са жртвама, пружали релевантне информације о њиховим правима и поступку који следи. У ПУ Зрењанин, жртве су усмено упознате са правима у предистражном поступку и уручене су им информативне брошуре. Сличан приступ примењиван је и у другим управама, а као пример добре праксе истиче се поступање ПУ Крагујевац, где је са жртвом остварена редовна комуникација и правовремено је обавештавана о току поступка.

У ПУ Пирот, правна помоћ је координисана у оквиру конференције случаја, док је у другим управама правна подршка најчешће пружана уз посредовање Центра за заштиту жртава трговине људима.

6.3.4 Подршка жртвама у области здравствене заштите и психолошке помоћи

У погледу здравствене заштите жртава и претпостављених жртава трговине људима, Центар предузима активности које подразумевају помоћ у остваривању права на здравствено осигурање, заказивање лекарских прегледа и интервенција, набавку лекова, организовање превоза и пратње приликом одласка код лекара.

Подршка у превазилажењу трауме врши се кроз саветодавни рад стручних радника Центра, као и кроз психотерапијске услуге, које обезбеђује директно Центар или друге организације, установе и удружења.

Центар наглашава да нема могућност да ангажује психотерапеута, а то је потреба већине жртава. Удружења понекада имају средства за то, али у она ограничена и немају све жртве могућност да те услуге користе, тако да већина остаје без ње.

Психотерапијску подршку корисницима Центар је обезбеђивао уз подршку удружења Астре, Атине и Индиго. Ипак, ниједно од тих удружења нема довољно капацитета да обезбеди адекватну психотерапију за све жртве које имају потребу за тиме. Нарочито, јер је период опоравка од ове врсте трауме дуг и сложен и важно је да постоји континуитет у психотерапијском раду.

Такође, Центар наглашава да је обезбеђивање психијатријске помоћи за децу такође изазовно, јер у појединим градовима уопште нема дечијих психијатара. Деца са психичким проблемима смештају се у установе социјалне заштите, у којима особље није обучено да им пружи потребну подршку. Дешава се да деца ни након покушаја суицида не буду хоспитализована, већ након прегледа буду враћена у установу социјалне заштите, где се запослени не осећају компетентно да реагују у таквим ситуацијама.

6.3.5 Изазови у обезбеђивању адекватног смештаја жртава трговине људима

Обезбеђивање смештаја најчешће се врши смештајем у Прихваталиште Центра за заштиту жртава трговине људима или у друге установе социјалне заштите. Најчешће жртве користе услуге смештаја у Прихваталиште Центра, услугу становања уз подршку коју пружа удружење Атина, а нешто ређе у сигурне куће, домове за децу без родитељског старања и

хранитељске породице. Обезбеђивање смештаја је и у овом извештајном периоду био један од најизазовнијих задатака будући да су капацитети недовољни и неодговарајући, а за многе категорије, као што су мушкарци и деца не постоје специјализовани смештаји.

Центар за заштиту жртава трговине људима указује на озбиљне потешкоће са којима се центри за социјални рад суочавају приликом смештаја деце жртава трговине људима. У претходне две године забележен је велики број случајева у којима су захтеви центара за социјални рад били одбијени од стране установа за смештај деце. У чак седам случајева, захтеви су одбијени у преко десет установа, укључујући домове за децу и центре за породични смештај. Оваква пракса указује на системски проблем у приступу адекватној заштити, посебно у најосетљивијим случајевима.

Упркос овим изазовима у ширем систему, Центар за заштиту жртава трговине људима је током 2024. године поступао у складу са својом улогом као крајња линија подршке и заштите и ниједан захтев за смештај у Прихватилиште није био одбијен.

Центар наводи да према правилима струке и принципима деинституционализације, деца би требало да се смештају у средине најсличније породичним, међутим хранитељских породица у Србији нема довољно, а многи хранитељи не желе да приме децу жртве трговине људима, јер сматрају да нису компетентни да им помогну. Према информацијама Центра, хранитељи углавном немају довољно вештина за рад са децом која су доживела овако комплексну трауму и немају одговарајућу стручну подршку за то. Са друге стране, смештај у установе је посебно стресан за децу која су већ трауматизована, а тамо нема могућности да се са њима ради по интензивном програму.

Посебно изражен изазов представља смештај деце са менталним тешкоћама. Иако су она формално у надлежности система социјалне заштите, установе које би требало да им пруже заштиту често нису у могућности да обезбеде неопходан интензитет подршке, што доводи до њиховог одбијања и додатне рањивости.

Највећи проблеми када је у питању заштита страних држављана јесте недостатак смештајних капацитета и тешкоће у остваривању загарантованих права. На пример, стране жртве имају право на привремени боравак у Србији, али неки од њих не успевају да га остваре, зато што немају могућност да пријаве адресу на којој бораве. Многи од њих живе као подстанари, а власници станова не желе да дају сагласност да се они пријаве на њиховој адреси. То им отежава и да остваре право на рад, право на здравствену заштиту, као и друга права.

6.3.6 Улога система социјалне и старатељске заштите у поступку заштите жртава

Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања препознаје као један од кључних изазова недостатак равномерне територијалне доступности услуга. Иако су јединице локалне самоуправе по Закону о социјалној заштити надлежне за обезбеђивање већег броја услуга, степен развијености тих услуга варира у значајној мери. Министарство је, у циљу превазилажења ових неједнакости, током 2024. године покренуло израду нових стандарда у области саветодавно-терапијских и социо-едукативних услуга.

У току године Покрајински завод за социјалну заштиту организовао је супервизијску подршку центрима за социјални рад на територији АП Војводине, као и стручне скупове посвећене заштити деце у раним браковима и поступању у случајевима трговине људима.

У току 2024. године, Центар за заштиту жртава трговине људима пружио је подршку за 537 особа, што је највећи број од оснивања установе. У овај број спадају жртве идентификоване у току те године (71), жртве које су идентификоване раније, али им је и даље потребна подршка (281) и особе које нису идентификоване као жртве, али је процењено да су у ризику (185).

У свим случајевима у којима је покренут поступак идентификације за малолетну особу, Центар је у заштиту укључивао орган старатељства. Надлежни центар за социјални рад се о томе обавештава одмах након покретања поступка. Центри за социјални рад су укључени у свим случајевима када су жртве биле малолетне.

За 13 деце идентификоване у извештајном периоду је обезбеђена старатељска заштита. У ситуацијама када су жртве пунолетне, оне саме одлучују о томе да ли ће центри за социјални рад бити ангажовани на пружању подршке. Разлози за одбијање подршке су обично страхови особа које живе у мањим местима да се не сазна шта им се догодило.

Подршка у породичном функционисању подразумева рад са породицама жртава који за циљ има да помогне њихово функционисање, поново интегрише жртву у породицу, мобилише њихов капацитете у сврху подршке жртви, ојача родитељске капацитете жртве или капацитете родитеља жртве, као и унапреди партнерске односе.

Обезбеђивање старатељске заштите је у домену органа старатељства, са којима Центар за заштиту жртава трговине људима уско сарађује и пружа им помоћ и подршку, као и координира њихову сарадњу са другим установама и организацијама. Када је претпостављена или идентификована жртва малолетна, обавезно се обавештава центар за социјални рад и заједно са њима правимо план заштите корисника.

Црвени крст Србије је током 2024. године подржавао жртве кроз обезбеђивање основних животних средстава (одећа, храна, средства за хигијену, пелене), као и обезбеђивање новчане помоћи за трошкове становања. Сарадња са Центром је била ефикасна, а реакције на упућене молбе биле су благовремене и оперативне.

6.3.7 Укључивање на тржиште рада

Центар указује да су, у току извештајног периода, релевантна удружења укључивала жртве у курсеве за радно оспособљавање и помагали им у писању биографија и пружали им психолошку подршку у тражењу посла.

Центар наглашава да још увек нема ефикасног програма укључивања жртава на тржиште рада, те би Центар и Национална служба за запошљавање (у даљем тексту НСЗ) би требало да унапреде сарадњу у овој области.

Центар има податке за 23 жртве које су на различите начине покушавале да се укључе на тржиште рада уз подршку Центра или других организација. Када је у питању НСЗ, Центар нема те податке, јер жртве трговине људима имају могућност да се са тим статусом пријаве за програме Националне службе за запошљавање, без било какве потврде или упута Центра.

У септембру 2024. године, представници Националне службе за запошљавање су, по позиву јавног тужиоца и групе за координацију и сарадњу, учествовала на састанку на тему економског оснаживања жртава трговине људима, на којем је договорена имплементација

постојећег модела подршке запошљавању жртава породичног насиља и на жртве трговине људима на територији града Београда.⁵⁰

Одређено је 85 представника НСЗ: 84 на нивоу 29 филијала и један координатор у оквиру Дирекције – Сектора за подршку запошљавању. Они би, по позиву надлежног тужилаштва и група за координацију, учествовали на састанцима ради пружања подршке жртвама. Посебно је одређено 15 представника филијала у граду Београду који ће се, по потреби, бавити и жртвама трговине људима. Током извештајног периода, НСЗ није добила позив за економско оснаживање жртава трговине људима од надлежних институција.

НСЗ пружа свеобухватну подршку незапосленим лицима кроз мере активне политике запошљавања, саветовање, посредовање, информисање и субвенције. Услуге се прилагођавају индивидуалним потребама лица и стању на тржишту рада.

НСЗ је, у извештајном периоду, предузела активности у области социјалне и економске реинтеграције жртава трговине људима. На евиденцију НСЗ пријављено је до шест лица са евидентираним статусом жртве трговине људима. Са овим лицима обављено је укупно осам индивидуалних разговора и израђено исто толико процена њихове запошљивости, на основу којих је сачињено осам индивидуалних планова запошљавања.

Три лица су укључена у мере активне политике запошљавања, и то кроз едукативне и информативно-саветодавне услуге, као и путем субвенције за самозапошљавање. Укупно је евидентирано девет случајева запошљавања жртава трговине људима, од чега осам чине жене. Једно лице је успешно користило меру субвенционисаног самозапошљавања.

6.4 Прихватилиште за жртве трговине људима

Представници Националног известиоца посетили су Прихватилиште за жртве трговине људима⁵¹ и у овом извештајном периоду. У тренутку посете, услугу смештаја користило је пет корисница. Од пет корисница, на смештају три су идентификоване као жртве трговине људима, и то две кроз принуду на просјачење и једна као сексуална експлоатација. За две кориснице на смештају поступак идентификације био је још увек у току, а у питању је била сумња на сексуалну експлоатацију. Четири кориснице су пунолетне, док је једна малолетна. Такође, од пет корисница четири су држављанке Републике Србије, док је једна држављанка Савезне Републике Бразил. Све кориснице су експлоатисане на територији Републике Србије, осим једне која је експлоатисана на територији Републике Хрватске.

Прихватилиште ради по јединственом систему подршке жртвама код којих постоји висок степен различитих ризика. Корисницама се пружа услуга уз интензивни програм подршке, који подразумева пролазак кроз три фазе у раду – фазу адаптације, фазу опоравка и фазу припреме за осамостаљивање. Према програму рада, свака фаза има свој циљ и подразумева велики број активности усмерених на њихову безбедност, опоравак и оснаживање и 24 – часовно присуство стручних радника, који су обучени, едуковани и сензитивисани за рад са особама које су преживеле трауматична искуства.

⁵⁰ У складу са Законом о спречавању насиља у породици, НСЗ је у обавези да се, по позиву јавног тужиоца и групе за координацију и сарадњу, одазове ради пружања подршке жртвама породичног насиља.

⁵¹ Прихватилиште је лиценцирано од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у фебруару 2022. године, на период од пет година.

Основни циљ услуге је опоравак жртава од искуства трауме изазване трговином људима, у мери која им омогућава преузимање одговорности и коришћење других услуга неопходних у процесу интеграције у заједницу, у сигурном и безбедном физичком и психолошком окружењу. Из тих разлога у Прихваталишту је вишеструки и висок ниво безбедности објекта: налази се на тајној адреси, има видео надзор који је повезан и са Полицијом и 24 часовно дежурство 7 дана у недељи. Начин рада и подршка која се обезбеђује корисницима усмерена је на осигурање њихове физичке безбедности и стицање елементарне психолошке сигурности, који су неопходни за њихов даљи опоравак. Услуга је привременог карактера и треба да омогући да након изласка из Прихваталишта жртва може да користи друге, мање рестриктивне услуге. Услуга се обезбеђује у складу са условима и стандардима утврђеним важећим законским и подзаконским актима који регулишу област пружања услуге у систему социјалне заштите и другим односним прописима. Корисницима који користе услугу смештаја у прихваталиште иста се пружа најдуже шест месеци, уз могућност продужавања на још шест месеци у складу са процењеним потребама, степеном трауматизације и потребама за осигурањем безбедности.

У току 2024. године услугу смештаја у Прихваталиште за жртве трговине људима укупно је користило 16 корисница, при чему је реализовано 13 смештаја. Ово је највећи број корисница у једној години, од његовог оснивања.

Од тих 16 корисница, четири су смештене у току претходне године и услугу наставиле да користе у току 2024. године, једна је у току године напустила услугу смештаја и поново смештена, а нових корисница услуге смештаја било је 12. Од укупног броја, мање од 18 година имало је 8 корисница (50%), од чега су три имале мање од 15 година (18,7%). Ни једна корисница није била смештена са децом, док су две кориснице које су смештене биле у другом стању. Услугу смештаја у Прихваталиште за жртве трговине људима користиле су две стране држављанке – једна држављанка Русије и једна држављанка Бразила, док су остале кориснице биле држављанке Републике Србије.

Категорија	Број	Кориснице млађе од 18 година	Кориснице старије од 18 година
Кориснице	16	8	8
Деца корисница на смештају	0	0	0
Укупно корисника	16		

Структура укупног броја корисника Прихваталишта у 2024. години

Врста експлоатације	До 18 година	Преко 18 година
Сексуална експлоатација	1	2
Принуда на просјачење	1	1
Принуда на брак	2	1
Принуда на вршење кривичних дела	/	/
Вишеструка експлоатација	/	2
Укупно	10	

Укупан број идентификованих жртава током смештаја, по облику експлоатације

Од 16 корисница које су користиле услугу смештаја у Прихваталишту за жртве трговине људима, 10 је идентификовано као жртве трговине људима, за једну је поступак идентификације до краја извештајног периода био још увек у току, док је за 5 корисница процењено да се у овом тренутку не могу идентификовати као жртве трговине људима, већ су у питању жртве неког другог кривичног дела. Од 10 идентификованих жртава, седам је експлоатисано на територији Републике Србије, док су три експлоатисане изван граница наше земље, и то једна на територији Републике Хрватске, друга Републике Црне Горе, док је трећа експлоатисана на територији Републике Италије.

Током 2024. године жртве трговине људима које су биле на смештају у Прихваталишту највећим делом биле су жртве сексуалне експлоатације (30%) и принуде на брак (30%), а затим принуде на просјачење (20%) и вишеструке експлоатације (20%). У 2024. години није било корисница са децом.

Све кориснице Прихваталишта добиле су потребне здравствене услуге, укључујући гинеколошке и психијатријске прегледе као основне, као и остале, у складу са својим стањима. Поједине кориснице су имале удружене психолошке сметње, а неке од њих су поред тога имале и озбиљне здравствене проблеме. Оне су редовно ишле на заказане психијатријске контроле и добијале су одговарајућу терапију која им је редовно давана у присуству запослених. Од укупног броја корисница њих 12 (75%) је навело да су у периоду експлоатације злоупотребљавале психоактивне супстанце.

Врста прегледа	Број прегледа
Преглед лекара опште праксе	128
Лабораторијска тестирања	36
Гинеколошки прегледи	18
Офтамолошки	2
Ортопед	8
Тестирање имунологија (anti HIV, anti HCV, HbsAg)	14
Психијатријски прегледи	41
Стоматолошка интервенција	40
Педијатријски преглед	16
Хоспитализација	2
Интервенције службе хитне помоћи	3
Тестирање ПСР тестом на Ковид-19	1
Гинеколошко-акушерска клиника Народни фронт	13
Хирург	2
Интерниста	5
Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“	17
Укупно	346

Пружана медицинска помоћ и број специјалистичких прегледа у Прихватилишту

Према информацијама Центра, осам жртава је имала претходно искуство злоупотребе психоактивних супстанци. Током боравка у Прихватилишту нико од њих није користио психоактивне супстанце, захваљујући процедурама које се спроводе, а које за циљ имају спречавање уношења ових супстанци у просторије Центра.

За све кориснице које су имале проблем са болестима зависности обезбеђен је третман у сарадњи са психијатрима. Ипак, треба поменути да неке од корисница нису прихватиле да дођу у Прихватилиште, управо због тога што су процениле да не могу да издрже без наркотика.

Сарадња са полицијом је на високом нивоу. Прихватилиште има сигурносне камере и паник-тастере који су повезани са полицијом.

Осим тога, користе се и сигурносна врата, а кориснице током боравка учествују у радионицама на тему безбедности и упознају се на само са безбедносним процедурама у Прихватилишту, већ уче и како да чувају своју безбедност и након изласка из установе.

Подршка за учешће у истражним и правосудним поступцима (припрема за давање изјава, присуство давању изјава, обезбеђивање пратње и превоза) је пружена за 83 особе⁵².

У току године 11 корисница је напустило Прихватилиште, а пет наставило да користи услугу.

У току 2024. године Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је повећало буџет Центра, што је олакшало функционисање Прихватилишта.

У току 2024. године настављено је са адаптацијом просторија Прихватилишта, како би кориснице имале што боље услове током коришћења услуге смештаја. Захваљујући финансијским средствима добијених од надлежног Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања урађено је доста на реконструкцији и адаптацији Прихватилишта, чиме су решени неки од проблема са којима се суочавају од оснивања. Спроведени су радови на реконструкцији дотрајалих и неисправних електричних инсталација. Поред радова на електричним инсталацијама, уграђена је и потпуно нова опрема за грејање са топлотном пумпом, чиме су обезбеђени оптимални услови за боравак корисница, посебно узимајући у обзир да се оне често смештају са малом децом. Тиме је повећана енергетска ефикасност и обезбеђена минимална потрошња електричне енергије током целе године.

Захваљујући подршци надлежног Министарства, обезбеђена је и техничка опрема и намештај за опремање скрин собе. Ова инвестиција је посебно значајна, јер ће кориснице Прихватилишта у будуће моћи да дају исказ у условима у којима се осећају сигурно и безбедно уз адекватну психолошку подршку стручних радника са којима имају развијен однос поверења.

Настављена је успешна сарадња Банком хране Војводине која је свакодневно донирала велике количине свежег воћа и поврћа, чиме су успели да уштеде иначе ограничена буџетска средства за храну које Прихватилиште има. Кориснице Прихватилишта су и ове године добиле пакете од Фондације Принцезе Катарине који су се састојали од гардеробе, обуће и играчака.

Потписан је меморандум о сарадњи са Клиником за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ и успостављена је успешна сарадња која је из перспективе Прихватилишта јако значајна из много разлога. Наиме, кориснице Прихватилишта због преживљене трауме често имају бројне психолошке последице, или су их менталне тешкоће које већ имају учиниле рањивим да постану жртве трговине људима. Захваљујући успешној сарадњи са овом здравственом установом, Центар је током извештајног периода имао поузданог и доступног партнера у кризним ситуацијама, нарочито када је било неопходно хитно здравствено збрињавање малолетних корисница које су смештене у Прихватилишту. Ова сарадња представља кључни аспект у обезбеђивању брзе и адекватне здравствене заштите жртава трговине људима.

⁵² Ово подразумева различите врсте подршке, међу којима могу бити: психолошка припрема, информисање, ангажовање адвоката, посредовање у комуникацији са државним органима, организација сведочења и давања изјаве заједно са полицијом и правосудним органима, обезбеђивање превоза, присуство давању изјава и сведочењу.

6.5 Сарадња и подизање стручних капацитета за прелиминарну идентификацију и рад са жртвама трговине људима

6.5.1 Сарадња у поступку идентификације жртава

Током извештајног периода, КИРС је остварио контакт са осам пунолетних мушкараца за које је Центар за заштиту жртава трговине људима обавестио КИРС о сумњи на трговину људима у сврху радне експлоатације. Два лица су држављани Нигерије, а шест из Бурундија. Сви су у том периоду боравили у Центру за азил у Обреновцу. Два лица су идентификована од стране Центра за заштиту жртава трговине људима као жртве трговине људима, док преосталих шест нису идентификовани као жртве трговине људима, али је потврђено кршење њихових радних права.

У складу са Законом о азилу и привременој заштити, КИРС континуирано спроводи активности идентификације лица којима се обезбеђују пријемне гаранције. У циљу стандардизације поступања, у свим центрима се примењује алат за идентификацију рањивости који је развила Агенција Европске уније за азил. Наведени алат садржи 47 индикатора специфичних за жртве трговине људима.

Прелиминарна идентификација врши се већ приликом пријема лица у центре, а добијени подаци се уносе у личне досијее тражилаца азила. Запослени у центрима су обучени за спровођење скрининга у свакодневној комуникацији са корисницима, а у поступке идентификације укључена су и удружења која посећују центре. У оквиру превентивних активности, организују се едукативне радионице о ризицима трговине људима.

У извештајном периоду није било случајева које су директно пријавили запослени у центрима. Као главни изазов у поступку идентификације истиче се кратко трајање боравка (у просеку 14 дана), што отежава успостављање односа поверења са претпостављеним жртвама. Додатни изазов представља ограничен број преводилаца за ретке језике.

Сва лица која су прелиминарно идентификована као жртве трговине људима добила су одговарајућу помоћ и подршку у сарадњи са Центром за заштиту жртава. Обезбеђени су им посебан смештај, процесне гаранције, здравствена заштита, психосоцијална подршка, као и укљученост у образовне и окупационе активности. Бесплатна правна помоћ и преводње обезбеђују се у сарадњи са удружењима са којима КИРС има потписане меморандуме о сарадњи.

У сарадњи са удружењем Атина, три лица из Центра у Крњачи су, ради заштите, премештена у њихове смештајне капацитете.

У области едукације, током 2024. године организоване су обуке за запослене, у којима је 57 запослених похађало три обуке на тему препознавања претпостављених жртава трговине људима. Такође, 35 запослених је прошло обуку „Примена индикатора за прелиминарну идентификацију“, у сарадњи са Центром за заштиту жртава, 21 је похађало обуку „Идентификација рањивих категорија и основна подршка“ коју је реализовала Агенција Европске уније за азил, а један запослени учествовао је у обуци „Малолетници без пратње у поступку азила“.

У току 2024. године, у центрима под управом КИРС боравило је укупно 19.483 лица. Просечно трајање боравка било је 14 дана. Смештајни капацитети опремљени су у складу са стандардима Европске уније за азил и омогућавају и дужи боравак. Недовољан број

преводилица решава се у сарадњи са агенцијама Уједињених нација и специјализованим удружењима.

У сарадњи са Међународном организацијом за миграције (ИОМ) и уз подршку Стејт департмента, реализоване су обуке на тему примене индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, којима је присуствовало 200 запослених у систему социјалне заштите и у КИРС-у.

Посебна пажња посвећена је едукацији актера који долазе у контакт са мигрантском популацијом, па су у сарадњи са UNHCR-ом организоване обуке о препознавању трговине људима међу мигрантима и избеглицама, уз учешће представника међународних и домаћих организација.

У сарадњи са Министарством просвете и Саветом Европе реализована је обука намењена просветним радницима, усмерена на идентификацију ученика који се могу наћи у ситуацији ризика од трговине људима.

Црвени крст Србије је организовао више обука на тему препознавања случајева трговине људима и пружања подршке жртвама, намењених волонтерима и сарадницима.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања организовало је обуку за употребу мобилне апликације која служи као алат у процесу идентификације жртава.

Министарство унутрашњих послова реализовало је обуке намењене припадницима Управе граничне полиције и другим полицијским службеницима, са циљем унапређења знања у области откривања, спречавања и сузбијања трговине људима.

Представници Центра за заштиту жртава трговине људима учествовали су и у изradi онлајн обуке за просветне раднике, посвећене употреби индикатора за прелиминарну идентификацију и пријављивање случајева експлоатације деце. Обука је израђена у сарадњи са Министарством просвете и доступна је свим просветним радницима у Републици Србији.

6.5.1.1 Пример активности Локалног тима за борбу против трговине људима у Крагујевцу

Локални тим за борбу против трговине људима у Крагујевцу⁵³ препознат је као један од најефикаснијих у Републици Србији. У септембру 2022. године формиран и посебан Мобилни тим за превенцију просјачења и малолетничких бракова као превентивни механизам у спречавању трговине људима.

У току извештајног периода, Локални тим учествовао је у више случајева у којима је постојала сумња или је идентификована жртва трговине људима.

У извештајном периоду, евидентиран је случај једне пунолетне жртве трговине људима у циљу сексуалне експлоатације која је самостално поднела пријаву у просторијама ПУ Крагујевац, након чега је од стране Центра за заштиту жртава трговине људима идентификована као жртва. Полицијски службеници су у конкретном случају поступили

⁵³ Локални тим за борбу против трговине људима у Крагујевцу функционише као стално радно тело Градског већа, формирано 23. јула 2024. године. У његов састав улазе представници ПУ Крагујевац, Центра за социјални рад „Солидарност“, Центра за развој услуга социјалне заштите, Вишег јавног тужилаштва, НСЗ, Црвеног крста, здравствених установа, као и представници удружења.

по пријави грађана, одмах лишили слободе учиниоце и у сарадњи са Центром проценили да није неопходан посебан смештај.

Такође, поступало се у случају малолетног лица за које је постојала сумња на принудни брак у иностранству. Центар за социјални рад није успоставио директан контакт са жртвом (која се налазила у иностранству), али је поступао по информацијама добијеним од Управе за међународну оперативну полицијску сарадњу и сарађивао са другим институцијама у прикупљању информација и саслушању чланова породице.

Идентификованим и претпостављеним жртвама трговине људима обезбеђене су различите врсте подршке. Центар за социјални рад је у сарадњи са Саветовалиштем за брак и породицу пружао психосоцијалну подршку, припрему за саслушање у судским поступцима, као и оснаживање личних капацитета. У једном случају, пунолетно лице за које се сумњало да је жртва трговине људима у циљу радне експлоатације било је обухваћено саветодавним третманом и укључено у план подршке.

Жртви трговине људима је, након идентификације, омогућено додатно образовање и упућивање на тржиште рада, као и коришћење услуга народне кухиње и социјалне помоћи до тренутка финансијске самосталности.

И поред активног ангажовања, Локални тим у Крагујевцу се суочава са бројним изазовима, укључујући недостатак јасног законског оквира који би регулисао улогу и надлежности локалних тимова, ограничене финансијске ресурсе за превенцију, обуке и подршку жртвама, потребу за континуираном едукацијом свих актера, ограничене капацитете за смештај и рехабилитацију, недостатак знања и свести у другим јавним институцијама у вези са индикаторима трговине људима, нарочито у случајевима некомерцијалне експлоатације.

6.5.2 Активности полиције и правосудних органа у идентификацији и заштити жртава

У извештајном периоду, Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима наставила је са остваривањем интеринституционалне сарадње у складу са Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима.

Сарадња се одвијала и у оквиру конкретних случајева, укључујући подршку при обезбеђивању смештаја за три држављанина Индије у поступку формалне идентификације, у сарадњи са Центром и КИРС-ом. Утврђено је да наведена лица нису жртве трговине људима.

Посебан облик сарадње остварен је у предметима добровољног повратка жртава у иностранство или из иностранства у Републику Србију. У осам оваквих случајева, Канцеларија је спроводила комуникацију и најаву повратка жртава Управи граничне полиције, како би се обезбедио безбедан прелазак границе и спречило потенцијално излагање ризику током транспорта.

Током међународне акције усмерене на сузбијање трговине људима, идентификоване су и две држављанке Колумбије, код којих су уочени индикатори експлоатације. Будући да су експлоататори били предмет истраге у другој држави, прикупљене информације су прослеђене Центру ради спровођења поступка формалне идентификације.

У конкретном случају трговине људима на територији Србије, три држављанина Републике Србије идентификована су као оштећена, а против осам држављана Србије поднета је кривична пријава. Након достављања пријава Центру за заштиту жртава трговине људима, оштећени су формално идентификовани као жртве. Одељење је, укупно, Центру пријавило девет претпостављених жртава трговине људима у току 2024. године.

У складу са обавезним упутством о поступању полицијских службеника у случајевима трговине људима, службеници Одељења су приликом првог контакта са претпостављеним жртвама пружали информације о њиховим правима у фази предистражног поступка. Претпостављене жртве су обавештене и о доступним видовима подршке и услугама које могу користити. Уручена им је и информативна брошура са релевантним подацима, у складу са прописаним стандардима информисања.

Канцеларија за азил сарађује са Центром за заштиту жртава трговине људима, када у поступку утврђивања права на азил посумња да је тражилац азила жртва трговине људима (пријављује Центру) или је тражилац азила претходно од стране Центра већ идентификован као жртва трговине људима.

У подручним полицијским управама приликом доношења решења којим се странцу одобрава привремени боравак по основу претпостављене жртве трговине људима или жртве трговине људима, обавезно се прибавља налаз и мишљење Центра за заштиту жртава трговине људима.

Током извештајног периода, више полицијских управа у Републици Србији остварило је директан контакт са жртвама и претпостављеним жртвама трговине људима, чиме је инициран поступак прелиминарне идентификације и сарадње са Центром за заштиту жртава. Укупно је идентификовано више случајева у којима су жртве саме приступиле полицији ради пријављивања извршиоца (нпр. ПУ Бор и ПУ Крагујевац).

У Полицијској управи Бор, од три претпостављене жртве, две су званично идентификоване као жртве трговине људима. У ПУ Крагујевац, жртва је поднела пријаву, искористивши одсуство извршиоца, након чега је поступање спроведено у сарадњи са надлежним тужилаштвом и Центром, који је извршио формалну идентификацију.

ПУ Пирот је, у сарадњи са хранитељем и представником Центра, успешно идентификовала једну жртву малолетног узраста, при чему је постигнута пуна сарадња свих актера.

У Полицијској управи Јагодина, упркос томе што није било званично идентификованих жртава, пријављена су четири случаја. ПУ Ниш је пријавила два случаја, без забележених хитних интервенција. ПУ Нови Сад је пријавила четири претпостављене жртве, од којих су три формално идентификоване, уз спровођење хитних интервенција у сва три случаја.

Све полицијске управе су сарађивале са Центром за заштиту жртава, као и са другим релевантним институцијама – Центрима за социјални рад, тужилаштвима и здравственим установама. У ПУ Нови Сад, сарадња је редовна и обухвата и Канцеларију за координацију активности у борби против трговине људима.

Међутим, већина управа је указала на недостатак стручних обука за полицијске службенике, нарочито у области рада са жртвама и прелиминарне идентификације (Јагодина, Ниш, Пирот). У ПУ Ниш спроведене су едукативне активности за просветне раднике и родитеље у оквиру превентивног програма „Заједно и безбедно кроз

детењство“. У ПУ Пирот, службеници су присуствовали обуци о правима детета, у организацији Правосудне академије.

Као даљи приоритети, наведена је потреба за додатном техничком опремом (камере, фотоапарати – ПУ Нови Сад) и унапређењем капацитета за дигиталне истраге (ПУ Ниш).

Више јавно тужилаштво у Београду је, током извештајног периода, остваривало контакт са жртвама и претпостављеним жртвама трговине људима. Често је први контакт са жртвом остваривала Служба за подршку жртвама и сведоцима родно заснованог насиља, и то пре свега кроз: разговор са жртвом, упознавање са њеним правима и обавезама у кривичном поступку, објашњење статуса и положаја у поступку.

Поред тога, са жртвама је у фази предистражног поступка обављан разговор у својству грађанина, као и разговори са другим лицима, укључујући запослене у државним органима, центрима за социјални рад, као и са стручњацима из области психологије и психијатрије, у складу са чланом 26. Закона о спречавању насиља у породици и механизмом координације са јавним тужиоцима.

Тужилаштво пружа подршку жртвама током целог поступка, а у циљу њихове заштите сарађује са полицијом и координише са жртвом, посебно у случајевима у којима постоји осећај угрожености. У таквим ситуацијама могу се предузети мере обавештавања надлежних органа.

У погледу приступа бесплатној правној помоћи, жртве се упућују на удружења која ангажују адвокате да пруже адекватну и стручну подршку. Разговор са жртвама о њиховим правима је обавезан део приступа, укључујући детаљна објашњења њиховог процесног статуса и могућности.

Иако Више јавно тужилаштво у Београду није превентивни орган, уложени су напори да се подигне свест јавности о значају борбе против трговине људима. Пре свега, кроз разговоре са другим релевантним субјектима, учешће у медијским гостовањима и телевизијским емисијама, интензивном сарадњом са Управом криминалистичке полиције (УКП), Одељењем за борбу против трговине људима (Одељење 3 СББОК), Центром за заштиту жртава трговине људима. Ови актери препознати су као кључни носиоци активности у области борбе против трговине људима, а сарадња са њима оцењује се као континуирана и конструктивна.

Више јавно тужилаштво у Новом Саду је Центар благовремено обавештавало о свим покренутим поступцима, као и о терминима заказаних испитивања жртава којима је додељен статус посебно осетљивог сведока. Са друге стране, Центру су на захтев достављане информације о току и исходима поступака. Сарадња са Центром за заштиту жртава трговине људима одвијала се несметано и обухватала је обострано редовно информисање.

Када је реч о идентификацији жртава трговине људима, јавни тужилац као руководилац поступка био је свакодневно информисан од стране полиције о актуелним догађајима, те је по пријему информација које упућују на постојање основа сумње одмах обавештавао Одељење за сузбијање трговине људима и кријумчарење људи, уз давање налога за предузимање додатних провера.

Жртве су о својим правима у кривичном поступку биле обавештаване и писмено (приликом слања позива), и усмено, непосредно пре испитивања. Све жртве су у току истраге долазиле

у пратњи стручних радника Центра за заштиту жртава трговине људима, који су, такође, пружали информације и психосоцијалну подршку. Поред осталог, жртве су биле информисане и о праву на накнаду штете у оквиру кривичног поступка.

У области превенције трговине људима, Више јавно тужилаштво у Новом Саду је активно учествовало у раду Локалног тима за борбу против трговине људима, посредством свог овлашћеног представника. Ово учешће је допринело унапређењу локалне координације и размене информација у циљу правовремене идентификације ризика и заштите претпостављених жртава.

Више јавно тужилаштво у Зајечару је током извештајног периода остваривало контакт са жртвама и претпостављеним жртвама трговине људима преко овлашћених службених лица Полицијских управа. Одмах по сазнању о могућем случају трговине људима, успостављана је хитна сарадња са овлашћеним службеним лицима ради предузимања потребних радњи. Општењени кривичним делом били су упознати са својим правима и то пре свега путем штампаних публикација које обезбеђује Служба за подршку жртвама и сведоцима кривичних дела.

Сва лица са којима је Више јавно тужилаштво у Зајечару дошло у контакт у својству жртава или претпостављених жртава била су упозната са правима која им припадају као оштећенима. У конкретним случајевима, жртвама није било потребно обезбеђивати додатне мере безбедности, јер су изразиле намеру да напусте територију Републике Србије. Пре свог одласка, добиле су све неопходне информације и биле су упознате са процедуром и својим правима у оквиру кривичног поступка.

Током рада на овим предметима, остварена је и сарадња са Центром за заштиту жртава трговине људима.

Иако није било формално идентификованих жртава у раду прекршајних судова, у више наврата су поступајуће судије, на основу субјективне процене, указивале на могућност да су поједина лица претпостављене жртве. У тим случајевима, лицима је пружена информација о њиховим правима и механизмима заштите, укључујући могућност обраћања Центру за заштиту жртава трговине људима. Међутим, та лица нису желела даљу сарадњу у том смеру, нити су желела да се те околности уносе у записник.

Судије прекршајних судова су у току поступака, посебно у предметима који се односе на јавни ред и мир, Закон о странцима и Закон о спречавању насиља у породици, у више наврата имале контакт са особама за које је постојала основана сумња да су претпостављене жртве трговине људима. Иако су ове особе биле информисане о својим правима, могућностима пружања правне и институционалне помоћи, као и механизмима заштите, нису исказале интересовање да се поступа у том смеру. У свим таквим случајевима, поступајући судија би указао на могућност контактирања Центра за заштиту жртава трговине људима и обезбедио правну информацију.

Прекршајни суд у Београду је, током извештајног периода, активно учествовао у више радионица, семинара и обука посвећених теми трговине људима, како у својству полазника, тако и као предавач. Суд је сарађивао са надлежним државним органима и релевантним удружењима⁵⁴, посебно кроз припрему Нацрта закона о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава.

⁵⁴ Атина, Астра и Група 484

Узимајући у обзир се и на специфичну улогу прекршајних судова у поступању према страним држављанима који се, у предметима по Закону о странцима и Закону о запошљавању странаца, појављују као окривљени, иако постоји бојазан да су жртве радне експлоатације. У таквим ситуацијама, судије су пружале правну помоћ у виду савета о правима и процедурама за регулисање боравка и радног статуса у Републици Србији, с обзиром да често послодавци то не чине.

6.5.3 Образовни систем у поступку идентификације и заштите жртава

У току 2024. године, из система образовања упућене су три пријаве Центру од стране запослених у школама. Једна пријава је одбачена, јер је утврђено да се не ради о трговини људима, већ о другом облику занемаривања и злостављања детета. У том случају успостављена је сарадња између Центра и запослених у школи. Запослени у Центру су пружили саветодавну подршку, организована је конференција случаја и успостављена је комуникација између запослених у школи и система социјалне заштите.

У другом случају, Центар је проценио да је реч о трговини људима, док је у трећем случају поступак био у току до краја извештајног периода. Почетком 2025. године, Центру и систему образовања упућена је једна пријава на којој заједно раде запослени у Центру и у школи.

Поред упућених пријава, Центар је забележио и 13 консултативних позива које су му упутили запослени у школама. Наведени подаци, као и подаци из претходних годишњих извештаја Центра за заштиту жртава трговине људима, показују да се број консултативних позива и број пријава из система образовања благо повећава.

Имајући у виду број идентификоване деце у претходној години, свакако се указује да је неопходно наставити са активностима у области заштите жртава трговине људима.

Према препоруци Заштитника грађана, организују се конференције случаја на које се позивају запослени у школама. У девет случајева током прошле године успостављена је сарадња са школом. Посебну подршку систему образовања Центар је пружио у три ситуације укључивања одраслих у образовни процес.

На основу додатне анализе података Центра за заштиту жртава трговине људима, од укупног броја идентификоване деце као жртава трговине људима у 2024. години (25 идентификоване деце), једна трећина није била укључена у образовни систем, односно нису похађали школу. Петоро идентификоване деце било је основношколског узраста, али нису похађали школу, а шесторо је било средњошколског узраста који нису ни уписали средњу школу.

Имајући у виду наведене податке, систем образовања није имао прилику да ову децу идентификује као претпостављене жртве трговине људима. Такође, наведени подаци указују на додатне потешкоће у пружању помоћи и подршке деци која су напустила образовни процес и у њиховом поновном укључивању, посебно у основну школу која је обавезна.

Стога су запослени у обавези да у складу са процедурама реагују и, у зависности од природе уочених потешкоћа, укључе и обавесте спољну мрежу заштите – пре свега систем социјалне и здравствене заштите и полицију.

Број директних пријава из установа образовања је у благом порасту током последњих неколико година, од када су ревидирани индикатори и откако Министарство просвете континуирано реализује обуке за запослене у школама.

Током 2024. године израђене су две нове обуке намењене ученицима и родитељима, које се односе на тему трговине људима, њену превенцију и поступање у ситуацијама сумње или сазнања о трговини људима. Обуке су израђене у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима, са циљем подизања нивоа свести о сложености феномена трговине људима, његовим облицима, факторима ризика и начинима заштите.

Обука за ученике под називом „Трговина људима: превенција, препознавање, пријава и подршка“ похађало је 365 ученика, док је обуку за родитеље похађало њих 3.318. Обуку за запослене, под називом „Улога установа образовања и васпитања у борби против трговине људима“, која је креирана током 2023. године, у извештајном периоду је похађало 2.064 запослених.

Министарство просвете наглашава неопходност ефикасније међусекторске размене података и усклађеног реаговања свих релевантних система. Посебно је важно да, у ситуацијама када установа образовања и васпитања поднесе пријаву или обавести надлежни орган – било да је реч о систему социјалне или здравствене заштите, полицији или другом органу – добије повратну информацију о даљем току поступања и предузетим мерама.

Овакав вид повратне комуникације од суштинског је значаја за планирање и обезбеђивање свеобухватне и континуиране подршке детету, односно ученику који је претрпео неки облик насиља или је идентификован као жртва трговине људима.

6.5.4 Улога релевантних удружења у идентификацији и подршци жртвама

У току извештајног периода удружење Атина⁵⁵ пружио је подршку за укупно 134 жртве трговине људима, 117 жена и 17 мушкараца. Од наведеног броја, 75 су жртве сексуалне експлоатације, 16 жртве принудног брака, 15 жртве радне експлоатације, 16 жртве принудног просјачења, шест жртве принуде на извршење кривичних дела и шест жртава вишеструке експлоатације. Од укупног броја жртава трговине људима, 115 су држављани Републике Србије, док су 19 страни држављани.

Удружење Атина је Центру за заштиту жртава трговине људима у 2024. години упутила 15 пријава на основу којих је идентификовано осам жртава трговине људима. Од тог броја идентификовано је седам страних држављана и једна домаћа држављанка. Од седам страних држављана, три су жене из Нигерије, два мушкарца из Нигерије, једна жена из Конга, једна жена из Камеруна. Држављанка Републике Србије је експлоатисана у Хрватској, и ради се случају принуде на просјачење.

Удружење Атина истиче да, када је реч о поступку идентификације, и даље су изазови неефикасна реакција и проток времена од пријема пријаве до првог идентификационог

⁵⁵ Основна делатност Удружења тиче се заштите, пружања помоћи, подршке, услуга жртвама трговине људима. Подршка се одвија кроз Програм свеобухватног социјалног укључивања, који подразумева пет програмских целина: Становање уз подршку, Тим подршке на терену, Реинтеграциони центар, Економско оснаживање и Психолошко Саветовалиште. Сам рад са појединачним корисницама одвија се кроз вођење случаја, који подразумева 12 тачака интеграције, кључне области од значаја за опоравак жртава трговине људима.

разговора. Како се наводи, из тог разлога сваке године је више пријава по којима није дошло до идентификације, јер су жртве у међувремену напустиле Републику Србију. Посебан изазов је што не долази до идентификације жртава радне експлоатације и што у случајевима радне експлоатације нема процесуирања у односу на фирме, односно правна лица.

Током 2024. године једном недељно Атина је одржавала радионице у Центру за азил Крњача, Транзитно-прихватним центрима Димитровград и Бујановац. У Центру за азил у Крњачи удружење Атина одржало је 44 информативно-едукативне радионице, док су у Прихватно транзитном центру у Бујановцу одржане 48 информативно-едукативне радионице за жене и девојчице из мигрантске и избегличке популације, а пет активности спроведено је у Прихватно транзитном центру у Димитровграду. У Реинтеграционом центру одржано је 47 информативно-едукативне радионица. Конкретније, одржано је 144 радионице, и на њима је присуствовало укупно 410 жена и девојчица. Највећи број жена је из Сирије, Турске, Авганистана, Ирана и Бурундија.

Удружење Атина пружа услугу сигурног смештаја за жртве трговине људима, и води лиценцирану услугу становање уз подршку⁵⁶. Услуга је до краја извештајног периода још увек била у процесу релиценцирања.

У току 2024. године, у склопу психолошког Саветовалишта⁵⁷ одржано је укупно 510 сеанси, и највећи број сеанси је спроведен уживо, међутим континуирано постоји опција и онлајн сеанси, за жене које не користе услугу смештаја или не живе у Београду.

Психолошка подршка кроз психолошко Саветовалиште, у извештајном периоду пружена је за укупно 55 жртава трговине људима, а што се тиче самих сесија, највећи број био је усмерен на превазилажење трауматског искуства, посебно код новоупућених корисница, како на услугу смештаја тако и на Реинтеграциони центар. Радило се на темама партнерских, породичних односа као и препознавања различитих ризика од насиља.

Што се тиче психосоцијалне подршке и саветовања од стране социјалних радница, водитељки случаја, у извештајном периоду реализовано је укупно 897 услуга, и пружена је подршка за укупно 158 корисника жртава трговине људима, од чега је само у овој години на ове услуге Атине упућено 52 корисника.

У току периода извештавања, у програм економског оснаживања удружења Атина била је укључена укупно 71 жена жртава трговине људима, за коју је реализовано 447 услуга, у склопу овог програма.⁵⁸ Од поменутог броја корисница у програму економског

⁵⁶ Услуга је лиценцирана 2018. године и пружа се жртвама трговине људима у поступку идентификације, претпостављеним жртвама где постоји сумња да се ради о жртвама трговине људима, уколико су навршиле 15 година живота, и потребни су им безбедан смештај и подршка.

⁵⁷ Корисници су током 2024. године имали прилику да добију психосоцијалну подршку и саветовање и ове услуге су доступне 24 часа током целе недеље у просторијама Саветовалишта Атине, Становања уз подршку, на терену, али и за све оне који су желели онлајн путем. Рад са корисницама/има је подразумевао саветовање, интервенције у кризи, а у неким случајевима и психотерапију. Психолошкиња је била задужена за групна или појединачна саветовања и психолошке радионице. Током периода ванредног стања уведена је опција онлајн саветовања која је наставила да постоји и након укидања ванредног стања јер се показало да постоји велика потреба за тим због корисница које су ван Београда.

⁵⁸ Те услуге обухватају помоћ приликом припреме за излазак на тржиште рада, проналазак потенцијалних послова, аплицирање на понуде за послове, израду пословне биографије, информисање из области радних права, припрему за одлазак на интервју за посао, као и друге облике подршке са циљем проналазак и задржавања жељеног посла.

оснаживања, у тренутку достављања података Националном известиоцу 37 жена је радно ангажовано. Од 10 жена које користе или су у претходном периоду користиле услугу становање уз подршку, њих седам је радно ангажовано, и ово представља посебан успех програма економског оснаживања за жртве трговине људима. Додатно, у склопу социјалног предузећа удружења Атина, Багел Бејгла, у извештајном периоду одржано је седам блокова обука које је прошло укупно 35 жена. Од тог броја, њих 11 је пронашло посао у индустрији припреме хране, након што су завршиле курс и добиле сертификат. Даље, током 2024. године одржане су и две обуке у хотелу Меркур са којим Атина има потписан Меморандум о сарадњи. Обуке су подразумевале припрему за разговор са послодавцем приликом аплицирања за посао као и ближе упознавање са описом послова у хотелијерској индустрији. Реализоване су две обуке и две симулације интервјуа за посао, који су водили задужени за људске ресурсе и менаџери више сектора.

Удружење Атина је 2024. године са GIZ-ом и Националном службом за запошљавање реализовала пројекат „Обуке за саветнике НСЗ у вези са радом са теже запошљивим корисницима“, и развила је програм обуке за 124 саветника за запошљавање у Националној служби за запошљавање. Удружење Атина је у оквиру овог пројекта спровела осам обука под називом „Подршка у раду са теже запошљивим категоријама становништва“ (са посебним освртом на жртве породичног насиља и трговине људима) намењених саветницима за запошљавање у Београду (две обуке), Новом Саду, Крагујевцу, Нишу, Чачку и Ужицу. Овим пројектом је креиран је и водич (брошура) за саветнике НСЗ који раде са људима из теже запошљивих категорија.

Удружење Астра указује да контакт са претпостављеним и жртвама трговине људима остварује преко СОС телефона, различитих канала комуникације, друштвених мрежа, у директном контакту приликом теренског рада и слично, а такође и посредством сарадника из земље или иностранства.

Током 2024. године, директна помоћ и подршка, од стране удружења Астра обезбеђена је за 68 жртва трговине људима и 17 чланова породице.

Део подршке је спроведен кроз директан контакт са Астра Тимом за подршку жртвама на терену (125), у градовима и местима где кориснице живе или тамо где су пружене конкретне услуге, као и кроз консултације организоване у просторијама Астра (63).

Удружење Астра предузела је активности у циљу осигуравања безбедности жртава и претпостављених жртава трговине људима, како током идентификације, тако и након њеног окончања. Контакт са жртвама прилагођава се свакој ситуацији, укључујући процену безбедносног ризика, планирање мера заштите и редовну комуникацију. Кроз активну подршку у кризним ситуацијама, жртвама се пружају информације о начинима за смањење ризика, као и помоћ у разумевању динамике насиља и повећању самопоштовања. Такође, Астра ради на истраживању опција, мапирању доступних ресурса и подршци у изградњи социјалне мреже која ће им помоћи у опоравку.

У домену хитне подршке, реализовано је 195 услуга за 85 особа, чиме је омогућено брзо реаговање у кризним ситуацијама. Медицинска подршка обухватила је 101 услугу за 42 особе, док је у области психолошке подршке пружено 67 услуга за 11 лица, често у комбинацији са психосоцијалном подршком, која је уједно и најзаступљенија, 758 услуга за 68 особа. Овакви подаци указују на то да је велики број корисника добијао вишеструке и дугорочне облике подршке, посебно у погледу психосоцијалног праћења и стабилизације.

У погледу правне подршке удружење Астра је пружило укупно 346 појединачних услуга за 61 жртву трговине људима и лица у ризику, али и за додатних 285 грађана који су добили опште правне информације, савете, припрему за судске поступке и подршку у административним процедурама. Уз ово, удружење Астра је пружило бесплатну правну помоћ укупно за 360 особа, 155 корисника је било упућено од стране других институција, док се 205 особа директно обратило удружењу. Најчешћи облици ове правне подршке односили су се на пружање општих правних информација (279 случајева) и помоћ у попуњавању формулара (32 случаја).

У области економског оснаживања и наставка образовања, реализовано је 47 услуга за 25 одраслих корисника и 9 деце. У једном случају, обезбеђен је и смештај за једну особу, што, иако у појединачном броју, представља интервенцију у критичној ситуацији.

Удружења Астра, такође, указује да жртве често нису информисане о правним корацима који се предузимају против осумњичених и не знају да ли су починиоци у притвору или на слободи. То резултира страхом и ограниченом слободом кретања, јер се жртве осећају небезбедно да напусте склоништа или своје домове.

Удружење Астра је указало Националном известиоцу да због недостатка одговарајућих смештајних капацитета, неке жртве се враћају у исте високо ризичне средине у којима је експлоатација већ вршена, чиме се повећава ризик од поновне експлоатације. Процес идентификације, такође, представља изазов, јер су критеријуми и примена индикатора често неконзистентни.

6.6 Међународна сарадња

Министарство правде и Национални координатор за борбу против трговине људима иницирали су у марту 2024. године стручне активности у оквиру међународног пројекта подршке владавини права, финансираног од стране Европске уније, BMZ и ADC. У оквиру пројекта организовани су састанци са експертима Аустријског центра за правне компетенције, ради размене пракси и унапређења регулаторног оквира у области пружања услуга подршке жртвама и сведоцима кривичних дела. Очекује се да током 2025. године буду предложени нови стандарди, који ће послужити као основа за измене и допуне важећих подзаконских аката.

СБПОК је наставио континуирану размену оперативних и обавештајних података путем Интерпола, Европола, СЕЛЕК-а, Фронтекса, Еуроцаста и официра за везу. Ова сарадња доприноси унапређењу откривања прекограничних ланаца експлоатације и обезбеђује благовремену реакцију надлежних органа.

Током реализације Програма асистираних добровољног повратка и реинтеграције, Међународна организација за миграције (ИОМ⁵⁹) остварила је контакт са лицима за која су, на основу интерне процене, постојале индиције да се ради о претпостављеним жртвама трговине људима. Контакт је остварен приликом теренског рада, кроз пружање информација о програму и у оквиру процедура процене рањивости. У случајевима где су

⁵⁹ ИОМ не спроводи формалну идентификацију жртава трговине људима у складу са законским процедурама, већ врши интерну процену ризика и рањивости. Када постоје основане сумње, случајеви се прослеђују релевантним државним институцијама, пре свега Центру за заштиту жртава трговине људима. ИОМ, такође, сарађује са удружењима у циљу додатне процене и упућивања на адекватну подршку.

уочени ризици од експлоатације, предузете су мере заштите и обезбеђен безбедан повратак у земљу порекла, у сарадњи са надлежним институцијама.

ИОМ пружио је подршку Центру за заштиту жртава трговине људима у развоју апликације за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима. Ова апликација је тренутно намењена запосленима у центрима за социјалну заштиту и КИРС-у у прихватним центрима широм земље. Апликација користи званично усвојене индикаторе за прелиминарну идентификацију. Случајеви се могу пријавити путем апликације, што омогућава праћење предузетих радњи и повратне информације од стручњака Центра. Апликација је постала оперативна средином 2024. године

Током 2024 године, Међународна организација за миграције је спровела следеће обуке:

- Седам обука о коришћењу индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима су организоване у периоду од јануара до августа 2024 године. Обуке су намењене представницима Центара за социјални рад широм Србије, као и представницима Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије.⁶⁰ Обукама је присуствовало 157 учесника.

- Обука о раду за жртвама трауме је организована за представнике Центра за заштиту жртава трговине људима у јуну 2024 године. Обука је имала за циљ да унапреди капацитете особља Центра у вођењу интервјуа са жртвама трауме, као и за препознавање и ублажавање ефеката трауме на преживеле. Обуци је присуствовало 13 представника Центра.

- Обука о интервјуисању деце⁶¹ је организована за представнике Центра у јулу 2024 године. Обуци је присуствовало 13 представника Центра.

Обука о форензичким интервјуима је организована за представнике Центра и тужиоце из Ниша, Новог Сада и Новог Пазара у септембру 2024 године. Полазници обуке су научили како да извуку форензички релевантне детаље кроз ефикасне стратегије, утврде аутентичност прикупљених изјава и извештаја и припреме извештаје

ИОМ је организовао обуку⁶² на тему „Прелиминарна идентификација жртава трговине људима – примена специјализоване апликације“ (јули 2024). Обука је организована за професионалце у центрима за социјални рад и другим институцијама социјалне заштите који се баве бригом о непхрањеној и раздвојеној деци избеглицама и мигрантима.

- У сарадњи са Министарством просвете, организована је онлајн обука за 1204 наставника на тему: „Примена Стручног упутства за укључивање ученика миграната у систем образовања кроз израду плана подршке мигрантима у школама - ваннаставне активности

⁶⁰ Циљ обука је упознавање са индикаторима за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима и унапређење способности полазника обука да препознају знаке потенцијалне трговине људима. По завршетку обука, учесници су научили како да користе индикаторе за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, своје одговорности у складу са Стандардним оперативним процедурама за поступање са жртвама трговине људима, усвоје нове технике и савладају нове алате за подршку и заштиту уз минимизирање ризика од ретрауматизације. У обукама су учествовали центри за социјални рад из Београда, Кањиже, Кикинде, Аде, Новог Бечеја, Сецања, Смедерева, Вршца, Параћина, Рековца, Ћуприје, Деспотовца, Свилајнца, Јагодине, Сјенице, Турина, Нове Вароши, Врања, Лесковца, Прешева и Бујановца.

⁶¹ Организована за представнике Центра у јулу 2024 године. Обука је имала за циљ да унапреди капацитете особља ЦЗЖТЉ-а за спроводе интервјуе са децом за коју се претпоставља да су жртве трговине људима, укључујући ефикасну комуникацију са децом узимајући у обзир развојне фазе детета, когнитивних и емоционалних капацитета у циљу заштите добробита детета.

⁶² У сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, социјална и борачка питања.

за индикаторе за прелиминарну идентификацију ученика који су претпостављене жртве ризика од трговине људима“. и учесници су стекли знање о примени индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су претпостављене жртве трговине људима/у ризику које је израдило Министарство просвете. Израђена је и апликација за прелиминарну идентификацију ученика у ризику од трговине људима.

Представници UNHCR⁶³ остварили су контакт са жртвама и претпостављеним жртвама трговине људима током редовних посета центрима за азил и прихватним центрима, као и у току информативне сесије о азилној процедури у Републици Србији као и остале садржаји које се организују за избеглице и тражиоце азила.

Међународна мрежа помоћи IAN, као партнер UNHCR-а омогућила је пружање психолошке и психијатријске помоћи жртвама трговине људима терапијски рад, као и стручни налаз о последицама на психо-физичко здравље жртава, а такви налази су уз захтев за азил достављани Канцеларији за азил како би жртвама биле обезбеђене посебне процесне гаранције у поступку азила.

У извештајном периоду, UNHCR је у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима кроз три радионице у Београду, Нишу и Новом Пазару организовао обуку „Идентификација и заштита жртава трговине људима у избегличком контексту“, за 65 особа професионалаца.

Како је Национални извештац обавештен, UNICEF је током извештајног периода пет случајева је препознато (3 идентификована и 2 претпостављене жртве) и директно упућено Центру за заштиту жртава трговине људима. Такође, три идентификована случаја су била упућена партнерској организацији ПИН од стране Центра за заштиту трговине људима ради индивидуалне психолошке подршке.

UNICEF-ова партнерска организација Инфо парк је идентификовала и упутила три особе директно Центру за заштиту жртава трговине људима, као и две случаја претпостављене жртве трговине људима. Центар за заштиту жртава трговине људима је упутио UNICEF-овој партнерској организацији ПИН три идентификоване жртве да би добиле индивидуалну психолошку подршку.

⁶³ UNHCR директно или преко партнерских организација: 1) пружање преводилачких услуга односно услуга културне медијације 2) психосоцијална подршка и специјализована подршка психолога и по потреби психијатра 3) једнократне и месечне новчане помоћи избеглицима и тражиоцима азила коју обезбеђују UNHCR у складу са постојећим интерним правилницима и процедурама 4) помоћ око остваривања права из здравствене, инвалидске, социјалне и дејче заштите 5) правна помоћ и заступање у поступку азила 6) помоћ у проналажењу запослења 7) новчана помоћ за започињање сопственог бизниса одн. samozapošljavanje 8) проналажење смештаја тј. изнајмљивање стамбене јединице 9) помоћ око уписа у школу за одрасла лица 10) плаћање различитих курсева и обука 11) укључивање жртава у различите окупационе и рекреативне активности.

6.7 Препоруке за унапређење стања у области идентификације и заштите жртава трговине људима

Ради унапређења стања у области, поред наставка поступања по препорукама упућени у Првом извештају, Национални извештај упућује надлежним органима следеће препоруке⁶⁴:

- **Центар за заштиту жртава трговине људима треба да иницира израду и усвајање јединствених индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, који ће објединити постојеће индикаторе из различитих области у један интегрисани документ, ради уједначене и ефикасне примене у свим системима;**
- **Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад и Центар за заштиту жртава трговине људима треба да развију јасне смернице за разликовање трговине људима ради радне експлоатације од других облика повреде радних права, укључујући прекршаје и нерегуларно запошљавање, ради правилне идентификације жртава и усмеравања случајева ка надлежним органима;**
- **Министарство унутрашњих послова и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да обезбеде флексибилне механизме за пријаву боравка страних држављана, жртава трговине људима, као предуслов за остваривање привременог боравка и других права, у складу са Законом о странцима;**
- **Министарство правде у сарадњи са јединицама локалне самоуправе треба да поједностави процедуре за приступ бесплатној правној помоћи жртвама трговине људима, како би се остварило ово право;**
- **Правосудна академија треба да успостави програм континуиране едукације судија и тужилаца о примени начела некажњавања жртава трговине људима;**
- **Неопходно је успоставити механизам за укључивање прекршајних судова у прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, кроз редовне и обавезне обуке за судије и унапређење електронског система СИПРЕС ради евидентирања предмета са индикаторима трговине људима;**
- **Министарство здравља, у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима и другим релевантним институцијама, треба да обезбеди системску и континуирану едукацију здравствених радника за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима и примену индикатора у пракси, уз успостављање механизма за праћење ефективности обука и мотивисање здравствених радника за активно учешће у програмима;**

⁶⁴ Иако по члану 19. став 2. Закона о Заштитнику грађана Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштва, Заштитник грађана сматра да би било корисно да у духу добре сарадње наведени органи размотре његове препоруке.

- Министарство здравља треба да развије програм специјализоване едукације психотерапеута и психијатара за рад са жртвама трговине људима, уз посебан фокус на рад са децом жртвама и особама које су преживеле трауму;
- Министарство просвете треба да настави и интензивира системску едукацију свих категорија запослених у систему образовања за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, обезбеди равномерну територијалну покривеност обука и успостави механизам за редовно праћење ефективности ових обука и примене индикатора у пракси;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да обезбеди проактивно деловање Инспектората за рад у откривању случајева трговине људима, кроз успостављање интерних процедура за примену индикатора, редовну едукацију инспектора и увођење обавезе извештавања о ефективностима спроведених активности и ефектима пријава;
- Министарство за рад и Центар за заштиту жртава трговине људима треба да развију и успоставе нову услугу смештаја намењену мушкарцима жртвама трговине људима, укључујући модел становања уз подршку;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да утврди тачан број хранитељских породица у Републици Србији, успостави програм подршке и обука за хранитеље ради стицања компетенција за рад са децом жртвама трговине људима, као и да повећа број хранитељских породица спремних да приме ову категорију деце;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Национална служба за запошљавање треба да развију посебан програм економског оснаживања жртава трговине људима, који би укључивао циљане мере активне политике запошљавања, субвенционисано запошљавање и програме samozapošljavanja прилагођене потребама ове категорије;
- Национална служба за запошљавање треба да успостави редован механизам размене података са Центром за заштиту жртава трговине људима, уз поштовање принципа поверљивости, како би се омогућило праћење учешћа жртава у програмима подршке и ефеката мера економског оснаживања;
- Неопходно је приликом поступања у случајевима сумње на трговину људима да сви релевантни актери, користе све расположиве начине за превођење, укључујући ангажовање стручних преводилаца, коришћење електронских сервиса за превођење, као и превођење на даљину, ради остваривања права и заштите жртава;

7. Превенција, партнерство и сарадња

Током 2024. године, надлежни државни органи Републике Србије наставили су са спровођењем активности усмерених на превенцију трговине људима и јачање међусекторске сарадње. Реализован је низ мера и иницијатива које су имале за циљ подизање нивоа свести јавности о овом проблему, као и континуирано организовање различитих обука ради унапређења стручних капацитета свих актера укључених у поступање у овој области.

Као и у претходном периоду, на локалном нивоу активности су углавном спроводили малобројни, али оперативни локални тимови за борбу против трговине људима, који су допринели ширењу превентивних програма и унапређењу сарадње у заједницама.

Велики део ових превентивних активности реализован је у партнерству са међународним организацијама и релевантним удружењима, што је унапредило њихову ефикасност, омогућило бољу координацију и примену позитивних искустава из праксе.

С обзиром на значај превенције трговине људима и потребу за јачањем сарадње и координације свих актера, неопходно је наставити и унапређивати постојеће активности, уз обезбеђивање финансијске подршке, како би се постигли одрживи и дугорочни резултати.

7.1 Поступање по препорукама из претходног извештаја у области превенције, партнерства и сарадње

Национални извештај сматра да је, и поред предузетих активности, потребно наставити са активностима и поступањем по препорукама, а њихово спровођење пратиће се и у наредном извештајном периоду:

- **Неопходно је интензивирати надзор и едукацију о злоупотреби интернет платформи и друштвених мрежа за врбовање и експлоатацију жртава трговине људима, уз посебан фокус на лажне огласе за посао, удварање преко средстава електронске комуникације и оглашавање сексуалних услуга;**

Током 2024. године, Министарство унутрашњих послова интензивирало је активности надзора интернет платформи и друштвених мрежа у циљу откривања и спречавања врбовања и експлоатације жртава трговине људима. Посебан фокус био је на феноменима попут лажних огласа за посао, удварања путем електронске комуникације и оглашавања сексуалних услуга.

Размена оперативних и стратешких података са Европолом допринела је идентификацији трендова злоупотребе информационих технологија у области трговине људима, што је резултирало учешћем Србије у оперативним радним групама ЕМРАСТ платформе⁶⁵, у складу са Оперативним акционим планом 2024–2025. године. Посебан значај има учешће СБПОК-а и Управе за технику у активности „ЕМРАСТ Hackathon“ у Холандији, где су

⁶⁵ Европска мултидисциплинарна платформа против криминалних претњи.

полицијски службеници обучавају за коришћење напредних OSINT⁶⁶ алата у детекцији и анализи злоупотребе интернета.

СБПОК, односно Одељење за сузбијање трговине људима и кријумчарења људи, активно учествују у реализацији активности усмерених на идентификовање и документовање употребе интернета као покретача трговине људима. Посебан акценат стављен је на анализу улоге друштвених мрежа и *dark web* платформи у овим кривичним делима.

Паралелно са тим, Министарство информисања и телекомуникација и Национални контакт центар за безбедност деце на интернету спровели су укупно 140 едукативних презентација, којима је обухваћено преко 7.100 деце, 2.000 родитеља и 600 наставника, библиотекара и тренера. Пријављено је 48 предмета МУП-у и два Тужилаштву који садрже елементе кривичних дела попут врбовања од стране предатора и дистрибуције деце порнографије.

Министарство просвете, у сарадњи са другим институцијама, наставило је спровођење онлајн обука и интерактивних радионица у оквиру платформе „Чувам те“ и пројекта „Заједно и безбедно кроз детињство“. Овим активностима је обухваћено више од 100.000 ученика, родитеља и запослених у школама, кроз теме као што су безбедна употреба ИКТ, препознавање интернет предатора и превенција дигиталног насиља.

У извештајном периоду предузете су мере у области надзора интернет платформи и превентивне едукације деце, родитеља и професионалаца, при чему су коришћени савремени алати и међународне платформе сарадње.

Потребно је наставити започете активности, али их и систематизовати кроз увођење обавезних и континуираних обука за све релевантне службе у области ИКТ и трговине људима.

- **Неопходно је наставити и унапредити напоре на повећању свести о трговини људима међу младима у Републици Србији, јер информисани млади могу боље препознати ризике и избегавати опасне ситуације, доприносећи стварању друштва осетљивијег на проблем трговине људима;**

Током 2024. године, евидентни су вишесекторски напори у циљу унапређења свести младих о трговини људима, кроз едукације, радионице, јавне догађаје и онлајн обуке.

Центар за заштиту жртава трговине људима организовао је трибину у Смедереву за 250 ученика средњих школа у оквиру Дечије недеље, са циљем информисања младих о феномену трговине људима, начинима врбовања, опасностима у дигиталном простору и механизмима за пријаву и добијање подршке. Посебан акценат био је на примеру из праксе и упозоравању на ризике комуникације са непознатим особама путем интернета.

Министарство туризма и омладине, у оквиру спровођења Стратегије за младе (2023–2030), у сарадњи са партнерима попут Министарства унутрашњих послова, Црвеног крста Србије и Центра за заштиту жртава трговине људима, реализовало је програме у којима је учествовало преко 8.500 ученика средњих школа и студената, укључујући и представљање садржаја преко националне платформе „Чувам те“.

Министарство просвете, кроз поменућу платформу, омогућило је приступ већем броју онлајн обука за различите циљне групе – запослене у образовању, родитеље и ученике.

⁶⁶ Open-source intelligence.

Нарочито су важне следеће обуке: „Улога установа образовања у борби против трговине људима“ (2.064 завршених), „Трговина људима – превенција, препознавање, подршка“ (родитељи – 3.318 учесника), „Трговина људима – превенција, препознавање, пријава и подршка“ (ученици – 365 полазника).

Поред тога, удружење Атина, реализовало је радионице са младим девојкама у пет градова, као и предавања у школама, домовима и високошколским установама, а вршњачком едукацијом обучено је 23 младих почетком године.

Извештајни период, показује да је започето систематско деловање у циљу информисања младих о трговини људима. Посебно је значајно што активности укључују више циљних група (ученике, родитеље, наставнике), и што се користе различите методе рада: трибине, онлајн обуке, радионице, вршњачка едукација и рад на терену. Присутна је интерсекторска сарадња, као и институционална подршка путем националних стратегија и платформи. Потребно је наставити започете активности.

- **Неопходно је укључити медије у координисане и свеобухватне мере превенције и борбе против трговине људима, кроз одговорне и едукативне медијске кампање, које информишу јавност о озбиљности овог проблема и подижу свест о начинима препознавања и реаговања на ризике, избегавајући сензационализам и ретрауматизацију жртава;**

Министарство информисања и телекомуникација је у 2024. години наставило сарадњу са јавним медијским сервисима РТС и РТВ, кроз уговоре о емитовању програмских садржаја усмерених на подизање свести о безбедности деце у дигиталном окружењу. Стручњаци Центра за заштиту жртава трговине људима редовно су припремали едукативне текстове за дечје часописе, брошуре и штампане медије, а започета је и сарадња са дечјим листом „Невен“. Истовремено, представници Центра редовно су били присутни у медијима и на друштвеним мрежама, са циљем подизања свести о опасностима које вребају на интернету, укључујући и ризике од трговине људима.

Регулаторно тело за електронске медије (РЕМ) је током 2024. године спроводило континуирано праћење и анализу програмских садржаја на тему трговине људима, као и активности усмерене на унапређење етичких и професионалних стандарда у извештавању. РЕМ је 7. маја 2024. године усвојио Правилник о хитном обавештавању јавности о нестанку малолетног лица, док је 15. новембра, у сарадњи са Центром, организована обука за више од 20 представника медијских кућа широм Србије.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са Центром и РЕМ-ом, организовало је стручне скупове за новинаре, са циљем етичког извештавања и спречавања ретрауматизације жртава. Једна од таквих обука одржана је у Београду, уз учешће 23 новинара из 13 медијских кућа.

Потребно је наставити даље активности на поступању по препоруци, а пре свега кроз едукације медијских радника о извештавању у случајевима трговине људима.

- **Неопходно је обезбедити да тема превенције и борбе против трговине људима и даље буде међу приоритетним темама конкурса за суфинансирање медијских пројеката како би била подстакнута већа заинтересованост и ангажовање медија у овој области;**

Министарство информисања и телекомуникација је током 2024. године, у оквиру буџета за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја којима се остварује јавни интерес, финансијски подржало више медијских пројеката који су тематски посвећени трговини људима:

Радио-телевизија Врање реализовала је пројекат под називом „Не скрећи поглед – кријумчарење људи је свуда око нас“, за који је додељено 900.000 динара.

Радио Рубин из Крушевца реализовао је пројекат „Заједно против трговине људима“, са одобреним износом од 500.000 динара.

Удружење „Буди активан 016“ спровело је пројекат „Проблеми других се и нас тичу“, емитован на Радију Прешево, уз подршку од 600.000 динара. Пројекат је тематски био усмерен на ситуацију у Прешеву, Бујановцу и Медвеђи.

Укупна средства додељена за реализацију ова три пројекта износила су 2.000.000 динара. Ови пројекти су били усмерени на едукацију јавности, подизање свести о трговини људима и сензибилизацију локалне заједнице.

Министарство информисања и телекомуникација је у 2024. години определило средства за три пројекта чија је основна тема трговина људима, што представља позитиван корак у правцу подстицања ангажовања медија у овој области. Међутим, да би се обезбедила трајна видљивост теме у јавном простору и континуирано деловање медија у превенцији трговине људима, неопходно је у оквиру јавних конкурса повећати обим подршке.

- **Неопходно је, у оквиру буџета за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја који остварују јавни интерес, обезбедити буџет намењен превенцији трговине људима;**

Иако су у оквиру буџета за суфинансирање медијских садржаја додељена средства за више пројеката посвећених теми трговине људима, не постоји системски и посебно дефинисан буџетски оквир намењен искључиво превенцији трговине људима. Додељивање средстава се спроводи у оквиру општих конкурса, што не гарантује континуитет нити доследност у финансирању ових садржаја. Због тога је неопходно успоставити јасну буџетску линију или приоритетну категорију у оквиру постојећих конкурсних процедура, чиме би се обезбедила дугорочна подршка медијским иницијативама усмереним на превенцију и информисање јавности о трговини људима.

- **Неопходно је реализовати акредитоване програме обуке, у области трговине људима, који су регистровани у Републичком заводу за социјалну заштиту, ради унапређења капацитета професионалаца у борби против трговине људима;**

Према подацима Републичког завода за социјалну заштиту, у евиденцији Одељења за професионалну обуку налази се пет акредитованих програма који се тематски односе на заштиту жртава трговине људима. То су:

- Подршка жртвама трговине људима у систему социјалне заштите – откривање, процена потреба и планирање подршке – 9 реализација, последња у 2017. години;

- Идентификација, помоћ и заштита мушких жртава трговине људима – без реализација;
- Центар за социјални рад у заштити жртава трговине људима – 12 реализација, последња у 2016. години;
- Инструктажа за рад на СОС телефону за жртве трговине људима – 1 реализација, последња 2018. године;
- Хранитељска породица као место опоравка и реинтеграције жртава трговине људима – 2 реализације, последња 2012. године.

У току извештајног периода није реализован ниједан од ових акредитованих програма.

Иако постоји база акредитованих обука, њихова реализација је у потпуности изостала у 2024. години. Посебно забрињава чињеница да за поједине програме, које су од посебног значаја на шта указују и релевантни органи, као што је обука везана за хранитељске породице, биле су само 2 реализације и то последња пре 12 година. Овакво стање указује на дуготрајни застој у јачању капацитета система социјалне заштите у области заштите жртава трговине људима. Постојећи програми губе на актуелности и употребљивости без редовне примене, евалуације и прилагођавања новим ризицима и потребама у пракси.

- **Неопходно је наставити са активним укључивањем релевантних удружења у институционални оквир, у области трговине људима, како би била обезбеђена одрживост услуга подршке жртвама трговине људима;**

Удружења која пружају специјализоване услуге жртвама трговине људима, као што су Астра и Атина, истичу озбиљне препреке у погледу одрживости свог рада. Удружење Астра указује на недостатак запослених, недовољна финансијска средства за правну подршку жртвама у судским поступцима, као и потребу за заједничким стручним обукама са институцијама које поступају у случајевима трговине људима.

Удружење Атина, које већ више од две деценије пружа лиценциране услуге подршке жртвама, и даље је у поступку релицензирања. Њене активности се искључиво финансирају кроз пројекте, што угрожава њену стабилност и учешће у системским активностима. Представници удружења указују да чак и за учешће на састанцима и обукама морају претходно обезбедити средства како би могли функционисати.

Упркос вишегодишњем искуству, лиценцираности и доприносу релевантних удружења у области подршке жртвама трговине људима, недостаје системско финансирање њихових програма и формално укључивање у институционални оквир. Није им омогућен приступ јавним изворима финансирања на основу континуираног пружања услуга. Тиме се угрожава одрживост постојећих капацитета, а уједно и квалитет, доступност и континуитет подршке жртвама.

- **Неопходно је обезбедити рад и већу ангажованост постојећих локалних тимова за борбу против трговине људима, а посебно предузети мере у циљу формирања нових тимова, нарочито локалног тима за Град Београд.**

Током 2024. године, Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима предузела је више активности усмерених на јачање и функционализацију мреже локалних тимова. Формирани су нови тимови у Зрењанину, док су у Крагујевцу и Краљеву тимови обновљени у новом сазиву. Организован је годишњи састанак локалних тимова у Врању, на коме су представници Заштитника грађана као Националног известиоца,

локалних самоуправа, државних институција и удружења указали на потребу за реактивирањем постојећих тимова, унапређењем интерсекторске координације и редовним планирањем рада.

У оквиру пројекта EU4FAST, МУП је у сарадњи са GIZ-ом, у току извештајног периода, започео спровођење обука за развој капацитета локалних тимова за борбу против трговине људима. Одржане су обуке у Крагујевцу и Новом Саду.

У циљу подстицања локалних самоуправа, Канцеларија је упутила допис Министарству државне управе и локалне самоуправе ради обавештавања надлежних органа о неопходности формирања локалних тимова. Истовремено, у нацрт новог Закона о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава унета је нормативна основа за успостављање, надлежности и финансирање локалних тимова.

Међутим, упркос овим активностима, Локални тим за Град Београд није формиран, нити су предузете конкретне мере у том правцу.

Такође, приликом прикупљања података за потребе израде овог извештаја, уочени су проблеми. Проблеми су се јавили и у самом контактирању појединих тимова, јер су према подацима које је доставила Канцеларија за координацију активности, контакт електронске адресе за неке тимове биле приватне и више нису активне, будући да та лица више не обављају функцију у тиму и нису могла да омогуће даљи контакт. Ово указује на потребу да сваки локални тим има именовану контакт тачку и службену адресу која се ажурира у реалном времену.

Потребно је хитно предузети мере за формирање локалног тима за Град Београд, као и успоставити систем за редовно ажурирање контакт података свих тимова и одредити званичне контакт тачке. Такође, потребна је системска процена функционалности постојећих тимова.

7.2 Превенција трговине људима

7.2.1 Активности Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима

Полицијски службеници Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима (у даљем тексту: Канцеларија) током 2024. године узели су учешће на укупно 69 активности са међународним карактером и то – 51 састанак, шест обука, четири радионице, четири конференције, три округа стола и једна студијска посета.

Као најзначајније активности Канцеларије за координацију активности у борби против трговине људима у току 2024. године, издвајају се активности у оквиру усвајања Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2029. године, заједно са Акционим планом за његово спровођење за период 2024–2026. године. Конкретније, Канцеларија је реализовала састанак Посебне радне групе за спровођење, праћење, извештавање и оцењивање Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2029. године и спровела активности МУП-а у оквиру Акционог плана.

Канцеларија је предузела и низ активности у вези са израдом Нацрта закона који ће системски уредити област борбе против трговине људима.

На иницијативу Канцеларије, на званичним налозима Министарства унутрашњих послова на друштвеним мрежама (Фејсбук и Инстаграм) објављени су садржаји који указују на препознатљиве ризике од трговине људима, као и број бесплатне националне телефонске линије 0800 100 388, успостављене у оквиру Командно-оперативног центра Министарства унутрашњих послова.

Представник Канцеларије учествовао у улози гостујућег предавача, на вебинару на тему „Унапређење превенције и сузбијања трговине људима на националном нивоу“⁶⁷, као и на Правној клиници за сузбијање трговине људима, Правног факултета Универзитета у Београду где је одржан час студентима права на тему одговора Министарства унутрашњих послова на трговину људима у Републици Србији, на којем је учествовало 50 студената.

Канцеларија је успоставила сарадњу са Националним саветом за ромске националне мањине у циљу планирања заједничких активности у области борбе против трговине људима.

У оквиру пројекта Савета Европе и Европске уније „Превенција и борба против трговине људима у Србији“ реализована је радионица под називом „Трговина људима посредством интернета и технологије“. Радионица је послужила као платформа за представљање извештаја ГРЕТА „Трговина људима посредством интернета и технологије“ и за дискусију о препорукама које се односе на утицај технологије на савремене облике експлоатације.

У оквиру истог пројекта, у Сарајеву је у октобру 2024. године одржана регионална конференција „Утицај технологије на трговину људима: Промена приступа за ефикаснији одговор“, посвећена превенцији у дигиталном окружењу, обезбеђивању дигиталних доказа и унапређењу сарадње између институција и технолошког сектора.

Такође, у оквиру пројекта „EU4FAST-WB“, реализована је радионица посвећена успостављање механизма координације и сарадње између локалног и националног нивоа у борби против трговине људима у децембру 2024. године у Београд, на којој је учествовало 17 локалних тимова.

У оквиру регионалног пројекта „WBJUST“, одржана је и радионица о дигиталним истрагама и техникама интервјуисања усмереним на жртве као и напредна обука о праћењу криптовалута и електронских трагова.

7.2.2 Мере превенције усмерене ка ромској популацији

Током 2024. године настављене су континуиране мере подршке деци и ученицима ромске националности. Афирмативне мере уписа у предшколске установе и основне школе омогућавају упис деце ромске националности и у ситуацијама када не поседују потребну документацију. Афирмативне мере уписа ученика ромске националности у средње школе биле су дефинисане подзаконским актом за школску 2024/2025. годину и искористило их је 2.502 ученика. До сада је ову меру подршке користило више од 23.000 ученика.

⁶⁷ У оквиру Програма континуираног стручног усавршавања државних службеника у државним органима, у оквиру међуинституционалне сарадње Националне академије за јавну управу и Министарства унутрашњих послова поводом Споразума о сарадњи у промоцији и подстицању интересорног стручног усавршавања у државним и другим органима (Мрежа школа).

Стипендирање као мера подршке ученицима ромске националности на предуниверзитетском нивоу током школске 2023/2024. године обухватило је 1.084 ученичке стипендије, док је за школску 2024/2025. годину одобрено 1.097 стипендија. У последњих девет школских година, додељено је укупно 9.834 стипендија, од чега је 65% додељено девојчицама. Последњих шест година расписује се и посебан конкурс у оквиру општег конкурса за ученичке и студентске стипендије и кредите, намењен припадницима ромске националне мањине.

До сада је, укупно ангажован 281 педагошки асистент, финансирани са локалног и републичког нивоа: 239 у основним школама, 10 у средњим школама и 32 у предшколским установама. Мрежа предшколских педагошких асистената сваке године се проширује, а за школску 2024/2025. годину ангажовано је 11 нових асистената.⁶⁸

Сваке школске године програмом бесплатних уџбеника⁶⁹ обухвати се у просеку од 16,5% до 18% ученика основних школа. Према процени Министарства просвете, значајан део ромских ученика је обухваћен овом мером подршке, иако, услед необавезности изјашњавања о националној припадности, није могуће прецизно утврдити проценат ромских ученика који учествују у програму.

Обука за планирање, спровођење и праћење мера за спречавање осипања⁷⁰, која је акредитована као програм од јавног интереса и финансирана из буџета Министарства, током 2024. године обухватила је 227 ученика из 16 школа. До краја 2024. године, укупно 2.687 запослених из 466 основних и средњих школа похађало је овај програм

У школској 2024/2025. години, у основне и средње школе на територији Републике Србије уписано је укупно 43 ученика повратника по споразуму о реадмисији, 42 у основне и један у средњу школу (24 девојчице и 19 дечака). У узрасно одговарајући разред уписано је 90% ученика. Ученици повратници укључени су у 12 основних школа и једну средњу школу.⁷¹

Министарство просвете активно учествује у раду Националне коалиције за окончање дечјих бракова у Србији. У оквиру иницијативе коју предводи Координационо тело за родну равноправност Владе Републике Србије и UNICEF реализована је медијска кампања за подизање свести о штетности традиционалних пракси, као што су дечји и малолетнички бракови.

⁶⁸ За све педагошке асистенте обезбеђено је похађање бесплатне онлајн обуке, финансиране из буџета Министарства просвете. Такође, обезбеђени су лаптоп и рачунари ради подршке у теренском раду, као и опрема за школе у којима су ангажовани.

⁶⁹ Програм представља меру подршке ученицима основних школа из социјално и материјално угрожених породица, укључујући примаоце новчане социјалне помоћи, ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом, као и ученицима који су треће или свако наредно дете у породици које се налази у образовном систему.

⁷⁰ У циљу спречавања осипања из система образовања и васпитања, Министарство просвете наставља са континуираним јачањем компетенција запослених за рад у области превенције осипања. Образовне установе примењују систем ране идентификације и реаговања.

⁷¹ Школе припадају следећим школским управама: Београд, Нови Сад, Ниш, Сомбор, Зајечар, Чачак, Краљево, као и у оквиру Групе за стручно-педагошки надзор Нови Пазар. Највећа концентрација ученика повратника забележена је на територијама школских управа Краљево, Чачак, Београд и Сомбор.

Министарство здравља је, у сарадњи са Националним саветом ромске националне мањине, организовало обуку за 25 здравствених медијаторки са територије Београда, Новог Сада, Смедерева и Пожаревца.⁷²

Активности Министарства здравља и Центра реализоване су и у складу са мерама предвиђеним Акционим планом за спровођење Програма за борбу против трговине људима за период 2024–2026. године, где је као посебна мера планирана обука здравствених медијаторки у ромским заједницама.⁷³

7.2.3 Мере превенције у циљу уписа у матичне књиге рођених

Министарство државне управе и локалне самоуправе спроводи активности које имају за циљ омогућавање и остваривање права сваког лица да буде уписано у матичну књигу рођених. На овај начин истовремено врши се и превенција трговине људима. Посебна пажња посвећује се упису деце у матичну књигу рођених и идентификацији родитеља у том поступку, као и едукацији мајке која нема лична документа.

Министарство државне управе и локалне самоуправе, у сарадњи са Заштитником грађана, Високим комесаријатом Уједињених нација за избеглице – представништвом у Србији (UNHCR), и другим релевантним органима у оквиру закључених споразума о разумевању спроводило је активности на решавању питања правне невидљивости.⁷⁴

Информативне кампање⁷⁵ одржане су у Крушевцу 18. априла и Новом Саду 25. октобра, како би се представницима популације која је у највећем ризику од правне невидљивости пружиле потребне информације о томе на који начин и коме је потребно да се обрате лица која још увек нису остварила право на упис у матичну књигу рођених и прибавила лична документа ради решавања овог статуса.

7.2.4 Мере усмерене ка мигрантској популацији

До сада је кроз систем образовања у Републици Србији прошло више од 5.500 ученика из редова миграната, тражилаца азила и избеглица.⁷⁶ Реализовано више од 120 малих грантова, од чега 14 у школским 2023/24. и 2024/25. години.

⁷² Обука је обухватила теме из области здравствено-васпитног рада, заштите репродуктивног здравља, превенције насиља у породици и унапређења услова живота у подстандардним насељима. Посебан сегмент односио се на мере информисања и едукације ромских породица о препознавању ризичних ситуација повезаних са трговином људима.

⁷³ Циљ обука је да се унапреде капацитети за превенцију трговине људима унутар најрањивијих популација, кроз информисање, препознавање ризика и правовремено упућивање релевантним институцијама.

⁷⁴ Оперативна група, која делује као координациони механизам, а коју, поред страна уговорница, чине представници Министарства унутрашњих послова, Министарства здравља, Министарства за бригу о породици и демографији, Министарства правде, Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, као и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у извештајном периоду спровела је две информативне кампање за представнике ромске заједнице.

⁷⁵ Активни учесници ових кампања били су и матичари, полицијски службеници и службеници центара за социјални рад, где се на тај начин, умрежавањем корисника услуга и службеника јавне управе, додатно омогућава да се права грађана ефикасније реализују.

⁷⁶ Њихово укључивање у образовни систем реализује се у складу са Стручним упутством за укључивање ученика миграната у редован систем образовања и васпитања, усвојеним 2017. године. Одрживост овог система огледа се у законски омогућеном и поједностављеном поступку уписа деце из осетљивих друштвених група у

У школама у Републици Србији током 2024/25. године укључено је укупно 145 ученика из популације миграната: 108 у основне школе, 37 у средње школе. Ученици из Украјине, који имају статус на основу одлуке о пружању привремене заштите у Републици Србији, чине 67% од укупно 97 ученика миграната који су укључени у образовни систем.

За ученике мигранте који напуштају Републику Србију, припремају се школски извештаји (на српском и енглеском језику) који садрже податке о достигнутим образовним компетенцијама током боравка у Србији. Током 2024. године уручено је укупно 36 оваквих извештаја.

Посебна пажња посвећује се деци и малолетницима без пратње родитеља или старатеља. Ради се и на јачању компетенција наставника за пружање подршке овој категорији ученика. До сада је преко 4.000 наставника и стручних сарадника похађало различите обуке на ову тему.

У извештајном периоду, реализовано је 15 дводневних обука за примену Стручног упутства, израду индивидуалног плана подршке и креирање дидактичких материјала. Обуке је похађало 400 учесника.

Поред тога, реализоване су четири обуке у области наставе *српског као страног језика*, које је похађало 130 учесника. До сада је више од 700 наставника унапредило своја знања и вештине у овој области.

Једна од важних мера подршке ученицима из осетљивих друштвених група јесте ангажовање саветника – спољних сарадника⁷⁷, који доприносе унапређењу приступа и квалитета образовања. Током извештајног периода, за инклузивно образовање ангажовано је укупно 128 саветника.

КИРС⁷⁸ је током 2024. године наставио спровођење редовних активности усмерених на информисање, едукацију и оснаживање мигрантске популације у центрима под својом надлежношћу, са посебним нагласком на превенцију трговине људима. У сарадњи са удружењем Атина и Црвеним крстом Палилула, организовано је укупно 97 радионица у Центру за азил Крњача (44), прихватном центру Димитровград (5) и прихватном центру Бујановац (48). Радионице су биле усмерене на оснаживање жена и девојчица за

систем обавезног основног образовања и васпитања, чак и у случајевима када деца не поседују прописану документацију, већ само доказ о обављеном лекарском прегледу. Упис у средње школе за тражиоце азила обавља се на добровољној основи, у профиле у којима има слободних места након другог уписног круга или након полагања завршног испита. Подршка образовању ученика миграната укључује менторску подршку коју пружају стручни сарадници и саветници у сарадњи са школама, у циљу превазилажења изазова у процесу инклузивне праксе. Министарство просвете активно учествује у пројектима који обезбеђују додатну подршку школама у којима се образују ученици мигранти, укључујући: превод образовног материјала на матерње језике миграната (арапски, украјински) и доделу неповратних финансијских средстава (тзв. „мали грантови“) школама за реализацију иновативних и инклузивних наставних и ваннаставних активности. До сада је реализовано више од 120 малих грантова, од чега 14 у школским 2023/24. и 2024/25. години. У школама у Републици Србији током 2024/25. године укључено је укупно 145 ученика из популације миграната: 108 у основне школе, 37 у средње школе. Ученици из Украјине, који имају статус на основу одлуке о пружању привремене заштите у Републици Србији, чине 67% од укупно 97 ученика миграната који су укључени у образовни систем.

⁷⁷ Сви ангажовани саветници прошли су обуке у области инклузивног образовања, чиме је обезбеђена уједначена примена образовних стандарда и приступа у школама широм Србије.

⁷⁸ Приликом пријема у центре, као и током боравка, ангажовано особље редовно информисе кориснике о њиховим правима, обавезама и потенцијалним ризицима, укључујући и трговину људима.

препознавање и пријаву ризичних ситуација. Обухваћено је 295 мигранткиња различитог статуса, од којих је 276 пунолетних и 19 малолетних.

Као допринос системској превенцији, КИРС је пружао подршку јединицама локалне самоуправе у изради и ревизији локалних акционих планова у области миграција. Десет локалних самоуправа је у своје планове уврстило специфичне циљеве везане за жртве трговине људима, док је још десет препознало ову групу као рањиву, али без посебно дефинисаних мера. На јавни позив КИРС-а за подршку активностима на локалном нивоу, одазвале су се општине Шид, Крагујевац, Кикинда и Врање, при чему су активности биле усмерене ка различитим групама – мигрантима у транзиту, повратницима по споразуму о реадмисији, запосленима у институцијама и корисницима центара за азил.

7.2.5 Мере превенције у циљу смањења ризика од радне експлоатације

Инспекција рада је у 2024. години, укупно извршила 289 инспекцијских надзора⁷⁹ током којих је на раду затечено 7.482 страна држављанина, од чега 611 лица није имало уредне дозволе за рад у Републици Србији. На раду „на црно“ (без уговора о раду и пријаве на обавезно социјално осигурање) затечено је 338 страна држављанина.

Инспекција рада је том приликом поднела: 140 захтева за покретање прекршајног поступка против послодаваца, једну кривичну пријаву против одговорних лица, донела 61 решење са 135 налога за отклањање неправилности, 28 решења о забрани рада,⁶⁴ налога у 47 записника, 13 указивања и упозорења, и 24 обавештења Министарству унутрашњих послова (Управа за странце). Приликом спроведених надзора нису утврђени директни индикатори радне експлоатације.

У делатности пољопривреде, инспектори су на пољопривредним газдинствима вршили контролу примене закона о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима. Од укупно 164 затечена сезонска радника, 117 је било пријављено Пореској управи, док 47 није било пријављено. Од наведених радника, 84 су били држављани Републике Србије, а 80 страни држављани. Утврђене неправилности санкционисане су у складу са надлежностима Инспекције рада. Ни у овим случајевима нису идентификовани индикатори трговине људима.

У четвртм кварталу 2024. године реализовано је пет координисаних инспекцијских надзора у ризичним делатностима, пре свега у области грађевинарства. Надзори су спроведени у сарадњи са представницима Министарства унутрашњих послова – контакт тачкама за борбу против трговине људима. О извршеним надзорима достављени су детаљни извештаји Канцеларији за координацију активности у борби против трговине људима.

Током 2024. године је одређено пет контакт особа унутар Инспектората за рад, са задатком да поступају по пријавама и сумњама на трговину људима.

⁷⁹ Посебна пажња током инспекцијских надзора усмерена је на радно ангажовање припадника осетљивих категорија, као што су жене, млади, особе са инвалидитетом, страни држављани, сезонски радници и лица ангажована преко агенција. Поред тога, посебан ризик је идентификован у оквиру одређених делатности – грађевинарства, пољопривреде, угоститељства, индустрије забаве и услужних делатности.

Инспекција рада је током године спроводила и ванредне, заједничке инспекцијске надзоре са службеницима Министарства унутрашњих послова (Управа за странце), са циљем провере радноправног статуса страних држављана. Ови надзори резултирали су откривањем повреда прописа и спровођењем корективних и репресивних мера у складу са законом. Ни у овим случајевима нису утврђени индикатори експлоатације.

У оквиру заједничког пројекта Европске уније и Савета Европе „Јачање борбе против трговине људима у Србији“, два представника Инспектората за рад учествовала су у студијској посети Хелсинкију, 21. и 22. маја 2024. године.

У септембру 2024. године, одржано је стручно саветовање Инспектората за рад, на којем је учествовало 100 инспектора. У оквиру програма, представник Републичког завода за социјалну заштиту одржао је обуку о идентификацији случајева трговине људима у сврху радне експлоатације, као и о значају сарадње са центрима за социјални рад.

У октобру 2024. године, Инспекција рада учествовала је и на регионалној конференцији под називом „Либерализација приступа тржишту рада: потенцијали законитих миграција и превенција ризика од прекарних занимања и трговине људима“, одржаној у Београду, у организацији Министарства за рад, Центра за заштиту жртава трговине људима, GIZ-а и ИОМ-а. У припреми конференције одржана је и тематска радионица, у којој су учествовали и представници Инспекције рада, са циљем формулисања смерница за поступање у случајевима сумње на радну експлоатацију.

Инспекција рада је током 2024. године учествовала у раду локалних тимова за борбу против трговине људима, у различитим деловима Србије

Представник Одељења Инспекције рада града Крагујевца као члан Локалног тима активно је учествовао у креирању и имплементацији локалних политика у области превенције.

У Врању, инспектор рада је активно учествовао у раду Локалне мреже за превенцију и борбу против трговине људима. Присуствовао је састанцима на којима су анализиране текуће активности и дефинисани предлози за унапређење превентивног деловања, посебно у контексту.

7.2.6 Тржишна инспекција

У извештајном периоду, Сектор тржишне инспекције у оквиру Министарства унутрашње и спољне трговине⁸⁰ у области превенције трговине људима извршио је укупно 11 инспекцијских надзора. Од тога: шест инспекцијских надзора спроведено је код нерегистрованих субјеката који су оглашавали и обављали послове посредовања у запошљавању без поседовања дозволе Министарства за рад, запошљавање, борацка и социјална питања; у четири од ових шест случајева, надзор је извршен над привредним друштвима без одговарајуће дозволе, која су путем интернета оглашавала услуге

⁸⁰ Сектор тржишне инспекције, у оквиру својих надлежности, поступа у случајевима када утврди да нерегистровани субјекти оглашавају послове посредовања у запошљавању. У таквим случајевима, инспектор одмах доноси решење о забрани оглашавања и обављања послова посредовања у запошљавању. Уколико инспектор затекне страна држављанина који као нерегистровани субјекат на територији Републике Србије оглашава и/или обавља послове посредовања у запошљавању, по хитном поступку се, у складу са Законом о прекршајима, подноси захтев за покретање прекршајног поступка надлежном суду.

посредовања у запошљавању; у једном случају, надзор је извршен над три страна држављанина којима су издата решења о забрани оглашавања и обављања послова посредовања у запошљавању, а против њих су поднети прекршајни захтеви. Сваки је кажњен новчаном казном у износу од 60.000 динара; у пет случајева, извршен је надзор над регистрованим привредним субјектима, али нису утврђене неправилности из области трговине људима.

У оквиру мера превенције, Сектор тржишне инспекције сарађује са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, које редовно доставља замолнице ради провере да ли су агенције које су поднеле захтеве за добијање дозволе оглашавале посредовање у запошљавању пре добијања дозволе, и да ли је инспекцијски надзор већ вршен.

Тржишни инспектори, такође, врше интернет истраге и по службеној дужности и по пријавама других државних органа, правних и физичких лица, и у случају утврђивања неправилности спроводе мере у складу са својим овлашћењима.

7.2.7 Подизање свести јавности

У оквиру програма Савета Европе и Европске уније „Превенција и борба против трговине људима у Србији“, 25. новембра 2024. године организован је округли сто на тему „Правна подршка и бесплатна правна помоћ за жртве трговине људима“. Учесници скупа били су представници Адвокатске коморе Србије и Адвокатске коморе Београд, шест општинских служби надлежних за одлучивање о захтевима за бесплатну правну помоћ, Министарства правде, Центра за заштиту жртава трговине људима, удружења Атина, Заштитника грађана и Канцеларије.

Округли сто организован је у складу са препорукама из III евалуационог извештаја ГРЕТА-е за Србију, имајући посебно у виду члан 15. став 2 Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, као и у складу са Националним акционим планом за спровођење Програма за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2026.

Канцеларија је, током септембра 2024. године, у сарадњи Савета Европе и Адвокатске коморе Србије, реализовала је ажурирани HELP курс за адвокате, посвећен борби против трговине људима и заштити жртава. Ова интервенција била је усмерена на јачање капацитета адвокатуре у препознавању, разумевању и заступању жртава, уз осврт на стандарде Европског суда за људска права и препоруке ГРЕТА.

Поред дигиталне комуникације, Канцеларија је подржала појављивање у традиционалним медијима. Руководилац Канцеларије, који је уједно и Национални координатор за борбу против трговине људима, дао је званичну изјаву медијима током годишњег састанка локалних тимова у Врању и током обуке у Крагујевцу, истичући напоре Републике Србије у спречавању и сузбијању трговине људима, као и значај партнерства и доследне примене закона.⁸¹

⁸¹ Осим тога, на званичној интернет страници Министарства унутрашњих послова редовно се објављују саопштења у вези са спровођењем кључних активности у овој области, попут започете израде Нацрта закона, реализације обука, регионалних састанака и кампања.

Полицијска управа Ваљево реализовала је укупно осам едукативних предавања у основним школама у оквиру програма *Школа без насиља – превенција и заштита деце од трговине људима*, при чему су циљне групе били ученици, родитељи и наставници.

Полицијска управа Зајечар је, у сарадњи са Црвеним крстом, организовала више предавања у школским установама, а активности идентификације ризичних ситуација реализују се кроз редовне оперативне послове.

Полицијска управа Крагујевац одржала је једно предавање у Средњој стручној школи у Книћу, док су два полицијска службеника учествовала у дводневној обуци чланова Локалног тима за борбу против трговине људима.

У Новом Саду, Полицијска управа је, у сарадњи са Црвеним крстом, реализовала две јавне акције информисања грађана, које су одржане на фреквентним локацијама.

Полицијска управа Пирот спровела је низ предавања у основним и средњим школама, усмерених на децу и наставно особље, при чему је посебна пажња посвећена препознавању индикатора експлоатације и начинима пријављивања сумње на трговину људима.

Полицијска управа Пожаревац је, поред одржаних едукативних предавања у средњим школама којима је присуствовао велики број ученика, родитеља и наставника, реализовала и појачане контроле у саобраћају, током којих је идентификован већи број ирегуларних миграната. Ове активности оцењене су као индиректна, али значајна мера у оквиру сузбијања трговине људима.

У сарадњи са Међународном организацијом за миграције, Центар за заштиту жртава трговине људима је у априлу 2024. године спровео циљану онлајн кампању на Инстаграму, усмерену на мигрантску популацију у Србији. Користећи дигиталне алате за прецизно таргетирање, кампања је обухватила 97.796 корисника и остварила преко 345.000 импресија, промовишући препознавање ризика и информисање о механизмима заштите.

Поред дигиталне комуникације, Центар је у директној сарадњи са мигрантским центрима у Београду, Прешеву и Врању одржао четири радионице, уз учешће преко 50 особа. Радионице су обухватиле теме препознавања трговине људима, заштитних механизма и поступака пријављивања.

Уз подршку Црвеног крста Србије, Центар је организовао стручни скуп поводом Светског дана борбе против трговине људима, на ком је учествовало преко 40 институција и организација.

У сарадњи са Саветом Европе и Министарством просвете изабрано је 36 ментора – *ментор школа* у оквиру пројекта „Квалитетно образовање за све“ који реализују Европска унија и Савет Европе. У оквиру тог програма, иницијалне посете и обуке реализоване су у око 150 школа широм територије Републике Србије, у свим школским управама. Ментор школе користе *Водич за менторе* и *Смернице за нове школе* за развој компетенција за демократску културу.⁸²

Национална канцеларија за безбедност деце на интернету редовно извештава Дирекцију полиције, Канцеларију за координацију активности у борби против трговине људима и

⁸² Ова активност, започета током школске 2023/2024. године, наставља се до краја 2026. године, са очекивањем да ће више од 800 школа у Републици Србији имплементирати програме за развој компетенција за демократску културу, у складу са европским оквиром Савета Европе.

друге надлежне органе. У складу са Уредбом о безбедности и заштити деце при коришћењу информационо-комуникационих технологија, по пријему пријава дигиталног насиља над децом, сарађује са Тужилаштвом за високотехнолошки криминал, Министарством унутрашњих послова, домовима здравља, центрима за социјални рад и Министарством просвете.

У 2024. години МУП-у је прослеђено 48 предмета, а Тужилаштву 2 предмета који су садржали елементе кривичних дела: врбовање од стране предатора, дистрибуција деце порнографије, уцене и претње малолетним лицима.

Центар је током 2024. године наставио сарадњу са удружењем Астра у циљу размене искустава и едукативних материјала, у складу са потписаним Меморандумом о сарадњи и заштити деце од насиља и злоупотреба. У сарадњи са овим удружењем одржане су и обуке.

У октобру 2024. године, стручњаци Центра учествовали су на догађају који је организовало удружење Астра, поводом представљања прве националне кампање о европском бесплатном броју за несталу децу у Србији – **116000**, под називом *Да будемо сви на броју*.

Подизање свести јавности о опасностима трговине људима судије Прекршајног суда остварују кроз директан рад са странкама, нарочито током саслушања у прекршајним поступцима у којима постоји ризик од трговине људима. У том поступању, примењују се знања стечена током стручних обука, чиме се остварује спој судске праксе и превентивне улоге у контакту са потенцијално угроженим лицима.

7.2.8 Медијско извештавање о трговини људима

Центар за заштиту жртава трговине људима је у 2024. години наставио активну сарадњу са медијима, у циљу унапређења информисаности јавности и подизања свести о проблему трговине људима. Запослени Центра су имали медијске наступе на бројним локалним медијима широм Србије, као и на јавном медијском сервису – Радио-телевизији Србије⁸³.

Представници медија су редовно позивани да присуствују стручним скуповима које је организовао Центар, као важни актери у едукацији јавности. У оквиру даљег јачања капацитета медија за професионално и етичко извештавање, Центар је, у сарадњи са Регулаторним телом за електронске медије (РЕМ), организовао једнодневну обуку у Београду посвећену етичком извештавању о трговини људима. Овој обуци присуствовало је 23 новинара из 13 различитих медијских кућа из целе Србије.⁸⁴

Министарство информисања и телекомуникација успоставило је 2016. године редовну сарадњу са јавним медијским сервисом РТС-ом. Сарадња је успешно настављена 2024. године на плану промоције едукације деце, младих, родитеља, старатеља и наставника у области дигиталне писмености и дигиталне безбедности. У новембру 2024. године Министарство је потписало уговор са РТС и РТВ о промовисању и емитовању програмских садржаја с циљем информисања грађана и развијања свести о опасностима у дигиталном окружењу и безбедности деце на интернету.

⁸³ Укључујући гостовања у „Дневнику 2“ и емисији „Београдска хроника“.

⁸⁴ Обука је била усмерена на развој осетљивог приступа извештавању о случајевима трговине људима, уз посебан нагласак на заштиту идентитета жртава и избегавање ретрауматизације, чиме је Центар допринео подизању стандарда у медијском извештавању о овој сложеној друштвеној појави.

Министарство информисања и телекомуникација, у оквиру буџета за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја којима се остварује јавни интерес, обезбедило је средства намењена превенцији трговине људима.

Организација Црвеног крста широм Србије обележиле су и Међународни и Европски дан борбе против трговине људима у складу са инструкцијом Црвеног крста Србије. Активности спроведене овом приликом изазвале су пажњу медија која су резултирала запаженим бројем медијских објава (156 медијских објава) углавном од стране локалних ТВ станица.

7.3 Сарадња и партнерство

Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима указала је да је, током извештајног периода, у циљу координације активности у борби против трговине људима, али и праћења стања и извештавања у наведеној области, континуирано се реализовала непосредна сарадња са Заштитником грађана, Националним известиоцем.

Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима, у циљу координације активности у борби против трговине људима, праћења стања и предлагања мера, континуирано је остваривала сарадњу са Кабинетом председника Владе Републике Србије. У извештајном периоду реализована су четири састанка у оквиру којих је разматрана израда Нацрта закона у области борбе против трговине људима, формирање новог Савета за борбу против трговине људима и анализа хитних препорука Стејт Департамента – ТИП извештаја о трговини људима у Републици Србији.

Такође, одржавани су састанци и комуникација са представницима Центра за заштиту жртава трговине људима, других државних органа и организација (57 састанка), релевантним удружењима (седам састанака), састанци и обуке са представницима локалних тимова (седам састанака), састанци са представницима Амбасаде Сједињених Америчких Држава (четири састанка), док су одржана 24 интерна састанка са представницима организационих јединица Министарства унутрашњих послова.

У фебруару 2024. године, Канцеларија је била ко-домаћин регионалне мултидисциплинарне симулације случаја трговине људима, одржане у Београду у оквиру пројекта УНОДЦ-а „Спречавање некажњивости трговаца људима и подршка жртвама трговине људима у Југоисточној Европи“. Учесници су били представници правосуђа, полиције и тужилаштва из Албаније, Молдавије, Црне Горе, Северне Македоније и Србије, као и експерти из Белгије и Француске. Симулација је имала за циљ јачање прекограничне сарадње и капацитета у поступању у транснационалним случајевима, уз посебан нагласак на заштиту права жртава.

Регионални састанак експертске групе *Веза између трговине људима и мигрантских токова* одржан у октобру 2024. године у Солуну омогућио је размену искустава између земаља порекла, транзита и дестинација. Дискутовано је о начинима боље сарадње између актера у области трговине људима и кријумчарења миграната, уз фокус на правовремену идентификацију жртава у миграционим токовима.

У оквиру пројекта WBJUST (IOM, уз подршку Краљевине Данске), Канцеларија је учествовала у више активности које су допринеле сарадњи међу државним органима и између држава региона.⁸⁵

У 2024. години, Центар за заштиту жртава трговине људима је потписао Меморандум о сарадњи са удружењем Атина, чиме је формализована већ постојећа дугогодишња сарадња. Посебна вредност овог партнерства огледа се у комплементарности услуга – док Центар обезбеђује заштиту кроз Прихваталиште, удружење Атина реализује услуге становања уз подршку.

Ова сарадња је нарочито значајна у области смештаја, имајући у виду да Центар обезбеђује услугу смештаја у Прихваталишту, док удружење Атина пружа услугу становања уз подршку. С обзиром на то да ове услуге подразумевају различите нивое и интензитете подршке, оне се међусобно надопуњују. Кориснице које су смештене у Прихваталишту Центра могу, након одређеног степена опоравка и оснаживања, бити упућене у програм удружења Атина, где настављају процес интеграције у друштво. С друге стране, кориснице које се налазе у систему становања уз подршку, у ситуацијама кризе или када им је потребан интензивнији облик заштите и подршке, могу бити упућене у Прихваталиште Центра.

Сарадња Центра за заштиту жртава трговине људима са другим институцијама, установама и организацијама континуирано се унапређује, али и даље показује да постоји простор за њено додатно унапређење, не само међу различитим системима, већ и унутар самих система – у зависности од града, установе или појединца. Ова чињеница указује на потребу за јаснијим системским уређењем и унапређењем стандардизованих оперативних процедура на националном нивоу.

Сарадња се унапређује и кроз све већи број организованих конференција случаја, које су уведене на основу препоруке Заштитника грађана, као и кроз све учесталије заједничко учешће представника Центра, полицијских службеника и јавних тужилаца у поступцима интервјуисања жртава. Запажен је пораст броја ситуација у којима јавни тужиоци уважавају налазе и мишљења Центра. Све већи број полицијских службеника и јавних тужилаца, према наводима Центра, уважава извештаје његове као релевантан допринос у истражним и кривичним поступцима. Пракса указује да се стручни радници Центра све чешће консултују током истрага, а налази и мишљења се прихватају као доказни материјал пред судовима. Истовремено, стручни радници Центра у све већем броју случајева пружају подршку жртвама приликом сведочења, што представља значајан аспект психосоцијалне заштите

Центар изражава намеру да додатно унапреди сарадњу са Националном службом за запошљавање, као и да кроз проширене обуке у 2025. години успостави још ширу сарадничку мрежу у свим релевантним секторима.

Рад Центра представљен је као пример добре праксе на конференцији *Warsaw Human Dimension Conference*, коју су у октобру 2024. године организовали OSCE и ODIHR. Истог

⁸⁵ Међу њима се издвајају: састанак са представницима Министарства сигурности Босне и Херцеговине (март 2024), на којем је представљен дигитални алат за идентификацију жртава, са циљем унапређења билатералне размене искустава; регионални Годишњи састанак Ударних група за борбу против трговине људима и кријумчарења миграната Западног Балкана, одржан 17. маја 2024. у Будви; три састанка посвећена ангажовању експерткиње за ажурирање Стандардних оперативних процедура; састанак 30. октобра 2024. године са партнерима у вези наставка сарадње и подршке Министарству унутрашњих послова у процесу израде Нацрта закона.

месеца, пракса Центра је презентована и на међународној конференцији коју је организовао Интерпол у Београду. На оба скупа, као најзначајније вредности система у Србији истакнути су: модел идентификације жртава који омогућава приступ помоћи и заштити независно од њихове сарадње у кривичном поступку, брзина реаговања стручних тимова, као и свеобухватност пружене подршке.

У току године Центар је учествовао на 58 стручних скупова, од тога запослени у Центру су на 36 скупова имали улогу активних учесника, предавача или едукатора и учествовали у едукацији преко 400 стручњака из различитих области.

Такође, Центар је наставио сарадњу са Факултетом политичких наука Универзитета у Београду, тако да су студенти социјалног рада обављали праксу у Центру, а започета је и сарадња и са Филозофским факултетом Универзитета у Београду, тако да су праксу обављали и студенти психологије, који су усвојили бројна знања за рад са жртвама трговине људима и имали могућност да стекну јединствено искуство.

Када је у питању сарадња у области борбе против трговине људима, Министарство информисања и телекомуникација потписало је Меморандум о сарадњи на превенцији и заштити деце од насиља и злоупотреба са удружењем Астра. У сарадњи са овим удружењем, у јануару 2024. године одржане су обуке и завршна едукација тренера на тему безбедности деце на интернету.

Министарство је током 2024. године потписало и споразуме о сарадњи са Спортским савезом Србије, као и са Националном асоцијацијом Канцеларија за младе, све у циљу подизања свести код младих о опасностима на интернету.

Потписан је и Меморандум о учешћу у пројекту *Dragon Plus* на тему врбовања деце путем интернета, који се организује у сарадњи са INHOPE организацијом и Универзитетом Сванси. Пројекат се реализује у периоду од марта 2023. до јуна 2024. године с циљем развоја знања о начинима на које предатори врбују децу путем интернета и ширења знања о заштити од овог вида дигиталног насиља.

7.4 Додатне обуке за изградњу капацитета

Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима у 2024. години активно је учествовала у планирању, реализацији и праћењу великог броја обука и едукативних догађаја на националном и међународном нивоу. Активности су биле усмерене на јачање капацитета свих актера укључених у систем идентификације, заштите, процесуирања и пружања подршке жртвама трговине људима.

У оквиру пројекта „Инструмент подршке за интегрисано управљање границама (WBIBM)“, реализоване су три тродневне радионице за представнике граничне полиције, миграционих и азилних служби, у циљу унапређења знања и поступања у складу са СОП-овима у трансграничним ситуацијама.

У току извештајног периода представници Центра за заштиту жртава трговине људима учествовали су на 58 стручних скупова. Од тога запослени у Центру су на 36 скупова имали улогу активних учесника, предавача или едукатора и учествовали у едукацији преко 400 стручњака из различитих области.

У току 2024. године, Центар за заштиту жртава трговине људима је, у сарадњи са Међународном организацијом за миграције и уз подршку State Department-a, реализовао пројекат под називом „Enhancing Rights-Based and Survivor-Centered Response to TIP“. У оквиру наведеног пројекта, сви стручни радници Центра похађали су следеће специјализоване обуке: Обука за рад са особама које су преживеле трауматично искуство, Обука за комуникацију са децом жртава трговине људима, Обука за форензичко интервјуисање жртава трговине људима.

Запослени у центрима за азил и прихватним центрима континуирано се обучавају на тему ране идентификације и упућивања потенцијалних жртава трговине људима. Током извештајне године, 35 радно ангажованих лица из КИРС-а прошло је обуке из ове области, укључујући и обуке које спроводи Агенција ЕУ за азил кроз регионални IPA програм.

У сваком центру је одређено најмање једно лице задужено за рад са рањивим категоријама, које се редовно обучава и доставља месечне извештаје надлежном шефу унутар КИРС-а. У циљу праћења квалитета сарадње, КИРС спроводи редовну процену рада удружења са којима сарађује.

Током извештајног периода, Национална академија за јавну управу реализовала је обуку из Општег програма стручног усавршавања државних службеника за 2024. годину на тему „Унапређење, превенција и сузбијање трговине људима на националном нивоу“. Обука је организована у форми учења на даљину – у виду вебинара и похађало ју је укупно 29 полазника.

Правосудна академија, као овлашћена институција за обуке судија и тужилаца, није током извештајног периода организовала обуку у овој области, али је њено спровођење предвиђено Акционим планом, и судије Прекршајног суда ће учествовати чим буде доступна.

7.5 Информације прикупљене од удружења

У извештајном периоду, удружење Атина радило је са групама у ризику, те жртвама трговине људима, са циљем да им се омогући подршка у опоравку, али и да се превенира њихова поновна експлоатација.

Активности су организоване у Атинином Реинтеграционом центру (окупационе радионице, саветовање и др.) у Багел Бејгл социјалном предузећу (обуке за посао, програм економског оснаживања), у прихватним и центрима за азил у којима бораве лица из избегличко-мигрантске популације (путем редовних радионица оснаживања).

Удружење Атина је радило и са младим девојкама у пет градова у Србији са којима су, такође, организоване различите радионице, на којима се говорило о превенцији родно заснованог насиља и трговине људима.

Како је удружење обавестио Националног известиоца, део свакодневних активности које је тим Атине спроводио, током извештајног периода, управо је рад са групама у повећаном ризику од трговине људима, кроз информативне радионице, али и едукативне радионице на тему родно заснованог насиља и система подршке. Део превентивних активности обраћа се и широј јавности и то су локалне акције, којих је реализовано 3 у прошлој години

Такође, велики број акција организован је од стране Заговарачких група жена са искуством трговине људима и миграција, које су имале низ састанака током 2024. године са доносиоцима одлука и које су учествовале у разним дешавањима на пољу превенције трговине људима. Такође, удружење Атина објавило је извештај са конкретним предлозима за унапређење области тешких облика дечијег рада.

Удружење Атина је, у извештајном периоду, одржало и по један састанак са локалним тимовима у Суботици и Сремској Митровици, у којима делају и представници локалних институција, на којима се говорило о превенцији проституције и сексуалне експлоатације.

Настављена је и дугогодишња сарадња са Универзитетом у Београду те су одржана и два панела на Факултету политичких наука на којима су учествовале представнице удружења Атине, као и предавање у склопу Летње школе на Факултету политичких наука, где су се студенти упознали са темом, групама у ризику, индикаторима.

Што се тиче сарадње са медијима, удружење Атина наводи, да су представници медија најчешће добијали позиве за превентивне активности које је удружење организовало. Међутим, удружење истиче велике проблеме са медијима и начином извештавања о теми, као и довођење у опасност безбедност жртве, нарушавајући заштиту њене приватности, идентитета и личних података.

Током 2024. године удружења Атина организовало је обуке за професионалце на тему „Практичари у борби против родно заснованог насиља и трговине људима са посебним освртом на миграције”. Обуке су организоване у Бујановцу, Сомбору и Београду и прошло их је укупно 70 професионалаца.⁸⁶

Као предавачи, представници удружења Атина учествовали су на обукама Савета Европе о превенцији и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације.⁸⁷

Додатно, удружење Атина спровело је обуку намењену саветницима за запошљавање који раде у Националној служби за запошљавање у више градова у Србији, о начину рада и комуникацији са жртвама трговине људима.

У извештајном периоду настављена је и сарадња са основним и средњим школама широм Србије, затим са Центром за заштиту одојчади, деце и омладине из Београда, Материнским домом.

Удружење Атина је, уз подршку Канцеларије Уједињених нација за пројектне услуге (UNOPS)⁸⁸ успешно успоставило свој први трајни простор.

Удружење Астра организовала је стручни састанак за професионалце из центара за социјални рад и прекршајних судова на теми принудног просјачења (април 2024.) – Као део пројекта „Просјачење – (Не)видљива експлоатација око нас”.⁸⁹

⁸⁶ Из КИРС-а, Центара за социјални рад, Виших јавних тужилаштва, основних јавних тужилаштва, медицинских и здравствених установа, локалних удружења, представници локалних самоуправа.

⁸⁷ Обуке реализоване у склопу пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Србији” има за циљ да допринесу јачању капацитета релевантних институција за превенцију трговине људима, заштиту жртава и јачање кривично-правног одговора, као и да развије и ојача партнерства у сузбијању трговине људима која су неопходна да би се сузбили посебни облици експлоатације (радна експлоатација, трговина децом).

⁸⁸ Као имплементационог партнера програма који финансира Европска унија кроз IPA 2018 инструмент.

⁸⁹ Који подржавају Центар за истраживање и креирање политика и Министарство спољних послова Краљевине Норвешке.

Удружење Атина реализовало је и гостујуће предавање у организацији „Удружења жена Вуковар“ и „Удружења Рома Нови Бечеј“.

Удружење Астра организовало је и три округла стола за адвокате с циљем унапређења њиховог знања и вештина у препознавању трговине људима и адекватном приступу раду са жртвама, уз подршку Савета Европе.

Такође, у извештајном периоду, удружење Астра реализовало је рад са младима, када је у оквиру дводневне вршњачке едукације „Превенција и заштита од трговине људима и децом“, обучено 23 младих из различитих факултета и средњих школа.

Као координатор регионалног пројекта SPOT ON, удружење Астра организовало је⁹⁰ образовну радионицу о преносу методологије за израду правних анализа судских пресуда.

Почетком октобра 2024. године, одржана је дводневна обука „Трговина људима (децом) – превенција и едукација“ за наставнике и просветне раднике из основних и средњих школа. Обука под називом која је окупила је 21 учесника из Шида.

Од марта до маја 2024. године, кроз пројекат „Вршњачка подршка у школама: Активни против трговине људима“, који подржава Амбасада САД-а, Астрини вршњачки едукатори одржали су 15 радионица на тему трговине људима, доприносећи бољем разумевању овог феномена и пружајући кључне превентивне информације. Радионице су биле намењене ученицима основних и средњих школа у различитим градовима Србије, а емитована је и као прилог на Телевизији Форум.

У оквиру кампање „Да будемо сви на броју“, удружење Астра је покренуло је прву националну кампању за промоцију Европског броја 116000 за несталу децу у Србији. Кампања је имала следеће циљеве: повећање информисаности грађана о постојању и значају линије 116000, едукацију јавности о улози ове линије у превенцији и пружању подршке породицама, подстицање бржег пријављивања нестале деце и јасно разликовање 116000 линије, која пружа подршку и превентивне услуге, од система попут Amber Alert-a.

Такође, у извештајном периоду, покренута је још једна кампања „Ипак, потребно нам је нешто више“ у циљу подизање свести о принудном просјачењу као облику трговине људима, скретања пажње на положај особа које су изложене овој експлоатацији и информисање јавности о начинима препознавања и реаговања у оваквим случајевима.

Током 2024. године, удружење Астра је путем лиценциране СОС линије за жртве трговине људима обрадила укупно 4.100 позива, од чега је 2.513 било примљених, а 1.587 упућених, у вези с 505 особа. Ови контакти су резултирали прелиминарном идентификацијом 32 потенцијалне жртве трговине људима. Тим за подршку жртвама је обавио 125 теренских интервенција. Пружено је 1.515 директних облика подршке. На консултације и ради оснаживања, јавило се 63 особа, укључујући жртве и особе у ризику. Од укупног броја, 452 особе (327 жена и 124 мушкарца) су први пут контактирале удружење, док је 53 корисника било познато од раније.

Удружење Астра је наставило да спроводи анализу положаја и права жртава у кривичном поступку. Сprovedена квантитативна статистичка анализа односила се на надлежност судова, врсту кривичних дела, врсту одлука и висину изречених казни, дужину трајања поступака, као и на податке о окривљеним и оштећеним лицима, а за основ је имала одлуке

⁹⁰ У сарадњи са La Strada – Open Gate из Северне Македоније и Ватра Психосоцијалним Центром из Албаније.

донете у првостепеним поступцима првостепених од којих пресуда и решење. Другостепене одлуке укупно од којих пресуда и решења биле су основ за утврђивање врсте одлуке и дужину трајања поступака. Налази и препоруке објављени су за кривична дела посредовање у вршењу проституције трговина људима и трговина малолетним лицима ради усвојења.

У извештајном периоду, путем линије 116000 примљен је 641 позив, из различитих категорија: нестала деца 517, превентивни позиви 112 и 10 остали позиви. Контакти са децом остварени су 391 пут, а са одраслим особама 250.

Током 2024. године, направљени су и пласирани постер, радио спорт, као и осам видео материјала краћег формата путем којих се општа јавност може упознати са улогом Европског броја за несталу децу у Србији 116000, као кључног дела свеобухватног система заштите деце и њихових права.

Удружење Астра је, у партнерству са удружењем Групом 484, 18. децембра 2024. године организовала догађај под називом „Унапређење заштите радника миграната: Дискусија о експлоатацији радника“, фокусирају се на јачање сарадње између државних институција, удружења и међународних организација у заштити радника миграната. Догађају је присуствовало више од 40 учесника.⁹¹

Удружење Група 484 као један од партнера учествује у спровођењу регионалног пројекта под називом „Укључивање у друштвене токове странаца на Западном Балкану – приступ социјалним и економским правима“ (FOSTER). У извештајном периоду, урађен је и национални извештај о приступу правима странаца и механизмима заштите којима се између осталог мапирају и аспекти радно правног ангажовања странаца и доступних механизма заштите од различитих повреда и угрожавања права, укључујући и питање радне експлоатације.

У извештајном периоду, удружење Група 484 организовала је тематску дискусију посвећену међузависности између миграција и борбе против трговине људима у Новом Саду у марту 2024. Поред Националног известиоца, у дискусији су учествовали и представници независних институција, надлежних институција, судова и међународних организација и удружења.

Удружење Група 484 је у сарадњи са партнерима из региона организовала регионални тренинг на тему ризика од употребе високих технологија у случајевима кријумчарења миграната, чији је посебан сегмент посвећен и ризицима, препознавању и идентификовању жртава трговине људима у мигрантским токовима. У питању је мултидисциплинарни тренинг заснован на методологији симулације истрага развијен на регионалним случајевима. Полазници обуке били су представници тужилаштва, полиције и удружења из Босне и Херцеговине, Црне Горе и Србије. Посебан сегмент тренинга посвећен је спровођењу усмерених разговора са различитим категоријама миграната (тзв.

⁹¹ Из следећих институција и организација: шест амбасада (Француска, Холандија, Немачка, Велика Британија, Шведска, Румунија), Делегација ЕУ, два министарства (Министарство унутрашњих послова и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања), пет међународних организација (IOM, ILO, UNDP, Савет Европе, Save the Children), као и Центра за заштиту жртава трговине људима, Националне службе за запошљавање, удружења (укључујући: Астру и Групу 484), Унија послодаваца Србије и медијску кућу РАМ из Ужица, победника на конкурс за медије.

Дебрифиент) међу којима су и потенцијалне жртве трговине људима који је припремљен у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима.

Кључни резултати удружења Свет речи, у току овог извештајног периода: у 10 партнерских средњих школа вршњачки тимови су, уз подршку ментора, организовали: 30 радионица, пет трибина, 10 едукативних паноа и седам информативних штандова. У питању су активности које сведоче о одрживости пројекта (пројеката) и едукација које смо претходних година организовали за ове тимове.

7.6 Сарадња са међународним организацијама

Међународна организација за миграције (ИОМ) је, током извештајног периода, активно учествовала у иницијативама усмереним на превенцију трговине људима и подизање свести јавности, с посебним фокусом на информисање рањивих категорија, пре свега миграната и повратника. У оквиру обележавања Европског дана борбе против трговине људима, ИОМ је спровео кампање које су обухватиле дистрибуцију информативног материјала као и креирање и ширење онлајн садржаја, са циљем да се пружи благовремена и прилагођена информација потенцијално угроженим групама о ризицима и доступним видовима заштите.

Током друге године спровођења пројекта „Јачање борбе против трговине људима у Србији“⁹², предузети напори у превенцији и борби против трговине људима у Србији, резултирали су напретком у јачању институционалних оквира, изградњи капацитета и унапређењу механизма за заштиту жртава. Активности су спроведене у сарадњи са партнерима (кључним актерима у борби против трговине људима) и у складу са националним Програмом за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024-2029. године и Акционим планом за његово спровођење за период 2024-2026. године (који је усвојен марта 2024. године).

Циљани програми обуке и размене знања, са представљањем примера добре праксе држава чланица Савета Европе, значајно су побољшали капацитете различитих група стручњака (полиција и тужилаштво, инспектори рада, адвокати, запослени у Центру за заштиту жртава трговине људима, институцији Заштитника грађана, просветних саветника итд.). Такође, у сарадњи са пројектима у Босни и Херцеговини и Северној Македонији, реализовани су регионални догађаји који су побољшали сарадњу и пружили платформу за дискусију о заједничким трендовима и изазовима у борби против трговине људима, те омогућили размене добрих пракси. Током 2024. године, у активностима је директно учествовало преко 140 стручњака из Србије.

Током 2024. године реализован је низ значајних активности усмерених на унапређење превенције и интерсекторске сарадње у области борбе против трговине људима, посебно

⁹² Пројекат „Јачање борбе против трговине људима у Србији“ има за циљ унапређење превенције трговине људима, идентификације и заштите жртава трговине људима, кривичног гоњења и пресуда кријумчарима, као и приступ правним лековима за жртве трговине људима. Пројекат се спроводи у оквиру заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску фаза III“, од 2023. до 2026. године. Буџет пројекта је 1 000 000 евра.

кроз едукацију, размену знања и искустава, као и кроз јачање капацитета институција и организација које учествују у заштити жртава.

У фебруару је одржана радионица посвећена теми трговине људима посредством технологије, којој је присуствовало 27 представника институција и организација, укључујући Министарство унутрашњих послова, тужилаштво, Заштитника грађана/Националног известиоца, Центар за заштиту жртава, систем социјалне заштите и удружења. Учесници су имали прилику да се упознају са извештајем ГРЕТА о трговини људима путем интернета, који је представио професор Паоло Кампана са Универзитета у Кембриџу. Извештај је био преведен на српски језик у оквиру пројекта и пружио је смернице за унапређење поступања кривичноправних органа у овим случајевима.

У марту је спроведена специјализована радионица за запослене у Центру за заштиту жртава трговине људима о вођењу форензичких интервјуа са потенцијалним жртвама, са циљем боље комуникације, успостављања поверења и избегавања ретрауматизације.

У априлу је одржана радионица о превенцији и борби против трговине децом, у сарадњи са Министарством просвете. Обухваћено је 37 учесника из 13 школских управа, надлежних министарстава и јавних институција, као и представници удружења Астра и Атина. Током радионице обрађивани су „знаци упозорења“ који могу указати на могућност да је ученик жртва трговине људима, уз практичне вежбе за прелиминарну идентификацију.

У мају је у оквиру пројекта, организована студијска посета Хелсинкију, током које су представници Министарства унутрашњих послова, Заштитника грађана и Инспектората за рад имали прилику да се упознају са финским системом за превенцију и борбу против трговине људима. Размењена су искуства у вези са улогом координатора и националних известилаца, мониторингом и извештавањем, као и механизмима за идентификацију, упућивање и подршку жртвама. Посебан акценат стављен је на борбу против радне експлоатације миграната и на механизме заштите у прекарним условима рада.

Током 2024. године, значајан допринос унапређењу правне заштите жртава трговине људима и јачању капацитета адвокатуре остварен је кроз низ активности које су реализоване у сарадњи са Саветом Европе, Адвокатском комором Србије и удружењем Астра. Ове активности обухватале су обуке, округле столове, израду приручника и унапређење сарадње институција и организација укључених у систем заштите.

У периоду од септембра до децембра 2024. године, спроведен је ажуриран HELP курс Савета Европе о борби против трговине људима, намењен адвокатима и адвокатицама у Србији. Курс је реализован у сарадњи са Адвокатском комором Србије, под вођством сертифицираних HELP татора, и обухватио је проучавање правних инструмената Савета Европе и Европске уније, као и релевантне судске праксе Европског суда за људска права и примере добре националне праксе. Од 27 полазника, 20 је успешно завршило курс и добило сертификате.

Поред тога, у оквиру пројектног гранта додељеног удружењу Астра, реализован је низ активности у циљу јачања способности адвоката да препознају трговину људима и пружи адекватну правну подршку жртвама. Више од 40 адвоката и адвокатица учествовало је у округлим столовима у Београду и Новом Саду, током којих су размењена искуства из праксе и представљени изазови са којима се суочавају у заступању жртава. Чланови мреже Астра адвоката поделили су своја стручна знања, чиме је унапређен колективни капацитет

за заступање жртава. У оквиру овог процеса, ажуриран је и Приручник за адвокате који пружају правну помоћ жртвама трговине људима.

У новембру је у Београду организован и округли сто на тему бесплатне правне помоћи жртвама трговине људима. Скупу су присуствовали представници министарстава унутрашњих послова и правде, Центра за заштиту жртава, институције Заштитника грађана, адвокатских комора и служби за правну помоћ из више локалних самоуправа. Током дискусије анализирана је примена Закона о бесплатној правној помоћи, уз посебан фокус на доступност услуга за жртве, поступке упућивања и административне препреке у остваривању права.

Пројекат је током године наставио активно повезивање са сродним иницијативама и организацијама у региону, укључујући пројекте Савета Европе у Босни и Херцеговини и Северној Македонији, као и програме које подржава Европска унија (нпр. GIZ, IOM). Посебно је вредна реализација регионалних догађаја као што су конференција у Сарајеву „Утицај дигиталне технологије на трговину људима,“ конференција у Београду о трговини радном снагом, и регионална обука у Будви о употреби дигиталних доказа и техника интервјуисања усмерених на жртве.

Пројекат је, такође, подржао институционалне процесе у Србији. Представница пројекта је пратила рад Радне групе за израду Нацрта закона о спречавању и сузбијању трговине људима и заштити жртава. У оквиру подршке институционалном развоју, објављена су и преведена релевантна документа, као што је пресуда Европског суда за људска права у предмету Б.Б. против Словачке.

Током 2024. године, активности UNHCR-а и UNICEF-а биле су усмерене на јачање капацитета за идентификацију и заштиту жртава трговине људима у контексту избегличких и миграционих кретања, као и на подизање свести међу рањивим категоријама становништва, са посебним фокусом на жене и децу.

UNHCR је у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима организовао три стручне радионице у Београду, Нишу и Новом Пазару, посвећене теми „Идентификација и заштита жртава трговине људима у избегличком контексту“. Укупно је обучено 65 професионалаца.⁹³ Нарочито је указано на потребу да се унапређује знање млађих стручних радника, с обзиром на то да је током радионице у Новом Пазару више запослених из ЦСР Тутин и Сјеница навело да раније нису похађали обуке из ове области. Поред тога, око 15 чланова особља из канцеларија UNHCR-а у Београду, Прешеву и Сјеници похађало је додатне обуке Центра за заштиту жртава, чиме је ојачан интерни капацитет ове организације за поступање у случајевима ризика од трговине људима.

UNICEF је, посредством својих партнерских организација, током извештајног периода реализовао низ радионица у центрима за прихват миграната и избеглица, као и у сигурним просторима у урбаним срединама, с циљем информисања и оснаживања жена и деце. Радионице су обухватале теме дечије заштите и родно заснованог насиља, при чему је посебна пажња посвећена превенцији трговине људима. У оквиру теренских активности, које су се спроводиле у центру Београда, али и дуж граница, укључујући места где су забележени неформални преласци и окупљања миграната, UNICEF-ова партнерска организација је активно деловала на информисању жена, деце и других угрожених

⁹³ Обуке су биле намењене запосленима у центрима за социјални рад, установама за малолетна лица без пратње, здравственим установама, удружењима и службеницима UNHCR-а.

категорија о ризицима од трговине људима, начинима препознавања експлоатације, као и о доступним сервисима и институцијама за заштиту.

Као одговор на потребе избеглица из Украјине, током 2023. године израђени су информативни материјали који су дистрибуирани током 2024. године, у сарадњи са КИРС-ом. Циљ ове мере био је да се обезбеди правовремена и прилагођена информација о начинима заштите и пријављивања у случају експлоатације, уз посебан акценат на права избеглица и механизме подршке доступне у Србији.

Током 2024. године, Црвени крст Србије наставио је да спроводи свеобухватне активности усмерене на превенцију трговине људима, оснаживање младих, едукацију рањивих група и унапређење капацитета својих волонтера и сарадника.

Мрежа од преко 600 обучених волонтера ангажована је на спровођењу вршњачке едукације широм Србије, чиме је порука о мерама заштите од трговине људима током извештајног периода пренета на 38.028 особа, пре свега из потенцијално рањивих категорија становништва. Укупно је реализовано 1.596 едукативних радионица у 123 општине и града.

Организоване су три специјализоване обуке намењене сарадницима Црвеног крста ангажованим у раду на мигрантској рути, којима је присуствовало 60 учесника. Обуке су обухватиле теме прилагођене како мигрантској популацији, тако и домаћем становништву, уз посебан акценат на индикаторе прелиминарне идентификације и потребу за адекватним реаговањем у случајевима сумње на трговину људима.

У складу са стандардима Програма, организована је једна специјализована обука за тренере, коју је похађало 20 полазника, као и 14 локалних обука за нове едукаторе у Црвеном крсту Краљева, Панчева, Зрењанина, Аранђеловца, Лознице, Јагодине, Ниша, Сремске Митровице, Палилуле, Сомбора, Новог Сада, Неготина, Крагујевца и Свилајнца. Обуке је успешно завршило најмање 150 нових вршњачких едукатора.

Испит за добијање лиценце за ниво сертификације „Тренер“ положило је 13 кандидата из 13 организација Црвеног крста⁹⁴. Поступак релиценцирања успешно је окончан за четири тренера из организација у Новом Саду, Шапцу и Палилули, који су сертифицирани 2020. године.

Током године, одржана су и два састанка тренера Програма борбе против трговине људима, са циљем представљања нових радионица и едукативних материјала, као и размене искустава и добрих пракси у реализацији локалних активности.

Црвени крст је организовао и три обуке за студенте завршних година Правног факултета, Факултета политичких наука и Криминалистичко-полицијске академије, са циљем сензибилисања будућих професионалаца који ће у свом раду долазити у контакт са потенцијалним жртвама. Обуке је похађало укупно 60 студената Универзитета у Београду.

У оквиру обележавања Европског дана борбе против трговине људима, Црвени крст Србије је, на позив Факултета политичких наука – Одељења за социјалну политику и социјални рад – одржао предавање за студенте треће и четврте године основних студија. Предавање је обухватило глобални преглед појавних облика трговине људима, мере заштите и улогу социјалних радника у одговору на ову појаву. Сарадња са Факултетом политичких наука

⁹⁴ Зрењанин, Нови Сад, Бољевац, Косовска Митровица, Краљево, Зубин Поток, Врање, Лозница, Вождовац, Рума, Јагодина, Ковин, Обреновац, Раковица.

наставља се и у наредном периоду, укључујући и активности намењене студентима мастер студија.

7.7 Активности локалних тимова

У Прихватно-транзитном центру у Врању реализоване су радионице и предавања на тему превенције трговине људима, намењене женама у смештају, као и ученицима основних и средњих школа. Волонтери Црвеног крста су ове активности спровели у сарадњи са преводиоцима, како би се обезбедила доступност информација свим корисницима.

У оквиру редовне праксе Локалне мреже за борбу против трговине људима, одржана су два састанка (фебруар и децембар 2024), посвећена изради и праћењу реализације Локалног акционог плана за 2024. годину. Успостављена је динамика континуираног одржавања састанака на свака три месеца, уз могућност чешћег састајања по потреби. Састанцима су редовно присуствовали представници Вишег јавног тужилаштва, Полицијске управе у Врању, Одељења за странце и сузбијање илегалних миграција, Центра за развој локалних услуга социјалне заштите, локалних центара за социјални рад и Савета за мигранте.

Локални тим је наставио са активностима усмереним на младе кроз израду Локалног акционог плана политике за младе Града Врања и подршку Канцеларији за младе, укључујући истраживање у три средње школе о значају активног учешћа младих у изградњи безбедног окружења и познавању мера заштите од трговине људима.

Поводом Светског дана борбе против трговине људима, 30. јула, организован је пријем у Градској кући за Националног координатора и чланове Канцеларије за борбу против трговине људима.

У октобру 2024. године организоване су радионице за подршку женама – жртвама психичког насиља, у сарадњи са здравственим установама Пчињског округа и Одбором за људска права Врање, са циљем успостављања платформе за представљање здравствених индикатора за препознавање жртава трговине људима.

Инспекторат за рад – Одсек Врање, као изазов, истакао је недостатак преводилаца за комуникацију са страним држављанима и тешкоће у утврђивању њиховог идентитета.

Сигурна кућа у Врању, издвојени објект Центра за развој локалних услуга социјалне заштите, пружала је смештај жртвама породичног насиља и претпостављеним жртвама трговине људима, уз 24-часовно физичко-техничко обезбеђење и видео-надзор. У 2024. години смештено је једно лице под претпоставком да је жртва трговине људима, за коју су обезбеђене психосоцијална и правна подршка, као и задовољење основних животних потреба.

Црвени крст Крагујевац је кроз едуковане волонтере реализовао 42 радионице за 1.037 деце и младих, са циљем ширења информација о мерама опреза и превенцији трговине људима. Поводом Светског дана борбе против трговине људима, одржана је радионица „Миша и Маша“ у вртићу „Врабац“, а поводом Европског дана борбе против трговине људима организована је радионица за 150 ученика у ОШ „Милутин и Драгиња Тодоровић“.

Град Крагујевац је укључен у реализацију активности локалног тима за борбу против трговине људима, са предвиђеним буџетом од 200.000 динара за превенцију трговине

људима, који се користи, између осталог, за штампање едукативних материјала. Сарадња је успостављена са Центром за несталу и зостављану децу, као и са удружењима Атина и Астра, који су одржали додатне едукације члановима тима.

Локални тим за борбу против трговине људима Града Новог Сада наставио је двонедељне консултативне састанке између Вишег јавног тужилаштва, Полицијске управе и центара за социјални рад (Нови Сад, Беоцин, Сремски Карловци, Жабал, Тител, Бачка Паланка, Бач, Бачки Петровац и Темерин), са циљем разматрања појединачних случајева особа у ризику. Овај мултисекторски приступ доприноси бољој детекцији случајева, превенцији и заштити жртава.

Чланови новосадског тима учествовали су на радионици „Успостављање механизма координације и сарадње између локалног и националног нивоа“, одржаној 17. децембра 2024. године у Београду, где су представљена искуства локалних тимова из Новог Сада и Врања.

7.8 Препоруке за унапређење стања у области превенције, партнерства и сарадње

Ради унапређења стања у области, поред наставка поступања по препорукама упућени у Првом извештају, Национални извештај упућује надлежним органима следеће препоруке⁹⁵:

- **Министарство информисања и телекомуникација треба да изради смернице за комуникацију са медијима у предметима трговине људима, које ће садржати јасна правила о заштити идентитета и приватности жртава, као и да успостави механизме за санкционисање неовлашћеног изношења података из поступака.**
- **Потребно је да Министарство информисања и телекомуникација обезбеди да превенција и борба против трговине људима остану међу приоритетним темама конкурса за суфинансирање медијских пројеката, уз повећање обима финансијске подршке како би се подстакла већа заинтересованост и континуирано ангажовање медија у овој области.**
- **Неопходно је да Министарство информисања и телекомуникација, у оквиру буџета за суфинансирање медијских садржаја од јавног интереса, успостави посебну буџетску линију или приоритетну категорију намењену искључиво превенцији трговине људима, како би се обезбедила континуирана и системска подршка медијским пројектима у овој области.**
- **Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са Републичким заводом за социјалну заштиту, треба да обезбеди редовну реализацију акредитованих програма обука у области трговине људима, уз**

⁹⁵ Иако по члану 19. став 2. Закона о Заштитнику грађана Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштва, Заштитник грађана сматра да би било корисно да у духу добре сарадње наведени органи размотре његове препоруке.

њихову евалуацију и прилагођавање актуелним ризицима и потребама праксе, како би се унапредили капацитети професионалаца у систему социјалне заштите.

- Неопходно је обезбедити финансирање и формално укључивање удружења која пружају специјализоване услуге жртвама трговине људима у институционални оквир, како би се осигурала одрживост, квалитет и континуитет услуга подршке.
- Министарство унутрашњих послова – Дирекција полиције Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима треба да спроведе системску процену функционалности постојећих тимова ради унапређења њиховог рада.
- Потребно је предузети мере за формирање локалног тима за борбу против трговине људима за Град Београд.

8. Анекс I – Препоруке из Другог извештаја Националног известиоца у области трговине људима

8.1 Препоруке у области истраге, кривичног гоњења и процесуирања:

- Министарство унутрашњих послова треба да формира посебна одељења за сузбијање трговине људима у оквиру свих подручних полицијских управа, са јасно дефинисаним надлежностима и кадровским капацитетима за рад на предметима трговине људима;
- Министарство унутрашњих послова треба да повећа број проактивних истрага уз примену посебних доказних радњи и паралелних финансијских истрага, уз унапређење капацитета за прикупљање и обраду дигиталних доказа (опрема, софтвер, обука кадрова);
- Министарство унутрашњих послова треба да успостави обавезан механизам повратног информисања између полицијских управа у случајевима прослеђивања оперативних извештаја и информација о потенцијалним кривичним делима трговине људима, ради обезбеђивања континуитета у поступању;
- Министарство унутрашњих послова и Центар за заштиту жртава трговине људима треба да успоставе праксу организовања заједничких интервјуа претпостављених жртава и идентификованих жртава трговине људима, на целој територији Републике Србије, уз редовно праћење примене овог модела;
- Неопходно је успоставити обавезну праксу редовног и благовременог информисања Центра за заштиту жртава трговине људима о свим фазама поступка, укључујући одлуке о притвору, пуштању из притвора и забранама приласка, ради ефикасног планирања мера заштите жртава;
- Министарство унутрашњих послова и Министарство правде треба да развију механизам за процену ризика пре пуштања лица из притвора, затвора, као и пре отпочињања издржавања казне за кривично дело трговине људима, уз обавезно укључивање Центра за заштиту жртава трговине људима и удружења, уколико им пружају подршку;
- Неопходно је успоставити и спроводити свеобухватне и ефикасне програме заштите жртава трговине људима, како би се обезбедила њихова безбедност и подстакло активно учешће у кривичним поступцима;
- Неопходно је обезбедити да сва виша јавна тужилаштва буду опремљена савременом видеоконференцијском технологијом, која омогућава жртвама трговине људима и посебно осетљивим сведоцима да сведоче из посебно прилагођених просторија, као и да се овај вид испитивања доследно примењује у пракси.

8.2 Препоруке у области идентификације и заштите жртава трговине људима

- Центар за заштиту жртава трговине људима треба да иницира израду и усвајање јединствених индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, који ће објединити постојеће индикаторе из различитих области у један интегрисани документ, ради уједначене и ефикасне примене у свим системима;
- Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад и Центар за заштиту жртава трговине људима треба да развију јасне смернице за разликовање трговине људима ради радне експлоатације од других облика повреде радних права, укључујући прекршаје и нерегуларно запошљавање, ради правилне идентификације жртава и усмеравања случајева ка надлежним органима;
- Министарство унутрашњих послова и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да обезбеде флексибилне механизме за пријаву боравка страних држављана, жртава трговине људима, као предуслов за остваривање привременог боравка и других права, у складу са Законом о странцима;
- Министарство правде у сарадњи са јединицама локалне самоуправе треба да поједностави процедуре за приступ бесплатној правној помоћи жртвама трговине људима, како би се остварило ово право;
- Правосудна академија треба да успостави програм континуиране едукације судија и тужилаца о примени начела некажњавања жртава трговине људима;
- Неопходно је успоставити механизам за укључивање прекршајних судова у прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, кроз редовне и обавезне обуке за судије и унапређење електронског система СИПРЕС ради евидентирања предмета са индикаторима трговине људима;
- Министарство здравља, у сарадњи са Центром за заштиту жртава трговине људима и другим релевантним институцијама, треба да обезбеди системску и континуирану едукацију здравствених радника за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима и примену индикатора у пракси, уз успостављање механизма за праћење ефективности обука и мотивисање здравствених радника за активно учешће у програмима;
- Министарство здравља треба да развије програм специјализоване едукације психотерапеута и психијатара за рад са жртвама трговине људима, уз посебан фокус на рад са децом жртвама и особама које су преживеле трауму;
- Министарство просвете треба да настави и интензивира системску едукацију свих категорија запослених у систему образовања за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, обезбеди равномерну територијалну покривеност обука и

устстави механизам за редовно праћење ефективности ових обука и примене индикатора у пракси;

- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да обезбеди проактивно деловање Инспектората за рад у откривању случајева трговине људима, кроз успостављање интерних процедура за примену индикатора, редовну едукацију инспектора и увођење обавезе извештавања о ефективностима спроведених активности и ефектима пријава;
- Министарство за рад и Центар за заштиту жртава трговине људима треба да развију и успоставе нову услугу смештаја намењену мушкарцима жртвама трговине људима, укључујући модел становања уз подршку;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да утврди тачан број хранитељских породица у Републици Србији, успостави програм подршке и обука за хранитеље ради стицања компетенција за рад са децом жртвама трговине људима, као и да повећа број хранитељских породица спремних да приме ову категорију деце;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Национална служба за запошљавање треба да развију посебан програм економског оснаживања жртава трговине људима, који би укључивао циљане мере активне политике запошљавања, субвенционисано запошљавање и програме самозапошљавања прилагођене потребама ове категорије;
- Национална служба за запошљавање треба да успостави редован механизам размене података са Центром за заштиту жртава трговине људима, уз поштовање принципа поверљивости, како би се омогућило праћење учешћа жртава у програмима подршке и ефеката мера економског оснаживања;
- Неопходно је приликом поступања у случајевима сумње на трговину људима да сви релевантни актери, користе све расположиве начине за превођење, укључујући ангажовање стручних преводилаца, коришћење електронских сервиса за превођење, као и превођење на даљину, ради остваривања права и заштите жртава;

8.3 Препоруке у области превенције, партнерства и сарадње

- Министарство информисања и телекомуникација треба да изради смернице за комуникацију са медијима у предметима трговине људима, које ће садржати јасна правила о заштити идентитета и приватности жртава, као и да успостави механизме за санкционисање неовлашћеног изношења података из поступака.
- Потребно је да Министарство информисања и телекомуникација обезбеди да превенција и борба против трговине људима остану међу приоритетним темама конкурса за суфинансирање медијских пројеката, уз повећање обима финансијске подршке како би се подстакла већа заинтересованост и континуирано ангажовање медија у овој области.
- Неопходно је да Министарство информисања и телекомуникација, у оквиру буџета за суфинансирање медијских садржаја од јавног интереса, успостави посебну буџетску линију или приоритетну категорију намењену искључиво превенцији трговине људима, како би се обезбедила континуирана и системска подршка медијским пројектима у овој области.
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са Републичким заводом за социјалну заштиту, треба да обезбеди редовну реализацију акредитованих програма обука у области трговине људима, уз њихову евалуацију и прилагођавање актуелним ризицима и потребама праксе, како би се унапредили капацитети професионалаца у систему социјалне заштите.
- Неопходно је обезбедити финансирање и формално укључивање удружења која пружају специјализоване услуге жртвама трговине људима у институционални оквир, како би се осигурала одрживост, квалитет и континуитет услуга подршке.
- Министарство унутрашњих послова – Дирекција полиције Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима треба да спроведе системску процену функционалности постојећих тимова ради унапређења њиховог рада.
- Потребно је предузети мере за формирање локалног тима за борбу против трговине људима за Град Београд.